

SLOVENSKA PEDAGOŠKA REVIIJA

ISSN 0354 - 0421

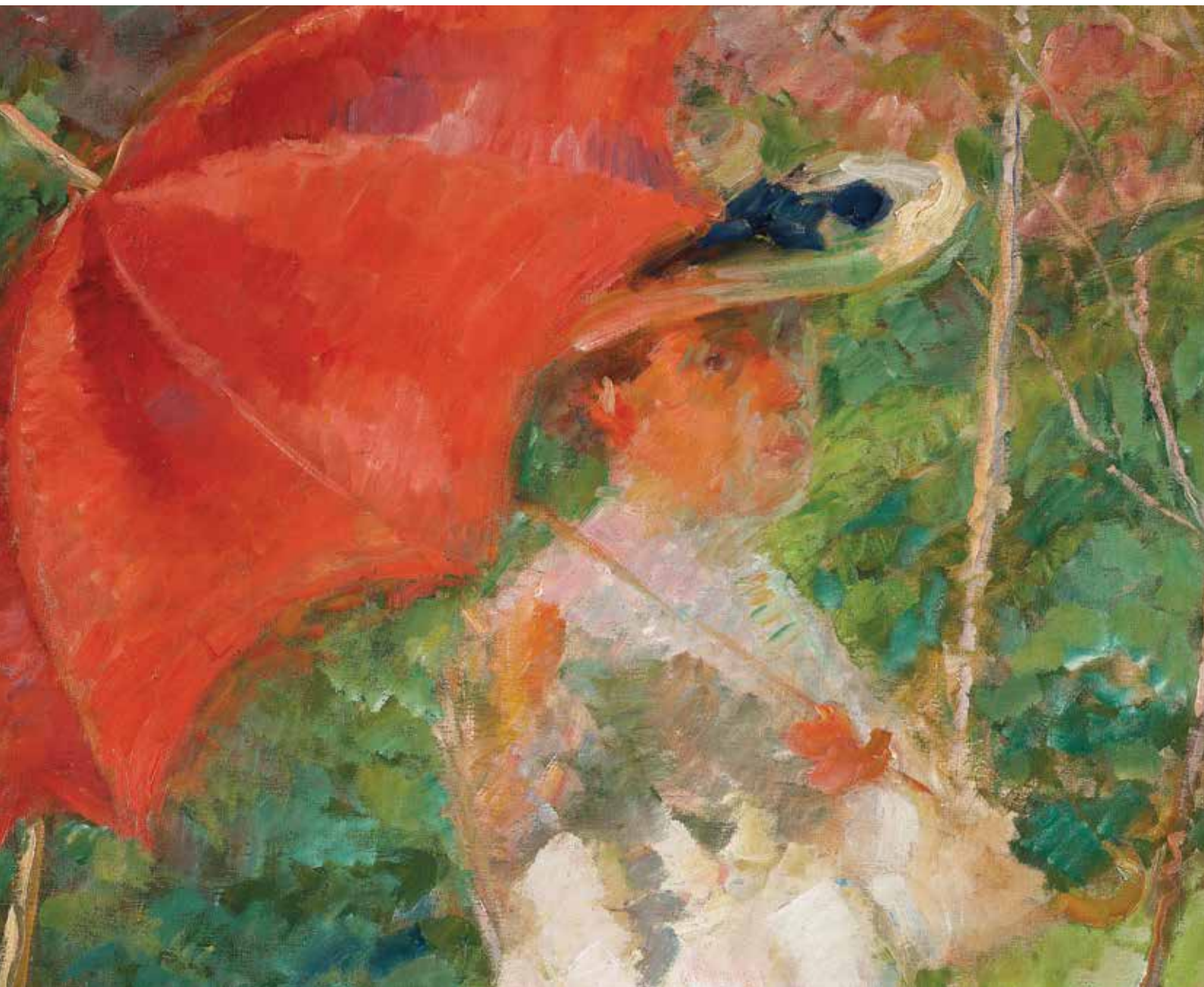
9 770354 042001 >

Didakta

letnik XXXII | www.didakta.si

219

september, oktober
2022
(dvojna številka)

Kako otrokom približati branje, da postane prijetno? *Ducman* | **Vloga razrednika v sodobnem učnem prostoru** *Selak* | **Izkušnje in izzivi pri delu s priseljenimi otroki v OŠ Grabljevec** | **Disleksija in obravnava mitov o njej** *Kukovec* | **Podjetništvo v 21. stoletju** *dr. Trančar* | **Mostove postavljamo družno od brega na breg: 110 let OŠ Prule** *Popović*
Šolstvo in pravo *mag. Petelin*

52. SEJEM NARAVA- ZDRAVJE

ZDRAVO
Z NARAVO!

9.–11.
SEPTEMBER 2022

GOSPODARSKO
RAZSTAVIŠČE

www.narava-zdravje.si

In vendar se vrti ...

Eppur si muove!
Galileo Galilei

... vrtiljak učenosti in vzgoje, potem ko je bilo poletje pretežno namenjeno zaslužnemu počitku in se september razgrinja v elana in zanosa polno novo šolsko leto.

Skupaj z vami in z vašimi zapiski dobrih praks ter teoretičnega znanja pa se vsako jesen že več kot trideset let zasuče tudi pedagoška revija, ki jo prav v tem trenutku radovedno držite v svojih rokah. In kot že tolikokrat, vam tudi v tej številki v branje ponuja zanimive članke, ki vam bodo pomagali in marsikoga izmed vas tudi navdihnili na vaši učiteljski oz. vzgojiteljski poklicni poti.

Tako si v rubriki šolska praksa tokrat med drugim lahko preberete, kako so v tržiškem vrtcu izvedli okoljevarstveni projekt, s katerim so dečke in deklice učili skrbeti za okolje, in kako otrokom, ki šele vstopajo v osnovno šolo, z različnimi igrami približati prve korake v svet branja.

V nadaljevanju si boste lahko prebrali, kakšna je na razredni stopnji vloga razrednika, kakšne izzive prinaša delo s priseljenimi otroki v osnovni šoli ter kako na OŠ Brinje Grosuplje v praksi deluje prehajanje med posebnimi programi ter med posebnimi in rednimi programi.

Šolska teorija tokrat prinaša krajšo anketno raziskavo o tem, kakšni so občutki otrok v teh turbulentnih časih, ter prispevek, ki razgrinja, kaj je disleksija in zakaj miti o njej ne držijo.

Nenazadnje pa vas bo za pripravo obeležnja obletnice vaše šole nedvomno navdušila tudi reportaža o tem, kako so zavidljivih 110 let šole praznovali na OŠ Prule v Ljubljani.

Pred nami je torej novo šolsko leto. Želim vam, da bo tokrat vendarle minilo brez še ene nepredvidene (svetovne) krize, pa zato s kakšno pozitivno zgodbo več!

urednik revije *Didakta*,
dr. Martin Uranič

M. L.

KOLUMNNA

O svobodi govora in kako imamo vsi prav
mag. Darja Barborič Vesel

4

ŠOLSKA PRAKSA

Kako varujem vodo: okoljevarstveni projekt v Vrtcu Tržič
Elma Beganović in Tina Bergant

6

Mali filozofi: primer Sokratovega dialoga v vrtcu

Tina Ključanin

10

Kako otrokom približati branje, da postane prijetno?

Jasmina Ducman

13

Raziskovanje gozda preko čutil

Tanja Štrukelj

18

Od majhnih do velikih mehurčkov s suhim ledom

Bojana Robič

22

MED TEORIJO IN PRAKSO

Vloga razrednika v sodobnem učnem prostoru
Andreja Selak

26

Izzivi učitelja v učilnici in izven nje

Ksenija Erdela Lah

30

Izkušnje in izzivi pri delu s priseljenimi otroki v osnovni šoli

Nina Grabljevec

33

Prehajanje in prepletanje med programi v OŠ Brinje Grosuplje

Maruša Trofenik in Blažka Vodušek

37

Razvijanje interesov in interesna dejavnost nogomet v Domu Antona Skale Maribor

Matija Pohar

43

ŠOLSKA TEORIJA

Osnovnošolski otroci in turbulentni časi
Sara Malečkar

47

Disleksija in obravnava mitov o njej

Lea Kukovec

51

Podjetništvo v 21. stoletju: Raziskava o podjetniških kompetencah med študenti višjih strokovnih šol

dr. Vesna Trančar

56

REPORTAŽA

Mostove postavljamo družno od brega na breg: 110 let OŠ Prule
Andreja Popović

62

ŠOLSTVO IN PRAVO

Neizvrševanje odločb o usmeritvi
mag. Domen Petelin

70

O svobodi govora in kako imamo vsi prav

mag. Darja Barborič Vesel

Darja Barborič Vesel je magistrirana socialna pedagoginja, zaposlena na osnovni šoli kot učiteljica dodatne strokovne pomoči in svetovalna delavka. Zadnja leta sodeluje pri izvajanju študijskega programa Pedagoške fakultete. Občasno svetuje staršem ob vzgojnih zagatah ter predava skupinam staršev, vzgojiteljic in učiteljev. Posebej jo zanimajo teme avtentičnosti, asertivnosti in avtoritete, kompleksnosti človeka in preprostosti rešitev. Če se ji zdi kaj še posebej zanimivo, napiše članek, zadnje čase tudi zgodbe. Življenje si deli s soprogom, tremi hčerami in nemogočo psičko. Ljubi morje, filmske zgodbe, knjige vseh vrst in svojo kuhinjo.

Od dokumentiranega nastanka človeškega sveta potekajo bolj ali manj dostojna usklajevanja, kdo ima prav, in še bolj temeljno, kaj je res. Kaj je »Resnica«? Ker Resnica definira svobodo. V klasični Grčiji je svoboda pomenila »iskanje in upoštevanje Postave, Resnice«, Resnica pa je pogosto izenačena z Lepoto, Lepim. Mnogo prizadevnih, inteligentnih ljudi je razmišljalo, iskalo, kaj naj bi to Resnično, Lepo pravzaprav bilo in kako to vpliva na nas.

Krščanstvo je v omenjeno enačbo dodalo še »Svobodno voljo«, ki nam jo je naklonil ljubi Bog. Verjetno ni šlo drugače, Adam in Eva nista ubogala in naredila, kar se jima reče, niti v raj ne. A Svobodna volja ni igračka, pride v paketu z odgovornostjo. Sedaj se svobodno odločim o tem, kar po temeljitem antičnem iskanju in premisleku smatram, da je Resnica, ergo, da je prav, in nato to naredim. In prevzamem odgovornost.

Omenjeni sistem je bolj ali manj deloval tisočletja. Kot je vedno med ljudmi, so eni zadevo dojeli bolj, nekateri manj in nekateri sploh ne. Vpeljava Boga je omogočala, da tudi tisti, ki jim ni preveč do razmišljanja in mučenja svojega podstrešja, lahko samo rečejo, da je tako pač Bog rekel in imajo neizmerno jasne smernice delovanja, s predvideno nagrado in kaznijo vred. Podala je etični in moralni okvir, ki je onemogočil relevanten zdrs v subjektivnosti in posledični kaos.

Sedaj živimo v časih, polnih izzivov. Danes Resnica ni ena sama. Imamo jih nešteto, saj ima vsak svojo. S tem pa je kot z Zdravo pametjo, še nihče ni rekel, da je ima premalo. Torej imamo vsi ravno prav pameti, nekateri menijo, da je imajo tudi kar veliko, in vsi imamo prav. Ker ima lahko vsakdo prav in torej vsi vemo v bistvu vse. Ker če ima vsakdo prav, tudi vsakdo ve. Stvar pa se na žalost zaplete pri tem, da ko imamo prav vsi, na koncu

nima nobeden ter se izgublamo v neskončnem pregovarjanju, čigav prav, ki ga seveda imamo vsi, in to pravega, bomo upoštevali. Na posebno zanimiv način se to kaže v šoli.

Rada imam operne predstave. Tudi kakšne druge, a opera mi je res ljuba. Tako sem lani, malo tudi po slučaju, gledala tri predstave Romea in Julije. Dve operni in eno baletno. Vse tri so bile »reinterpretacije«, dve sem gledala v okviru abonmaja »Operna klasika«. Ker nisem razumela, kako gre skupaj klasika in reinterpretacija, sem se pozanimala pri osebju. Ti so izredno prijazno in vljudno pojasnili, da res ne vedo, kako je do tega prišlo, in da naj se o tem pozanimam na upravi. In sem se. Sedaj vem, da so umetniki, beri tisti, ki se definirajo za umetnike, pri obravnavi dela svobodni in da je v gledališkem listu, ki sem ga dobila, vse to lepo razloženo. Kar drži, sitnost je le v tem, da ko sem plačala abonma ali kupila vstopnice, gledališkega lista nisem dobila (ker jih še ni bilo) ali pa vzela (ker sem kupila vstopnice po spletu). Prijazen, izredno vljuden gospod mi je tudi razložil, da so umetniki podali svoje videnje Shakespearove drame, tragedije, in jo tudi umestili v sodoben čas ter nagovorili sodobne realnosti. Tako smo gledali drugačne opise odnosov med družinama, napol gole glavne like v črnem, grand finale pa je bila reinterpretacija v obliki Romee in Julije, in tako je zgodba postala vprašanje spolne usmerjenosti. Mogoče bi se Shakespeare zabaval ali pa obračal v grobu. Kdo ve, vprašati ga pač ni mogoče. Moje mladince, s katerimi sem gledala predstavo, sem vzpodbudila, beri »prisilila«, v ponovno branje originala, da vzpostavim red stvari in Resnico, a abonmaja ne bom imela več.

Zanimivo pa mi je bilo in mi je še vedno, s kakšno lahkotnostjo dandanes predstavimo svoje videnje kot Resnico. In da to lahko zajema celo takšne

spomenike, kot je Shakespeare. Takšnih primerov je še mnogo, naj ostanem le pri tem. Spraševala sem se, ali umetniki in tisti, ki se definirajo kot umetniki, res ne vidijo več nič koristnega v predstavitvi drame kot takšne, in še bolj, ali res nimajo umetniške volje predstaviti svojega avtorskega dela na teme, ki jih zanimajo, intrigirajo. Z veseljem bi spremljala operno predstavo na temo lezbične ljubezni in umestitve le-te v trenutni svet. Vem, da nove družbene vzorce najlaže vzpostaviš tako, da jih opreš na že znano, že sprejeto, torej na Shakespeara. Ali pa karkoli že znanega in že sprejetega. Poleg skromnosti umetniškega izraza me moti tudi cenena manipulativnost opisane uporabe umetnosti.

Pa se vrnimo k šoli. V šolskem letu, ki se je izteklo, sem mnogo časa in besed namenila sedmošolcem, s katerimi smo debatirali o razliki med mnenjem in vedenjem. Mnenje je trenuten preblisk misli in emocij, ni posledica poglobljenega, z argumenti podprtega razmišljanja in iskanja. Ko se v katerokoli zadevo poglobimo, imamo možnost, da se prigrebemo do vedenja. To je kar dolgotrajen, pogosto celo mučen proces, ki lahko celo zamaje dotedanje vzorce mišljenja in vedenja. Ljudje na splošno nismo pretirano zainteresirani, da bi to počeli. Še posebej tega raziskovanja ne maramo, če zajema raziskovanje argumentov, ki so nasprotni našim. Splet je idealen prostor, ki omogoča, da to ni potrebno. Algoritmi nam z veseljem predstavljajo samo določene, že prej iskane vzorce informacij, in mi imamo občutek, da smo se pozanimali, čeprav smo na stvar gledali dosledno le z ene strani. Knjige so manj uporabniku prijazne in tam pač piše, kar je natisnjeno, in pod besedo Svoboda npr. se bo našlo marsikaj, kar sodoben človek raje ne bi bral. Ker ne piše, da Svoboda pomeni, da počneš, kar se ti zljubi, in Svoboda govora tudi ne pomeni, da rečeš, kar ti pride na misel, še posebej, ko je le-to nespoštljivo, nevljudno in žaljivo. Do kogarkoli pač že.

Moram reči, da so sedmošolci kar z veseljem zapopadli idejo raziskovanja odnosa med mnenjem in vedenjem, še posebej lušno je bilo argumentirati v smislu: »Mami, a je to tvoje mnenje ali ti to veš?« in seveda tudi »Učiteljica, a vi to veste, a samo mislite, da je tako?« Predstavljeni vzorec je bil izredno uporaben, tako pri debati, ali je Ronaldo sploh še kaj vreden igralec, ali so Zvezdne steze napoved prihodnosti, zgodba Harry Potterja ksenofobna, pospravljanje nujno in negativna ocena ustrezna. Najprej sem se ustrašila, da razvijajočih se glav ne učim subjektivnosti in ideje, da imajo lahko kar sami po sebi prav. Pa mladi ne razočarajo tako hitro. Sami zase so se pogosto izgubljali v udobju ideje, jaz tako mislim, torej je to Resnica. Ko smo se pogovarjali, pa so hitro dojemali raz-

liko in se trudili iskati in poiskati argumente ter moralni kod, ki bi lahko bil relevanten, in tako pri mnogih vprašanjih prišli vsaj do načina razmišljanja in spoštljivosti, če že do skupne resnice ne. Kot na primer pri vprašanju, ali bi lahko Trump rešil Ameriko ali jo pogubil, in posledično, ali je Janša narodni junak, ki se bo zapisal v zgodovino, ali pa neverjetna zgaga, ki bi resnično moral v penzijo v svojo kočjo globoko v Trenti. Presenetilo jih je, kako lahkotno opletamo z mnenji, kako strastno jih čutimo in kako globoko napačna so lahko. In kako neskončno zoprno je občutek, ko nimamo več nobenega pametnega argumenta, npr. za uporabo električnih skirojev, pa se nam je tako fino udobno voziti z njimi.

Napisano predajam kot uvod v šolsko leto, ki prihaja, ko se bomo »usklajevali«, kaj nam je za storiti z učenci, ki nas ne upoštevajo. Pa s tistimi, ki obupujejo. Da ne govorim o starših, ki vse vedo in nas učijo poučevanja in ocenjevanja, in o oblasti, ki za to, da nas vodi, ne potrebuje ure v razredu. Mogoče je počasi prišel čas, da tudi mi trdno usidramo svoje vedenje in se ne zanašamo na uporabo mnenj. Ker to, kar nam prebliskne zaznavo, včasih ni nič drugega kot okrušek misli in emocij ter nima temelja v naši strokovnosti in človečnosti. Do tega se je potrebno prigrebsti, včasih s hudo muko in neugodjem soočanja s seboj in tudi s priznanjem kakšne napake. Ko pa pridemo tja, do vedenja, ko vemo, kaj je Resnica, pa kot vsi veliki postanemo tudi malo skromni, saj kot Sokrat, vemo celo, da česa ne vemo. Tako pa se začnejo vsi dobri dialogi. Argumentirano iskanje rešitev, začinjeno s človečnostjo in temelječo na tistem, kar že vemo. Da se otroci razvijajo, da so vsak dan malo drugačni. Da v šoli nič ni zares lahko, čeprav je pogosto preprosto. Da so učenci na nek način tudi naši, čeprav so otroci nekoga drugega. Da humor povezuje, skupno delo pa tudi. In da je delati pač treba, če hočeš, da je nekaj narejeno. In da to velja za vse.

Veliko uspeha v novem šolskem letu, začinjenega z Resnico in osvobojenega cenene subjektivnosti in navidezne svobode. Tudi svobode govora, ki naj jo raje zamenja dostojanstven dialog. Pot je mogoče težja, pripelje pa dlje.

Kako varujem vodo: okoljevarstveni projekt v Vrtcu Tržič

Elma Beganović, dipl. vzg., in Tina Bergant, dipl. vzg., Vrtec Tržič

V dveh oddelkih Vrtca Tržič smo izvedli skupni projekt »Kako varujem vodo?«. Sodelovala sta oddelka prve in druge starostne skupine. V prispevku vzgojiteljici želiva prikazati, kako smo dosegli zastavljene cilje z medsebojnim povezovanjem in kako smo organizirali učno okolje, v katerem so se otroci učili drug od drugega in razmišljali, da lahko s svojim delovanjem vplivajo na okolje. Uresničili sta idejo o skupnem projektu z zanimivo načrtovanimi dejavnostmi na temo varovanja okolja.

1 Uvod

Vrtec Tržič je vključen v projekt Ekovrtec, ki je sestavni del prizadevanj Evropske unije za okoljevarstveno izobraževanje in uvaža načrtno in celostno okoljsko vzgojo v vrtcu. S projektom Ekovrtec kot načinom življenja se gradijo vrednote za odgovoren način bivanja na našem planetu. Vzgojiteljici oddelka sta se odločili za vključitev v omenjeni projekt in ob tem naju je nagovorila ideja o povezovanju med oddelkoma. Prepričani sta, da je mogoče doseči napredek na tem področju lažje in hitreje, če stopimo skupaj, saj stremimo k istemu cilju, in sicer k skrbi za okolje. Želiva predstaviti, na kakšen način sta uspešno dosegli aktivno vključenost otrok v proces in medsebojno sodelovanje.

2 Metode in cilji projekta

Uporabljene so bile metode pogovora, razlage, opazovanja, lastne aktivnosti in eksperimentiranja. Projekt sta uporabili kot sredstvo za doseganje naslednjih ciljev:

- pridobivanje izkušenj, kako lahko otrok sam in drugi ljudje vplivajo na naravo in kako lahko dejavno prispeva k varovanju in ohranjanju naravnega okolja;
- spoznavanje, da morajo vsi ljudje v določeni družbi pomagati in sodelovati, da bi lahko ta delovala ter omogočila preživetje, dobro počutje in udobje;
- omogočanje priložnosti za razvijanje sposobnosti in načinov za vzpostavljanje, vzdrževanje in uživanje v prijateljskih odnosih z enim ali več otroki (Kurikulum 1999).

3 Izvedene dejavnosti

Oblikovanje skupnega plakata

V sklopu našega projekta so nas najprej nagovorili kratki filmi o onesnaževanju okolja. Glavna junaka filmov, Kapljica in Listek, sta otroke spodbudila k razmišljanju, kako lahko prispevamo k ohranjanju

čiste vode. Po ogledu sta otroke s pomočjo sličic razdelili v manjše skupine z namenom, da bi se oddelka družila med seboj in preko risbe strnila svoje vtise o filmih. Risbe smo sproti lepili na skupni plakat in diskutirali o narisanim.

Otroci izdelujejo skupni plakat

Očistili smo gozd

V filmu so otroci spoznali, kako tudi odpadki, ki jih odvržemo v gozdu, na travniku ali na drugih površinah, pripomorejo k onesnaženosti voda. Zato smo naredili načrt, da se lotimo čistilne akcije v gozdu v bližini vrtca in tam pobereмо smeti. Opremljeni z vrečkami in zaščitnimi rokavicami smo odšli v gozd. Vrečke so se hitro polnile in s skupnimi močmi smo na koncu v majhnem gozdu napolnili veliko črno vrečo. Otroci so spoznali, kako lahko tudi sami prispevajo k čistosti okolja in s tem tudi oni ozaveščajo družbo o pravilnem ravnanju.

Pobiranje smeti v gozdu

Opazovanje okolice

Želeli sva, da otroci postanejo bolj pozorni na okolico in s pomočjo strategije opazovanja ugotovijo, kdo vse skrbi za okolje. Aktivnost smo izvedli zunaj, v bližini vrtca. S pomočjo sličic, ki sva jih predhodno pripravili, smo iskali vse, kar je povezano s čiščenjem okolja. Sličice so nam bile v pomoč za večjo motiviranost otrok pri opazovanju in lažjo zapomnitev pojmov (pometač, komunalni delavec ...). Opazili so sredstvo za pometanje in komunalni delavec nam je z veseljem pokazal, kako deluje pometač in čemu je namenjen.

Filtrirali smo vodo s pomočjo cedil

Na naših sprehodih smo tekom projekta več pozornosti namenili opazovanju manjših potokov in rek. Opazili smo, da so potoki in reke v urbanih naseljih že napolnjene s smetmi, potoki v predelih, kjer ni več toliko hiš, pa so še vedno čisti. Ugotavljali smo, kaj vse je lahko v reki in česa ne sme biti. Otroci so ugotovili, da je umazanija v rekah nevarna tudi za živali, ki bivajo v vodi. Pri preizkusu so nam bila v pomoč cedila, skozi katera smo precejali vodo. Izdelali so jih starejši otroci iz palic in gaz, mlajši pa so sodelovali pri nošenju cedil do obrežja in se ravno tako lotili raziskovanja.

Opazovanje komunalnih delavcev pri delu

Filtriranje vode v potočku

Izdelali smo čistilno napravo

Skupaj smo naredili tudi maketo čistilne naprave, ki smo jo razstavili na hodniku vrtca. Prikazali smo umazano vodo, polno odpadkov, okrog nje postavili tovarne, za večji kontrast smo dodali žalostno sonce. Nato smo naredili čistilno napravo in na drugi strani čisto reko, polno rib, ter veselo sonce. Mlajši otroci so barvali kamenje, reko, starejši so izrezovali, risali in lepili. Razstavljen o čistilno napravo so si ogledali tudi otroci iz ostalih skupin, skupaj s strokovnimi delavci. Organizirali sva učno okolje, v katerem so otroci med seboj sodelovali in se učili drug od drugega.

Otroci razmišljajo:

»Če vržeš v vodo smeti, ribe poginejo.«

»Čistilna naprava očisti vodo.«

»Izrezal sem ribico in jo nalepil v čisto reko, da ne pogine.«

»Rajši imam čisto reko, da lahko zraven narišem sonce, ki se smeji.«

Maketa čistilne naprave

Obiskali smo Čistilno napravo Tržič

Na obisk čistilne naprave so se mlajši otroci peljali z avtobusom, starejši pa so se odpravili peš. Tamkajšnji zaposleni so nam predstavili, kako delujeta čistilna naprava in tovarnjak za čiščenje kanalizacije in praznjenje greznic. Izvedeli smo tudi, da je treba vodo čistiti, da v kanalizacijo spadajo samo izločki in toaletni papir, nikakor pa tja ne spadajo ostale stvari, kot so palčke za ušesa, vata, kuhinjski odpadki in podobni neprimerni odpadki, saj ti obremenjujejo delovanje mikroorganizmov. Za otroke je bila najbolj zanimiva oblika ozaveščanja, ki so jo izvedli komunalni delavci. Otrokom so pokazali, kako deluje tovarnjak za čiščenje greznic, saj so jih pritegnile dolge cevi, ki brizgajo vodo. Skupaj s tamkajšnjimi delavci smo se sprehodili skozi vse postopke čiščenja odpadne vode, od zelo blatne vode pa do skoraj čiste vode, ki se potem skozi cevi izlije nazaj v reke. Starejši otroci so se spomnili filma o onesnaževanju, potovanja Kapljice, ki se je s pomočjo čistilne naprave očistila.

4 Rezultati

S projektom sva želeli združiti oddelka in otroke ozaveščati o pomembnosti skrbi za okolje. Skozi proces sva ugotovili, da so vsi otroci z zanimanjem sodelovali in se med seboj dopolnjevali. Veliko pozornosti smo namenili opazovanju okolja in ugotovili, da odpadki ne spadajo v gozd. Otroci obeh oddelkov so spoznali, da sta skrb in pozornost, ki ju namenjamo okolju, potrebna in pomembna za življenje vseh živih bitij. Z izvajanjem dejavnosti smo ugotavljali, kaj lahko storimo za naše okolje in kako to posledično vpliva na nas. Otrokom sva na različne načine približali pomen ohranjanja okolja. Skupaj z otroki smo izvedli poizkus in spoznali, kaj spada v potok in česa si tam ne želimo. Kasneje smo to tudi slikovno prikazali, da smo lahko ozaveščali ostale oddelke in starše. Velik poudarek smo namenili skrbi za okolje in ozaveščanju širše javnosti o tem. V čistem gozdu so se otroci radi igrali in bili so ponosni, da so ga očistili. Projekt je zelo vplival na starše, saj so jim otroci hiteli razlagati o izvedenih dejavnostih na temo ohranjanja okolja in jih večkrat spomnili, da smo del narave.

5 Diskusija

S skrbno načrtovanimi dejavnostmi, ki sva jih izvajali kot del vzgojnega procesa, sva omogočili otrokom, da so ob vseh aktivnostih pridobili nova znanja in spoznanja o vodi. Skrb za ohranjanje te pomembne vrednote je ena od najpomembnejših nalog vsakega posameznika in celotne družbe. Otroci so s projektom spoznali pomembnost vode v našem vsakdanjem življenju. Do vode so postali bolj spoštljivi, bolj ozaveščeni in v skladu s svojo starostjo primerno okoljevarstveni. Otroci so bili aktivni v vseh dejavnostih. Najbolj sta jih nav-

Obisk čistilne naprave

dušili dejavnost, kjer so s filtriranjem ugotavljali čistost vode, in čiščenje gozda (pobiranje odpadkov). V teh dejavnostih so otroci obeh oddelkov najbolj sodelovali med seboj. Po vsaki dejavnosti smo z otroki naredili evalvacijo dela. Pojavljala so se številna vprašanja in ideje za nadaljnje dejavnosti. Tako je projekt nastajal skupaj z otroki in vseskozi smo postavljali razstavo na hodniku vrtca in v igralnicah. S tem smo neposredno k sodelovanju pritegnili tudi starše. V času projekta so se otroci med seboj povezali in razvili medsebojno sodelovanje, kar je bil med drugim najin cilj. Razvili so spoštljiv odnos do narave in spoznali, kako pomemben je lahko vsak posameznik za ohranjanje čistega okolja in posledično čiste vode. Po končanem projektu so otroci na sprehodih še vedno opažali neprimerno odvržene odpadke, čistost vode, komunalna vozila ...

6 Zaključek

Najpomembneje se nama zdi, da sva dosegli zastavljene cilje, predvsem na socialnem področju. Starejši otroci so pogosto povabili mlajše k skupni dejavnosti, mlajši pa so se učnih nalog veselili in bili izjemno motivirani. Prek projekta so postali bolj ozaveščeni glede odnosa do okolja in bili ponosni, da lahko s svojim vedenjem prispevajo k čistosti vode in okolja. Otroci so bili tako ponosni na svoje izdelke, da smo jih razstavili ob vhodu vrtca. Opazili so, da so izdelki tudi mimoidočim vzbudili

veliko zanimanja. Ker so veliko spraševali, kaj smo razstavili, smo zraven priložili tudi opis dejavnosti in fotografije ter tako širili dobro prakso med ljudi. Ideja izdelave čistilne naprave je bila najbolj izstopajoča, saj so bili otroci pripravljeni sodelovati in so z idejami presenetili tudi naju. Najin namen je bil otrokom dati dovolj časa za razmišljanje in raziskovanje. Želeli sva, da sproščeno pripovedujejo o svojih zamislih in znanju, ki so ga pridobili tekom projektnega dela. Pri skupnem sodelovanju je bilo zaznati večjo povezanost med vsemi udeleženci in vzdušje je bilo ves čas prijetno in sproščeno. Otroci so se imeli možnost bolje spoznati med seboj, ker se sicer nimajo možnosti v tolikšni meri, saj prihaja do interakcij med oddelki v večini le na igrišču vrtca, pri spontani igri. Strokovni delavki sva zaznali, da bi bilo lahko skupno sodelovanje izhodišče in motivacija za nadaljnje raziskovanje.

Viri in literatura

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
 Kapljica in Listek; Kako deluje čistilna naprava. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=e8x4AXYpiI0>
 Marjanovič Umek, L., Kroflič, R., Videmšek, M., Kovač, M., Kranjc, S., Saksida, I., Denac, O., Vrlič, T., Krnel, D. in Japelj Pavešič, B. (2001): *Otrok v vrtcu. Priročnik h kurikulumu za vrtce*. Ljubljana: Obzorja.
Priročnik za učenje in igro v gozdu (2019). Ljubljana: Gozdarski inštitut Slovenije, Silva Slovenica.
Timsko načrtovanje in izvajanje predšolske vzgoje (2008). Ljubljana: Supra.

Mali filozofi: primer Sokratovega dialoga v vrtcu

Tina Ključanin, diplomirana vzgojiteljica, Vrtec Mavrica Izola

V filozofiji za otroke prvi cilj ni prenos vednosti, ampak učenje samostojnega razmišljanja. Gre tudi za vajo o pogovoru in argumentiranju ter navajanju razlogov. Drugi cilj je naučiti se aktivno poslušati mnenja in se poskušati soočiti z argumenti. V filozofiji za otroke je vzgojitelj tisti, ki se uči z otrokom. Vzgojitelj mora biti pozoren, poznati mora argumente, za to pa so seveda potrebne izkušnje. Napaka vzgojitelja je, da debato zaključi brez smiselnega konca. V vrtcu sem izpeljala Sokratov dialog, dejavnost sem posnela in odgovore zapisala ter jih analizirala.

Vloga vodje v Sokratovem dialogu

Vodja dialoga, v tem primeru vzgojitelj, drži rdečo nit pogovora. Skrbi, da pogovor ne skrene s poti. Vsebinsko ne posega. Ne uči, ampak spodbuja kritično mišljenje. Vodja spodbuja in piše ugotovitve ali snema. Trditve morajo biti verjetne – primer $3 + 3 = 6$. Protiprimeri morajo biti konkretni, torej morajo izhajati iz izkušenj. Cilj vaje je kritično in samostojno mišljenje. Otroci sami pridejo do spoznanj. Ni prenosa informacij od vzgojitelja na otroka. Pri tem mora biti število udeležencev omejeno. Pogovor lahko traja dlje časa.

Primer Sokratovega dialoga

Število otrok	4
Razmerje med spoloma	3 deklice, 1 deček
Starostni razpon	4–5 let
Čas trajanja pogovora	20 minut
Način zapisa odgovorov	Otroke s pomočjo telefona posnamem, nato odgovore zapišem.

Pravljica *Liza in Pavle*

Liza ima strašno rada svojega medveda Pavleta. Kako tudi ne, ko je pa najboljši in najlepši medvedek na svetu. Vsako jutro počese njegov gosti rjavi kožušček. Ajajej, kako bolijo tiste grabljice! Pavle bi povedal svoje, pa ne more, saj je takšne pasme medvedek, ki ne zna govoriti. »Vsi medvedki morajo imeti snežno bele zobe,« ga strogo poučuje Liza. Kadar Liza slika, pozabi na ves svet. Pavleta vedno skrbi, ali bodo barvne packe še kdaj šle z njegovega kožuščka. Danes se gre Liza modno revijo. Medvedka je stlačila v punčkino oblekico. Obleka je seveda za pet števil premajhna. Ampak Liza pravi, da je letos takšna moda. Pavle tiho zardeva in upa, da ga nihče ne bo videl. Vožnja s kolesom je takšna mučilnica! Pavle se vedno ugrizne v jezik, ko se vse tako trese. Liza pa neznansko uživa. Kamor gre Liza, tja mora tudi njen medvedek. Pavle godrnja sam zase: »Zares duhovito, če te ves božji dan cukajo za roko in vlačijo naokrog!« Nekega dne pa Pavletu prekipi. »Ali res ne vidi, kako me trpinči, razvajenka? Samo nase misli?« In jezno udari s svojo kosmato taco ob tla. »Takole že ne bodo delali z menoj! Temu se pravi mučenje malih živali! Lizi sami se ne posveti, ji bom pa posvetil jaz!« V taco vzame glavnik in ji temeljito prečeše lase. Liza ga osuplo gleda in se prijemlje za glavo. »Ampak šej š! šama lahko očistim zobe!« obupano ugovarja Liza. Pavle pa je tako zatopljen v delo, da je sploh ne sliši. Potem jo zgrabi za nogo in jo začne vlačiti naokrog. Od groze ji zastaja dih. Liza se vsa prestrašena zbudi in pogleda Pavleta poleg sebe. Se ji je vse skupaj samo sanjalo? Ampak če je tako, zakaj jo Pavle gleda, kakor da ve, za kaj gre? »Ubogi moj Pavle, kaj vse si moral prenašati!« reče Liza, tesno objame medvedka in mu obljubi, da bo poslej lepše delala z njim. Pavletu je ob tem strašno toplo in puhasto pri srcu. Kako tudi ne, ko pa je tudi sam že dolgo zaljubljen v Lizo.

Vir: Rieger, A. (1998): *Liza in Pavle*. Ljubljana: Založba Kres.

**Pogovor po prebrani pravljici
(transkripcija posnetka)**

Vzgojiteljica: »Kaj se je dogajalo v pravljici?«

Ana: »Aam, je Liza medvedka oblekla u od punc obleko.«

Marsel: »Je tako rada luda.«

Sara: »Am am am am.«

Mia: »Da da Liza se je ustrašila Paule.«

Vzgojiteljica: »Zakaj se je ustrašila?«

Mia: »Zato ker ni bil vsak sebe.«

Vzgojiteljica: »Kaj to pomeni?«

Marsel: »Dober?«

Vzgojiteljica: »Kakšen je bil medved? Kako je razmišljal?«

Ana: »On je on je je verjel, da ga Lizaaaa, da ga tako, ona bi si želela, da bi on bil punca.«

Vzgojiteljica: »Kako je razmišljal medved, Sara?«

Marsel: »Ja jaz vem.«

Vzgojiteljica: »Kako?«

Marsel: »Sam s sabo.«

Vzgojiteljica: »Kako pa to veš?«

Marsel: »K vem.«

Vzgojiteljica: »Je kdo grešil v pravljici?«

Ana: »Ja Liza.«

Vzgojiteljica: »Zakaj je grešila Liza?«

Ana: »Zato, ker je ona hotela, da da se medved navedi, da je punca. Ker jaz imam enega prijatelja Tadeja, ki se, ki ima vse za punce doma.«

Vzgojiteljica: »Zakaj ima doma vse za punce?«

Ana: »Ne vem, pač so mu vseč vse za punce.«

Vzgojiteljica: »Je v tem kaj narobe?«

Ana: »Ne, fanti se lahko igrajo, če hočejo. Če ga punce silijo, če ga punce silijo, če ga punce silijo, potem on reče: Ne boš me silila.«

Sara: »Sej Siniša ima rad Elzo.«

Marsel: »Ja Elza, hahaha.«

Vzgojiteljica: »In kako je razmišljala Liza?«

Ana: »Ona je razmišljala o tem. Ona je hotla, da res medved hoče bit punca.«

Vzgojiteljica: »Kako pa je razmišljal medved, Mia?«

Marsel: »Da noče bit punca.«

Vzgojiteljica: »Zakaj pa noče bit?«

Mia: »Ker ker punce so. Mislim. Bom rabla razmisлит.«

Vzgojiteljica: »Kaj so to sanje?«

Ana: »To so ena stvar, ki si zelo močno hočeš in potem rečeš v nebo rad bi, da bi se z mano prijatelj igral, in potem se te želje izpovnejo. In potem se te želje izpolnejo.«

Vzgojiteljica: »Želje in sanje so ista stvar?«

Marsel: »Neeee, niso isto. Sanje so, da sanjaš, ko spiš. Ja želje pa, ko si nekaj zaželiš.«

Ana: »Jaz si želim barbiko, ki se ji delajo lasi.«

Vzgojiteljica: »Zakaj sanjamo?«

Mia: »Zato ker sanjaš innn ...«

Sara: »Jaz nikoli nisem mela rada sanjat, ker sanjam enkrat strašne enkrat lepše.«

Mia: »Jaz sem sanjala enkrat strašne sanje, nisem to želela.«

Sara: »Vedno sanjam mravlje, ki mi grejo u nos, uho, u usta, fujjj.«

Vzgojiteljica: »Če imaš takšne sanje, te je strah?«

Marsel: »Neeee.«

Mia: »Veš, jaz sem sanjala, da dobim, ammm, hiško kr, da da da, ko je barbi.«

Vzgojiteljica: »In kakšno je sporočilo te pravljice?«

Sara: »Ammmm aaaa, ne vem.«

Ana: »Da se lepo obnašamo s fanti ali puncami.«

Marsel: »Da se lepše obnašam.«

Vzgojiteljica: »Kaj pomeni biti zaljubljen?«

Sara: »Ammmm aaa, da ti je nekdo všeč.«

Marsel: »To je težko povedat, zato ki ti moreš tako povedat, zaljubljen, da imaš nekoga zelo zelo rad.«

Sara: »Ana je zaljubljena u njega.«

Marsel: »Ja.«

Ana: »Zakaj si morala že spet.«

Vzgojiteljica: »Ana, kaj pomeni biti zaljubljen?«

Ana: »To pomeni, da ti je en fant prou všeč in in ta fant tudi njej prav ušeč.«

Marsel: »Ali pa punca. Ali fantu punca ali punc fant.«

Vzgojiteljica: »In kaj, če je enemu fantu všeč en fant?«

Marsel: »Ja ja lahko se tut poročijo.«

Ana: »Ja, če hočejo hahahahaha.«

Marsel: »Ampak druge države pa ne dovoli.«

Vzgojiteljica: »A ene države ne dovolijo?«

Marsel: »Ne, ne, dve ženske ali dva fanta ne smeta.«

Vzgojiteljica: »Povej, Sara, kaj je to ljubezen ali biti zaljubljen?«

Sara: »Aaaa ammm.«

Marsel: »To je ful težko povedat.«

Vzgojiteljica: »Je težko povedat?«

Marsel: »Ja, zdaj sem se spovnu. Da sta skupaj in rodita dojenčka. Ali pa ne, ne vem. Kakor hočeta.«

Ana: »Moja teta bo kmalu dobila dojenčka.«

Mia: »Da se poročita innnn da nekaj naredita dojenčka.«

Vzgojiteljica: »Kje čutimo ljubezen?«

Marsel, Ana, Sara: »U srcu.«

Marsel: »Tukaj je srce na teji strani.«

Ana: »Ali tukaj.«

Sara: »Meni bje meni bje na teji strani.«

Marsel: »Vsem isto bje.«

Vzgojiteljica: »Je kdo grešil v pravljici?«

Ana: »Ja Liza.«

Vzgojiteljica: »Zakaj tako misliš?«

Ana: »Zato ker ona si je prav prav prav hotla, da medved ...«

Marsel: »Bi bil punčka.«

Ana: »Da bi imel rad stvari, ki delajo punce.«

Vzgojiteljica: »Se je to res dogajalo ali je Liza samo sanjala?«

Ana: »Res se je dogajalo.«

Marsel: »Ne, sanjala je.«

Ana: »Ne res, ne res.«

Vzgojiteljica: »Ana, povej, zakaj se je zares dogajalo?«

Ana: »Zato ker je bilo jutro.«

Vzgojiteljica: »Marsel, zakaj pa ti misliš, da je Liza sanjala?«

Marsel: »Na koncu sem slišal, da je rekla to, da se je zbudila.«

Vzgojiteljica: »In medved jo je čudno gledal?«

Ana: »Ona se je zbudila, da je delala nekaj narobe.«

Vzgojiteljica: »Potem je sanjala?«

Marsel: »Ja.«

Ana: »Ne, ona je tako ni sanjala, to se je zares zgodilo.«

Vzgojiteljica: »Kaj si se naučil iz te pravljice?«

Marsel: »Da, jaz ne vem.«

Mia: »Aaaamm.«

Ana: »Jaz sem se nekaj naučila.«

Sara: »Da moreš nekaj bit prijazen in nič.«

Mia: »Da si srečen.«

Ana: »Jaz sem se naučila, ammm, da si srečen.«

Vzgojiteljica: »Kaj ste se naučili?«

Marsel: »Jaz sem se naučil, da je spal.«

Ana: »HA HA HA HA HA. Jaz sem se naučila, da je sanjala.«

Sara: »Jaz sem se naučila, daaaa je delala vse po svoje.«

Vzgojiteljica: »Kaj pomeni, da se Lizi ni posvetilo?«

Ana: »On je hotu res govorit, da ji pokaže z gibi, na primer tako.«

Marsel: »Ali s črkami.«

Ana: »Nariše na svojo nogo črke ne.«

Vzgojiteljica: »Odgovori na vprašanje, kako jo je Pavle posvetil?«

Ana: »Da bi jo naučil, da se lepo obnaša do njega.«

Marsel: »Ja seveda.«

Refleksija pogovora

Otroke sem po kosilu povabila v knjižnico, kjer smo se namestili na mehke blazine. Povedala sem jim, da moram narediti nalogo za šolo, zato bom naš pogovor posnela. Otrokom sem besedilo prebrala, brez da bi videli ilustracije, ker nisem želela vplivati na pogovor. Ko sem sama prebrala knjigo, sem si naredila lastno predstavo, zanimalo pa me je, kakšno predstavo si bodo naredili otroci. Predvsem me je presenetilo, kako smo v pogovoru prešli na tabu temo istospolnih partnerjev. Naloga mi je bila izziv, saj sem morala voditi pogovor, brez da bi posegala v otrokovo domišljijo. Dejavnost sem predstavila sodelavkam in jih s tem navdušila.

V besedilu se ni dalo razbrati, kako je razmišljala Liza in kako je razmišljal Pavle. Zato sem otroke vprašala ravno to. Menim, da to spada med logična vprašanja, saj mora otrok sam sklepati in vsak odgovor je pravilen. Ana si je na vprašanje, kako

je razmišljala Liza, odgovorila, da si želi, da bi bil Pavle punca. Presenetil me je odgovor Marsela, ki je rekel, da je Pavle razmišljal v sebi. Otroke sem vprašala, če je kdo grešil v pravljici, kar je bilo etično vprašanje, ker je moralnega značaja. Zanimalo me je, kakšno mnenje imajo o nepravilnosti – grehih. Sami so prepoznali, da Liza s Pavletom ni ravnala prav. Ana je med pogovorom povedala, da ima prijatelja Tadeja, ki ima doma vse igrače za punce. Moje vprašanje je sledilo, če je v tem kaj narobe? Postavila sem etično vprašanje, ker se sprašujemo, kaj je prav in kaj je narobe. Otroke sem vprašala, kaj so sanje in zakaj sanjamo. Vprašanja sta logičnega izvora, ker želim od otrok slišati pravilno in logično sklepanje. Odgovori od Ane in Marsela so se mi zdeli smiselni, ker so bili različni, in vztrajala sta pri svojem odgovoru. To pomeni, da sta razmišljala s svojo glavo. Nista si dovolila, da bi jima pogovor spremenil lasten odgovor. Kaj pomeni biti zaljubljen in kje to čutimo, sta po moji presoji ontološki vprašanji, saj je onotlogija veda o bivajočem. Na vprašanje, ali se je vse prebrano res dogajalo ali ne, je bilo epistemološko vprašanje, kjer preko empirizma otrok dosega vednost preko čustev in zaznav. Otrokom sem postavila vprašanje, kaj mislijo, da so se naučili iz te pravljice. Moje mnenje je, da so bili otrokovi odgovori bolj etičnega značaja kot samo vprašanje. Želeli so povedati, kaj je prav in kaj ni prav. Vprašanje, kako jo je Pavle posvetil, je logično in retorično, ker si iz besedila otroci razložijo, kaj bi lahko ta fraza pomenila.

Zaključek

Filozofija za otroke je veda, ki jo je potrebno negovati že v zgodnjem otroštvu. Ureja kreativno in samostojno kritično mišljenje. Temelji na prepričanju, da si otroci po naravi zastavljajo filozofska vprašanja, zato jih je potrebno pri tej spontani radovednosti podpirati in pomagati, da razmišljajo o svetu, v katerem živijo, in postanejo bolj premišljeni, obzirni in racionalni posamezniki. Menim, da je ta način odprtega pogovora premalo poznan v vrtcih, zato sem v tem članku želela z bralci deliti en primer.

Kako otrokom približati branje, da postane prijetno?

Jasmina Ducman, mobilna specialno-pedagoška služba,
Osnovna šola dr. Ljudevita Pivka Ptuj

V članku predstavljam različne dejavnosti in nasvete za razvijanje bralne motivacije, ki je v začetni fazi branja osnova za razvoj bralne tehnike. Dobro usvojena bralna tehnika (bralna tekočnost, bralna točnost) je dolgotrajen proces, v katerem nekateri učenci potrebujejo več vaje, drugi manj. Dejstvo je, da lahko v skupini enako starih otrok opazimo, da otroci dosegajo različne ravni branja. Nekateri otroci berejo počasi in z napakami ter vso energijo vlagajo v dekodiranje, drugi berejo prehitro in vnaprej ugibajo besede, da bi čim prej končali z branjem, zasledimo pa lahko tudi že učence, ki berejo z razumevanjem. Predstavljene dejavnosti omogočajo poleg spodbujanja bralne motivacije tudi popestritev k učenim uram učenja branja ter hkrati predstavljajo vaje za lažje premagovanje začetniških napak. Učenje branja postaja z vajo vedno bolj podobno učenju z branjem, saj je ustrezno usvojena bralna tehnika pomembna za razvoj bralnega razumevanja, ki predstavlja osnovo za učenje vseh učnih predmetov.

Dejavnosti za razvijanje bralne motivacije začetnih bralcev

Bralni drsnik

Pripravimo enako velike kartice z besedami in pri tem upoštevamo bralne zmožnosti učencev. Lahko uporabimo enostavne besede iz treh črk, sestavljene po vzorcu soglasnik – samoglasnik – soglasnik, ali pa učencem ponudimo težji nabor besed. Bralni drsnik pripravimo tako, da barvni papir preprosto prepognemo oz. ovijemo okrog kartice z besedo in ga na zgornjem robu zalepimo z lepilnim trakom. Kot bralno vajo ga učenec uporablja tako, da kartico počasi vleče iz drsnika v levo in s tem odkriva črko za črko. Nato v drsnik vstavimo novo kartico z besedo in učenec na enak način nadaljuje z vajo (Davis 2018).

Bralni drsnik

Besedni detektiv

Otroci imajo radi igre skrivalnic, kar lahko izkoristimo tudi za učenje. V učilnici na različna mesta pritrdimo samolepilne listke z besedami. Učencu povemo, da se bo spremenil v detektiva in da je njegova naloga, da v določenem času najde in prebere čim več listkov z besedami. Vsako besedo, ki jo najde in prebere, zapiše na svoj seznam najdenih besed ali pa besedo obkljuka v danem seznamu vseh skritih besed. Skrivanje lističev z besedami lahko pred pričetkom vaje prepustimo tudi posameznim učencem (Smith 2011).

Besedni detektiv

Bralne stopinje

Gre za zabaven način branja besed, ki je primeren predvsem za učence s telesno-gibalnim učnim stilom učenja. Narišemo ali natisnemo stopinje, nanje napišemo besede, nato pa jih v razmaku otroških korakov razporedimo na tla učilnice ali šolskega hodnika. Učenci sledijo njihovi poti tako, da na glas preberejo besedo ter šele nato stopijo na stopinjo. Z branjem končajo, ko uspejo prehoditi celotno pot.

Bralne stopinje

Preberi in pokaži

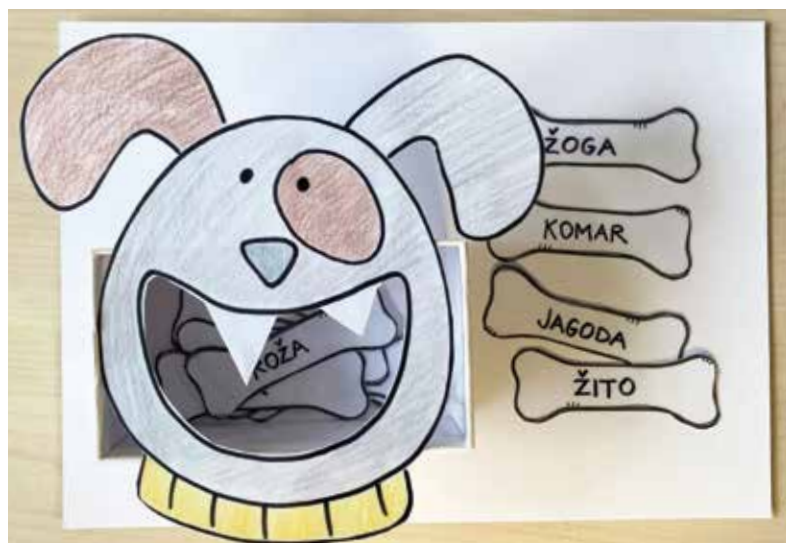
Na listke napišemo različna kratka navodila, ki od učenca zahtevajo določeno motorično aktivnost, npr. skoči, zaploskaj ipd. Učenec odpre škatlico, v katerem se skriva navodilo, nato pa ga najprej glasno prebere in zatem motorično izvede. S to vajo prejmemo povratno informacijo tudi o otrokovem razumevanju prebrane besede, saj lahko hitro ugotovimo, ali je prebrano navodilo razumel tako dobro, da ga je zmožen tudi pravilno izvesti (Miller 2012).

Preberi in pokaži

Lačen kuža

Iz manjše odpadne škatle izdelamo lačnega kužka, ki ga bo učenec nahranil tako, da mu bo v odprt gobček dajal lističe z besedami v obliki kosti. Pred vsakim hranjenjem je pomembno, da učenec besedo pravilno prebere na glas. Mlajši učenci radi sprejemajo domišljajske igre, zato lahko uporabimo tudi druge ideje npr. žaba-muha, opica-banana ipd. (Thompson 2018).

Lačen kuža

Skriti predmet

Za to didaktično igro potrebujemo nekaj lončkov ter manjši predmet, ki je dovolj majhen, da ga lahko skrijemo pod lonček. Lončke obrnemo navzdol in nanje napišemo besede. Otrokom pokažemo predmet, ki ga bomo skrili. Izbrani predmet skrijemo pod naključno izbrani lonček tako, da učenec ne vidi, kje se nahaja, zato naj v tem času zapre oči. Igra poteka tako, da učenec s pomočjo glasnega branja posameznih besed ugiba, kje meni, da se nahaja skriti predmet. Kadar prebere kakšno besedo, z dvigom lončka preverimo, ali se skriti predmet nahaja pod njim. V kolikor ima učenec težave na področju povezave glas-črka, lahko namesto besed na lončke napišemo črke ter s pomočjo te vaje urimo hitrejši priklic ustreznega glasu za določeno črko. Namesto lončkov lahko uporabimo tudi drug material, ki je prav tako primeren za izvedbo dejavnosti npr. plastična jajčka, ki jih je možno odpreti in zapreti (Davis 2012).

Skriti predmet

Sestavi besedo

Učencu damo posodico s črkami. Njegova naloga je, da poskuša čim hitreje sestaviti besedo iz danih črk in pri tem porabiti vse dane črke. V kolikor vadi branje daljših besed, mu lahko označimo ali namignemo prvo črko v besedi. Bralcem z večji težavami lahko dejavnost prilagodimo tako, da priložimo sličico iskane besede. Iskano besedo

lahko tudi zapišemo na listič in ga prepognemo, ob koncu dejavnosti pa učencu predstavlja povratno informacijo, saj z njegovo pomočjo preveri pravilnost svoje rešitve.

Sestavi besedo

Berem in poiščem

Prinesemo škatlo, v kateri imamo različne (manjše) predmete. Na predlogo zapišemo besede zanje. Učenčeva naloga je, da glasno prebere besedo na predlogi, nato pa nanjo položi ustrezen predmet iz škatle. Z branjem konča takrat, ko mu uspe s predmeti prekriti vse besede. V škatlo lahko damo tudi predmete, ki ne spadajo k nobeni besedi, in s tem otežimo raven naloge.

Berem in poiščem

Lov na besede

Na tablo zapišemo različne besede. Učitelj glasno bere besedo za besedo, učenec pa poskuša slišano besedo čim hitreje poiskati, prebrati in uloviti s pomočjo muholovca. Igro lahko tudi časovno omejimo in organiziramo tekmovanje v lovljenju besed, pri čemer lahko štejemo, koliko besed mu je uspelo uloviti v določenem času.

Lov na besede

Bum škatla

V manjšo škatlo z odprtino vstavimo kartice z besedami in približno pet kartic Bum. Učenci izmenično vlečejo kartice in jih glasno berejo. Kadar učenec besedo prebere pravilno, lahko kartico obdrži, kadar pa besedo prebere napačno, jo vrne nazaj v škatlo. V primeru, da učenec izvele kartico Bum, mora vse svoje do tedaj zbrane kartice vrniti nazaj v škatlo. Gre za igro, ki lahko traja precej časa, zato jo je smiselno časovno omejiti.

Bum škatla

Nasveti staršem pri spodbujanju otroka k branju

Poleg šole imajo v procesu otrokovega opismenjevanja ključno vlogo tudi starši, ki otroka v domačem okolju spodbujajo k branju ter ga ob tem spremljajo in usmerjajo. Pedagoški strokovni delavci jim lahko pri tem pomagamo z različnimi nasveti. Pomembno je, da poiščemo pravi način, ki bo otroku pomagal, da bo pri branju vsak dan uspešnejši.

Kadar ima otrok z branjem in voljo do branja težave, je pomembno, da starši sedijo poleg njega, saj se bo tako hitreje lotil dela. Otrok naj v začetni fazi branja vsak dan redno bere na glas, da sliši samega sebe, kako zloge povezuje v besedo. Ko postane branje bolj tekoče, lahko začne s tihim branjem. Starši se lahko z otrokom dogovorijo, da nekaj dni v tednu bere tiho, nekaj dni pa glasno, pri čemer so takrat ob njem, da ga poslušajo, opozorijo na napake in se z njim pogovorijo o vsebini besedila, tako da mu po branju postavijo različna vprašanja ter mu pomagajo oblikovati odgovore. Pogovorijo se lahko tudi o pomenu tistih besed, ki naj bi jih otrok že poznal (Černe 2015).

Vsakodnevno branje v začetnih razredih je otrokova naloga, četudi učitelj tega ne naroči. Ob tem lahko starši uporabijo metodo beleženja branja in nagrajevanja z nalepkami, barvanja bralne hiške ipd. Ena izmed najbolj usodnih napak staršev pri spodbujanju učencev k branju je predolgo vztrajanje pri glasnem branju. Glasno branje je utrudljivo in s predolgo vajo postane neučinkovito. Zbranost popusti, glas se utruje, začnejo se vrstiti napake (Žerdin 2003). Bralni trening je učinkovitejši, če otrok glasno bere večkrat in krajši čas. Če otrok potrebuje več vaje, je bolje, da kratko vajo ponovi večkrat na dan, kot pa da izvede eno daljšo. Občasno lahko starši otrokovo branje tudi zvočno posnamejo z namenom, da tudi otrok posluša svoje branje in ga komentira.

Otroku lahko dajo možnost izbire in odločanja o tem, kaj in koliko bo prebral. Količine branja ni potrebno določati s časom, npr. bral boš 10 minut, pač pa ga lahko omejimo s številom vrstic ali dolžino zgodbe, npr. prebral boš do sem (Demšar 2016). Priporočljivo je, da z njim obišejo knjižnico, ga včlanijo ter mu dajo možnost, da izbira knjige po lastni izbiri. Za spodbujanje k branju pa lahko izkoristijo tudi otrokov rojstni dan ali druga posebna praznovanja oz. otrokove dosežke ter skupaj z njim obišejo knjigarno in mu podarijo knjigo. Svetujemo jim, da otroku omogočijo priložnost, da jih on sam spomni na branje. Vsakič ko samostojno poseže po knjigi, ga je pomembno pohvaliti.

Med branjem je otroka dobro spodbujati k temu, da besedilu sledi s prstom. Namesto prsta lahko uporabi tudi kakšen drug pripomoček, npr. ravnilo, svinčnik ali kartonček, kar mu bo omogočilo, da se bo lažje osredotočil na branje posamezne besede. Kadar se otrok med branjem zmoti, ga lahko opozorijo tako, da na napačno prebrano besedo pokažejo s prstom. Prst umaknejo šele potem, ko otrok besedo prebere pravilno, pri tem pa napake ne komentirajo. Težje berljive besede lahko preberejo skupaj z otrokom tako, da jim besedo v pomoč zašepetajo (Demšar 2016).

Družina si lahko med vikendi organizira bralnih 5 minut, kjer vsak član družine nekaj prebere, drugi pa ga poslušajo. Ob tem bo otrok pridobil tudi vpogled v branje drugih. Lahko jim predlagamo dopisovanje znotraj družine in v ta namen postavitev posebne-ga nabiralnika za različna sporočila. Otroku bo z zanimanjem preverjal poštni nabiralnik ter bral sporočila svojih družinskih članov. Starši lahko otroka zadolžijo, da vsak dan prebere npr. vremensko napoved, tv spored ali vsebino, ki ga posebej zanima. V primeru, da ima otrok mlajšega brata ali sestro, ga lahko spodbudijo, da bere njemu oz. njej. Nekaterim otrokom je zanimivo, da besede predmetov, ki jih starši zapišejo na samolepilne listke, glasno preberejo ter nato prilepijo na ustrezne predmete v hiši. Priložnosti za branje je ogromno, zato lahko vsaka družina najde svoje načine za njegovo spodbujanje (Černe 2015).

Začetne težave ali motnja branja?

Ena izmed pomembnih nalog specialnih pedagogov je, da so v podporo učitelju pri ugotavljanju, ali gre pri učenčevih težavah za normalne odmike ali že za motnjo branja. Praviloma se večina otrok zlahka opismeni v začetnih treh razredih osnovne šole, ki so namenjeni opismenjevanju. Predvideva se, da je to primeren čas, v katerem lahko pričakujemo, da se pri otrocih porodi pripravljenost, zanimanje in zmožnost za učenje branja. Poleg tega je to čas, v katerem je razvoj govora in jezika že dobro razvit.

Nekateri otroci so se zmožni naučiti branja kakšno leto prej, drugi pa kasneje od povprečja. Ta razvoj je v mejah normale, čeprav se odmika od povprečja. Kadar pa so odmiki znatnejši in ima učenec npr. ob koncu obdobja opismenjevanja še vedno težave s prepoznavanjem ali z oblikovanjem črk, čeprav ima sicer normalne intelektualne sposobnosti, tedaj lahko govorimo o hudih motnjah branja in pisanja. To niso odmiki od povprečja, temveč odmiki od normale (Žerdin 2003).

Motnje branja se lahko pojavljajo zaradi motenega delovanja tistih procesov, ki sodelujejo pri učenju branja. Težave se lahko kažejo pri vidnem in slušnem razločevanju, spajanju glasov, razčlenjevanju besed, očesnem sledenju, samodejnem prepoznavanju glasov in simbolov, pomnjenju oblik črk in vsebine prebranega, pozornosti, orientaciji itd. Bolj kompleksnejša ko je motnja, tem večje težave ima otrok in tem težje jo bomo odpravili. Določeni otroci razvijejo kompenzacijske mehanizme in uspejo izravnati svoje primanjkljaje, medtem ko drugi otroci tega niso zmožni. Pomembno je vedeti, da lahko z določenimi vajami otrok napreduje tudi v tistem, v čemer je razvoj oviran, vendar je za majhen napredek potrebno več truda in časa kakor takrat, ko razvoj ni oviran z ničimer. Napredovanje pa ni odvisno le od sposobnosti za razvoj spretnosti kot tehnike, temveč v marsičem tudi od jezikovne razvitosti. Otroku, ki ima

reven besedni zaklad ali pa ne ve, kaj pomenijo prebrane besede, te besede prebere težje kakor tiste, ki jih pozna in ve, kaj pomenijo. Bere počasneje in z več napakami. Napak ne popravlja, saj jih niti ne zazna, ne sliši, ker se ne sprašuje o pomenu (Žerdin 2003).

Zaključek

Predstavljene dejavnosti so se v šolski praksi izkazale kot prijeten motivacijski člen na področju začetnega branja. Izvajale so se v okviru nudenja dodatne strokovne pomoči učencem s posebnimi potrebami, zanimive pa so bile tudi učencem brez učnih težav. V kombinaciji z drugimi podpornimi strategijami in oblikami pomoči so pri učencih spodbudile napredek pri razvoju veščin branja in hkrati ustvarile prijetnejši odnos do branja. Odklonilen odnos do branja so usmerile v branje s pomočjo igre, ki jo lahko pri mlajših otrocih v polni meri izkoriščamo, saj so še dovolj igrivi. Strokovni delavci in starši moramo biti iznajdljivi, da otroke s težavami pri branju motiviramo za branje ter da najdemo strategije, načine in dejavnosti, ki so zanje dovolj zanimive, da ob njih vadijo branje. Poleg tega, da otroka motiviramo k branju, je ključnega pomena dejstvo, da spremljamo in ugotavljamo razloge za odklonilen odnos do branja.

Specialni pedagogi skupaj z učitelji spremljamo razvoj in napredek otroka v procesu opismenjevanja. V začetni fazi učenja branja se otroci pogosto soočajo s težavami prehodnega značaja, vendar smo specialni pedagogi med in še posebej ob koncu opismenjevanja otrok posebej pozorni na tiste učence, ki imajo izrazito večje težave ter kljub vaji, trudu in vsakodnevni branju napredujejo počasneje od vrstnikov. Tem otrokom je pomembno čim prej pomagati na ustrezen način, saj lahko s ciljno usmerjenimi vajami lažje kompenzirajo svoje težave.

Literatura

- Černe, T. (2015): Začetno branje otrok z disleksijo – nasveti za starše. Dostopno na: <https://shop.lupinica.si/si/content/9-zacetno-branje-otrok-z-disleksijo> (31.3.2022)
- Davis, M. (2018): The super simple word slider. Dostopno na: <https://www.playdoughtoplato.com/the-super-simple-word-slider/?epik=dj0yJnU9dUJnTk1rcFA4RVFHZjgITmNnVjVYTZCYkt3SUMwaFEmcD0wJm49M-zNRamlSUVVCdUVuRVJ5VXkxqcXRpdYz0PUFBQUFBROpDbzEw> (24.3.2022)
- Davis, M. (2012): ABC cup hunt. Dostopno na: <https://www.playdoughtoplato.com/abc-or-sight-word-cup-hunt/?epik=dj0yJnU9dUJnTk1rcFA4RVFHZjgITmNnVjVYTZCYkt3SUMwaFEmcD0wJm49M-zNRamlSUVVCdUVuRVJ5VXkxqcXRpdYz0PUFBQUFBROpDbzEw> (29.3.2022)
- Demšar, M. (2016): *Vaje za tekoče branje. Kako lahko odrasli spodbujamo tekoče branje pri otrocih v prvem triletnem osnovne šole*. Ljubljana: Izobraževalni center Pika, Center Janeza Levca Ljubljana.
- Miller, S. (2012): Easter egg hunt for motor skills. Dostopno na: <https://starfishtherapies.wordpress.com/2012/03/02/easter-egg-hunt-for-motor-skills/> (25.3.2022)
- Smith, A. (2011): We're going on a word hunt sight word activity. Dostopno na: <https://www.walkingbytheway.com/blog/were-going-on-a-word-hunt-printable-power/> (25.3.2022)
- Thompson, V. (2018): Feed the dog sight word activity. Dostopno na: <https://www.totschooling.net/2018/03/feed-the-dog-sight-word-activity.html?m=1> (25.3.2022)
- Žerdin, T. (2003): *Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja. Priročnik za pomoč specialnim pedagogom in učiteljem pri odpravljanju motenj v razvoju jezika, branja in pisanja*. Ljubljana: Svetovni center za otroke, mladostnike in starše, Ljubljana in društvo Bravo.

Raziskovanje gozda preko čutil

Tanja Štrukelj, profesorica razrednega pouka, OŠ Preska

Gozd je zame najboljša učilnica na prostem. Tja zelo pogosto zahajam s svojimi drugošolci. Ponuja nam več, kot se zdi na prvi pogled. Gozd nam predstavlja prostor za igro, navdušuje pa nas tudi za ustvarjanje in raziskovanje. Zato smo tako radi v njem. Takrat dobimo prav vsi gostje, ki vstopimo v kraljestvo gozda, priložnost, da začutimo naravo in okolico preko vseh svojih čutil, in nazaj v šolo se vedno vračamo z novimi doživetji in vtisi, ki jih v nas lahko vtisne le narava.

Učenci vsak teden komaj čakajo dan, da jih razveselim z novico: Danes gremo spet v gozd. Vsak naš obisk gozda skrbno načrtujem in za učence vedno pripravim dejavnosti, povezane s temo pri predmetu spoznavanju okolja, v ta preplet pa vključim tudi glasbo, likovno umetnost in šport. Naši zadnji obiski gozda so bili na vsakem koraku prepleteni z uporabo čutil, katerim sem v gozdnih aktivnostih namenila še posebno pozornost.

Gozdne dejavnosti

Predstavila bom nekaj dejavnosti na terenu. Z otroki smo na robu gozda našli podrto smreko. Učenci so vsi po vrsti zlezli na deblo smreke in prišli na najboljši možen način v stik z drevesom. Nekateri so po deblu drevesa hodili prvič.

Pogovorili smo se, da v gozdu rastejo takšna iglasta in tudi listnata drevesa, ki smo jih pokazali od daleč. Vid nam je pomagal razumeti povedano, nato pa je sledila naloga, naj vsak od učencev objame deblo njemu najljubšega listnatega drevesa. Res zanimiva izkušnja. Vsi niso objeli listnatega drevesa, saj so bili pri opazovanju premalo pozorni. Eden na primer ni opazil, da veje sosednjega

drevesa segajo proti njegovemu iglavcu in učencec je mislil, da ima tako lepe liste njegovo drevo. Sošolec pa ga je hitro opozoril: »To so moji listi,

kar ti gledaš. Ti si objel smreko.« Prvi učenec ga je začudeno pogledal in kmalu ugotovil, da ima sošolec prav. Tako so se učenci začeli pod drevesom ozirati navzgor, kar predstavlja drugačen pogled od običajnega. Pridobili smo novo perspektivo gledanja v gozdu, ki ob obisku gozda ni tako pogosta.

Nato so učenci dobili nalogo, da mora vsak poiskati njemu najlepši gozdni list. Tu jim je bila bolj kot oblika vodilna barva. Glede na prinesene liste so se razvrstili v skupine in skupaj smo ugotovili ime njihove skupine (skupina javor, skupina bukev, skupina kostanj, skupina hrast). Sledilo je iskanje ustreznih plodov za njihovo skupino. Mnogi učenci so prvič videli žir, izvedeli, na katerem drevesu raste – za lažje učenje sem imela za vsako drevesno vrsto pripravljene plastificirane kartončke s slikami.

Poleg opazovanja sem želela, da se učenci naučijo poimenovati tudi nekaj gozdnih dreves in njihovih plodov. Imeni drevesa in ploda sta bili zapisani na hrbtni strani. Pozabili pa nismo niti na iglavce in njihove zanimive storže (spoznali smo smreko, bor in macesen).

Pri plodovih in semenih smo vključili tudi voh – vonja smole ni prav nihče zgrešil – in na koncu tudi tip, ko so vsi plodovi zaokrožili v krogu med učenci, da so jih imeli vsi možnost tudi potipati. Pred odhodom smo oblikovali gozdno sliko naučenega.

Tisti dan smo odšli iz gozda na poseben način. Med potjo do šole so učenci dobili nalogo, naj za današnje slovo od gozda pobožajo čim več stvari, ki rastejo ob poti. Najbolj nežni so se jim zdeli listki, malo manj praprotni, pikale pa so jih iglice malih smrečic, ki so rasle ob poti.

Spoznavanje gozda z zaprtimi očmi

Vid je še vedno naše prevladujoče čutilo in prevečkrat stopa v ospredje pred ostalimi. Za aktivacijo ostalih čutil sem učencem vid pri nekaterih dejavnostih odvzela. Izvedli smo naslednje dejavnosti:

- z zakritimi očmi po gozdu in čez pripravljeno oviro – učenci so se v paru sprehajali po gozdu, kjer eden ni videl, drugi pa mu je besedno kazal pot – pot je bila na začetku ravna in brez zaprek, potem pa so učenci morali preplezati tudi kakšno oviro – hoja čez hlode je bila prav zabavna,

- kužek, na povodcu, pokaži mi pot – eden ima zakrite oči, drugi pa je njegov kužek na povodcu, ki ga pelje (gre za igro, kako naučen pes vodnik vodi slepega),
- hoja ob vrvi, okrog dreves – skozi praprot: učenec, ki ne vidi, sam pogumno ob vrvi prehodi pot in se ne ustraši naravne ovire,

- gozdni kažipot – vzvratno gibanje v paru: eden govori navodila za gibanje, drugi jih izvršuje (5 korakov proti rdeči, 7 korakov proti zeleni). Tisti, ki izvršuje korake, se giba nazaj in ne vidi v smeri gibanja.

Te dejavnosti so bile za učence povsem nova izkušnja. Nad njimi so bili zelo navdušeni, ker se sicer nikoli ne gibajo po gozdu z zaprtimi/zakritimi očmi.

Njihova gozdna doživetja so opisovali na takšen način:

- Bila sem vznemirjena, ker nisem vedela, kaj je pred mano, in potem sem stopila v lužo.
- Bilo mi je čudno, ker nisem nič videla.
- Bilo je temno, a sem prišel tudi čez most.
- Ko sem hodil z zavezanimi očmi, mi je bilo strašno, ker nisem vedel, kje stopam. Tipal sem z rokami.
- Tinkara me je vodila kot kužek vodnik, jaz pa brez nje ne bi upala nikamor. Fino se mi je bilo igrati kužke in imeti zavezane oči.
- Nada me je vodila po drugih potkah, kot sem mislila, in nisem vedela, kje sem.
- Zabavno mi je bilo, ker nisem videla, ampak sem vse dobro čutila.
- Dobro mi je bilo iti čez hlode, kjer sem vse tipala.

Dejavnosti s kosi blaga

Za popestritev gozdnih dejavnosti vedno vzamemo s seboj tudi veliko zanimivih stvari in en dan smo vzeli v gozd več kosov blaga. Uporabili smo jih na različne načine, da smo še bolj začutili stik z gozdom:

- V krogu smo razprostrli vsak svoj kos blaga in začutili hlad gozdnih tal. Bosi smo stopicali iz blaga na blago in po dveh krogih svoje ohlajene in malce pikajoče podplate skrili nazaj v topla obušala.

- Blago je postalo rekvizit za ustvarjanje v gozdu in nastala so oblečena drevesa, šotori, bivališča za živali – otroci so rokovali z naravnimi materiali, si iskali primeren prostor za ustvarjanje in razvijali svojo domišljijo ob igri. Delo s palicami in drugimi gozdnimi najdbami jim je bilo v veliko veselje. Tudi če so prijeli malo smole, jih ni motilo. Dotaknili so se vsega, česar so želeli.

du ni tišine, pač pa neki prijetni glasovi, ki ne motijo. Moteč hrup pa povzročamo ljudje in to gozdne živali plaši in jih moti.

Na koncu našega aktivnega zaznavanja gozda preko čutil smo se zasluženo posladkali z jesensko dobrotto – kostanjem, katerega vonj zaznamo takoj, če se le kje v bližini peče. Teknil nam je, in če ga ješ v skupini, je ta še toliko slajši.

- Blago je postalo odličen pripomoček za sedenje in umirjanje pod drevesom. Vsak si je izbral svoje najljubše drevo, s katerim se bo lahko pogovarjal, se pod njim umiril, prisluhnil šepetu gozda in ptičkom.

Tako smo v svoje zaznavanje gozda vključili tudi sluh. To, da so otroci začutili, da je v gozdu vse bolj umirjeno, da v naravi ni hrupa, če ga ne povzročamo mi sami, je neprecenljivo. Ugotovili so, da v goz-

Zaključek

Pri vseh opisanih gozdnih dejavnostih je izrednega pomena, da ves čas aktivno spremljamo odzive otrok in dejavnosti peljemo v smeri, ki učence navdušuje, ter jim vedno znova pripravimo še kaj novega. Sama vedno vztrajam pri dejavnostih, ki so učencem zanimive in jih želijo večkrat ponoviti, tiste, ki se izkažejo za manj mikavne, pa jim le ponudim, potem pa nadaljujem z novimi.

Odzivi otrok so bili tudi pri naših obiskih gozda nad vse pozitivni. Veselili so se vsakega novega odhoda v gozd, z zanimanjem so čakali, kaj bodo spet novega doživeli, učno snov pa so srkali mimogrede ob ostalih zanimivih aktivnostih. Sami so bili dejavni, prostor je bil dovolj velik za nova odkrivanja, vendar še vedno znotraj naših gozdnih pravil in načel. V okviru vseh dejavnosti smo seveda upoštevali gozdni bonton, ki je vodilo pri vseh naših obiskih gozda.

Naj zaključim z mislijo, da nam gozd ponuja nešteto različnih načinov odkrivanja. Vseskozi nas razveseljuje z novimi dogodivščinami in nam prinaša nova znanja ter dobre občutke, zaradi katerih se vedno znova radi vračamo vanj.

Od majhnih do velikih mehurčkov s suhim ledom

Bojana Robič, profesorica matematike in kemije, OŠ borcev za severno mejo Maribor

Suhi led je trdni ogljikov dioksid, ki je izredno hladen, poleg tega pa je tudi zelo atraktiven, saj obstaja veliko zabavnih in poučnih eksperimentov, ki jih z njim lahko izvedete. Učenci 9. razredov so v šolskem kemijskem laboratoriju pri izbirnem predmetu Kemija v življenju pripravili raznolike pokajoče mehurčke s pomočjo suhega ledu. Pri predmetu so učenci z metodo eksperimentalnega dela razvijali spretnosti in pridobili eksperimentalne veščine predvsem na področju upoštevanja varnosti pri izvajanju eksperimentov s suhim ledom ter izvajali kemijske eksperimente s suhim ledom samostojno po pripravljenih navodilih.

Na kratko o suhem ledu

Prav gotovo ste že slišali za izraz suhi led. To je ogljikov dioksid (CO_2), ki ga ljudje izdihujemo in je bistvenega pomena za življenje ter zdravje rastlin, v trdnem agregatnem stanju pri temperaturi $-78,5^\circ\text{C}$. Za suhi led je značilna ena posebnost, in sicer, da ko se »stopi«, zmeraj preide v plinasto agregatno stanje brez kakršne koli vlage, zato zanj uporabljamo izraz suhi led.

Večina znanstvenih avtorjev odkritje in verjetno prvo zabeležbo suhega ledu pripisuje francoskemu kemiku Charlesu Thilorieru. S komercialno uporabo suhega ledu v Združenih državah Amerike je leta 1925 začelo podjetje Prest Air Devices, ki je kasneje postala Ameriška korporacija »DryIce« in je to trdno obliko CO_2 označila kot »suhi led«.

Dandanes se suhi led pridobiva s sproščanjem tekočega ogljikovega dioksida pod pritiskom v posebnih ekspanzijskih komorah in po vsem svetu je na tisoče proizvajalcev suhega ledu. Uporablja se predvsem v medicinski, športni stroki za travme ali za zagotavljanje takojšnje olajšave po zmečkaninah ali manjših poškodbah. V času koronavirusne bolezni Covid-19 in s proizvodnjo cepiv so po vsem svetu suhi led začeli uporabljati tudi za distribucijo cepiv, ki morajo vzdrževati temperaturo do -94°C .

Kako nastane suhi led?

Tekoči ogljikov dioksid, je speljan iz nizkotlačnega rezervoarja v posebno napravo in ga vedno sprožimo s pritiskom na gumb dozirnega ventila. S tem opisanim postopkom nastaja sneženi suhi led pri temperaturi pod $-78,5^\circ\text{C}$. V tej napravi bat omogoča, da gre sneženi suhi led skozi matrico in tako nastanejo različni delci suhega ledu, ki so poljubnih velikosti.

Nasveti za pridobivanje, varen prevoz in uporabo suhega ledu

Suhi led je odlična sestavina, za ustvarjanje megle, iz vulkanov se kadi, prav tako obstaja veliko zanimivih eksperimentov, ki jih lahko izvedemo s pomočjo suhega ledu in prikažemo sablaste učinke. Pred samo izvedbo eksperimentov smo obravnavali, kako varno prevažamo, shranjujemo in uporabljamo suhi led ter kakšne so nevarnosti pri delu s CO_2 .

Kako priti do suhega ledu in kako ga transportirati?

Suhi led se lahko dobi v nekaterih trgovinah oz. pri plinskih podjetjih, zato se je naša šola dogovorila za varen prevoz suhega ledu iz podjetja Messer v Rušah, ki proizvaja in distribuira tehnične pline. V podjetje smo se odpravili s hladilno torbo, ki je bila izolirana z alu folijo, da smo suhi led čim boljše zaščitili pred temperaturnimi spremembami. Raven ogljikovega dioksida v vozilu se je povečala zaradi sublimacije, zato smo bili med samim transportom do šole pozorni, da je nov zrak krožil v vozilu, in s tem preprečili zastupitev z ogljikovim dioksidom.

Varna uporaba suhega ledu

Zaradi zelo nizke temperature suhega ledu moramo pri delu z njim uporabljati izolirane rokavice, klešče, zaščitni plašč, zaščitna očala, saj ob stiku s kožo suhi led lahko poškoduje kožo in oči in vodi do opeklin. Poskrbeti je potrebno za dobro cirkulacijo zraka v šolskem laboratoriju, da ne pride do zastupitev in zadušitev v zaprtem prostoru, saj trden CO_2 sublimira v plinski CO_2 . Opozorila sem, da si ne smemo vstavljati suhega ledu v usta, saj vsako zaužitje najprej povzroči škodo tkiva pri ugrizu in povečanje tlaka pri izpustu plina, nato pa lahko povzroči hude notranje poškodbe.

SUHI LED, TRDNI OGLJIKOV
DIOKSID UN 1845
Razred 9
Nestrupen, nevnetljiv

N E V A R N O S T P R E P O V E D A N O Z A H T E V A N O		Zelo hladen, - 78,5 °C Stik lahko povzroči hude ozebline.
		Ogjikov dioksid v obliki plina lahko povzroči zadušitev. Ogjikov dioksid je težji od zraka.
		S suhim ledom se ne igrajte. Ne zaslužite in ne uporabljajte v pijakah.
		Plinoterna posoda se ne sme uporabiti. Vedno rokujte v zaščitnih rokavicah. Skladnišče in prevažanje v dobro prezračenih prostorih.

Varnostne informacije

Eksperimenti s suhim ledom

Z učenci 9. razredov smo pri izbirnem predmetu izvedli nekaj zanimivih eksperimentov z uporabo suhega ledu.

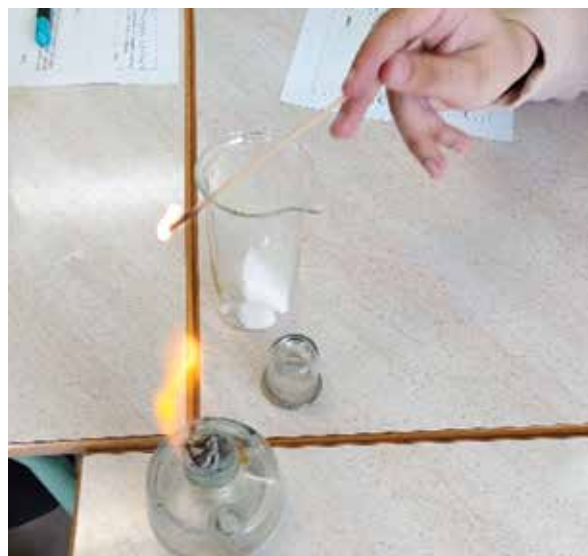
Najprej smo se seznanili s teoretičnim delom za varno delo s suhim ledom, si pripravili zaščitna sredstva, pripomočke, kemikalije, ki so potrebne za izvedbo eksperimentov po pripravljenih navodilih, ki sem jih izdelala za izvedbo eksperimentalnih delavnic pri izbirnem predmetu, in nato pričeli z eksperimentalnim delom. Ključen dogovor je bil, da bomo delali previdno in se zabavali!

Učencem sem omogočila, da so večino eksperimentov izvedli individualno, pod mojim vodenjem.

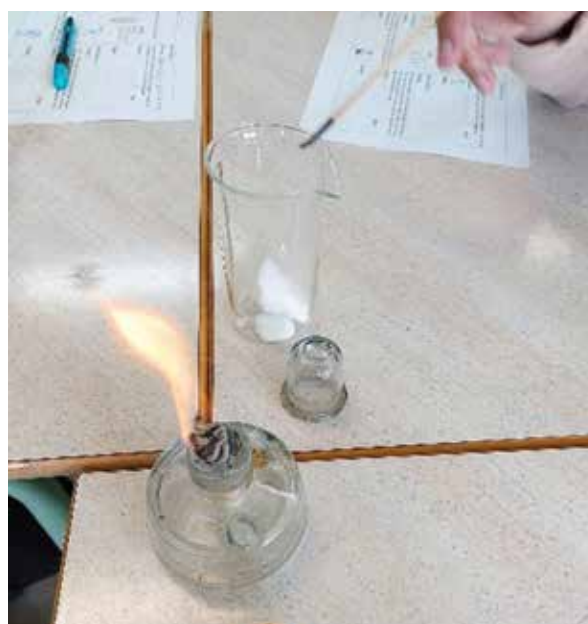
EKSPERIMENT 1

Zaščitna sredstva:	Pripomočki:	Kemikalije:
- zaščitni plašč - zaščitna očala - zaščitne rokavice	- čaša - žlička - lesena trska - svečka - gorilnik - vžigalnik	- suhi led

Potek dela: najprej smo si pripravili vse pripomočke in kemikalije, ki smo jih potrebovali za izvedbo eksperimenta 1. Vsak učenec si je na svojem delovnem mestu pripravil čašo, leseno trsko, svečko, vžigalnik, gorilnik, zaščitno opremo. V vsako čašo sem žličko suhega ledu dala vsakemu učencu posebej, medtem je učenec prižgal gorilnik, uporabil leseno trsko, jo prižgal in gorečo trsko približal čaši. Učenci so si morali speti lase in biti pred prižiganjem gorilnika pozorni, da so iz okolice umaknili vnetljive predmete. Vsi so opazili, da je trska, ko se je približala čaši, ugasnila. S tem eksperimentom smo dokazali, da ogljikov dioksid ugasne ogenj, ker prekine prehod kisika do goreče trske.

Prižig lesene trske

Trska se ugasne

EKSPERIMENT 2

Zaščitna sredstva:	Pripomočki:	Kemikalije:
- zaščitni plašč - zaščitna očala - zaščitne rokavice	- 2 čaši - grelec vode - vodne barve - žlička - steklena palčka	- suhi led

Potek dela: učenci so si pripravili dve čaši različnih velikosti. V eno čašo so nalili vročo vodo do treh četrtin, prav tako v drugo. Eno čašo so obarvali z vodno barvo. V obe čaši sem jim dala žličko suhega ledu. Opazovali so dogajanje in ga opisali, da je videti kot oblak, ki izgleda kot dim ali megla. Bolj všeč jim je bilo dogajanje v obarvani čaši. Razložila sem jim, da ta oblak ni ogljikov dioksid, ampak dejanska vodna megla.

V posebni posodi, v kateri smo imeli suhi led, smo opazili, da je v zraku okoli suhega ledu vidna le majhna količina megle. Zlasti v vroči vodi pa se je ta učinek povečal, saj smo opazili, da ogljikov dioksid v vroči vodi tvori mehurčke hladnega plina. Ko ti mehurčki pobegnejo na površino vode, toplejši vlažen zrak kondenzira v veliko meglo. Megla je potonila proti tlom, saj velja, da je hladnejša od zraka, ogljikov dioksid pa je gostejši od zraka. Pojav megle v suhem ledu v bistvu pomeni, da se je koncentracija ogljikovega dioksida povečala v bližini tal.

Izvedba eksperimenta 2 z dodatkom roza barve

EKSPERIMENT 3

Zaščitna sredstva:	Pripomočki:	Kemikalije:
- zaščitni plašč - zaščitna očala - zaščitne rokavice	- detergent - merilni valj - žlička - steklena palčka	- suhi led

Potek dela: najprej smo skupaj pripravili vročo milnico (voda + detergent). Vsak učenec je v merilni valj nalil vročo milnico do treh četrtin. V vsak merilni valj sem dodala žličko suhega ledu. S pomočjo steklene palčke so učenci suhi led porinili globlje v merilni valj in tako so nastajali mehurčki nad merilnim valjem, ki so kasneje počili. Opazili smo, da je plinast ogljikov dioksid ob stiku z milnico polnil različno velike mehurčke glede na ustje posode.

Izvedba eksperimenta 2 z dodatkom zelene barve

EKSPERIMENT 4

Zaščitna sredstva:	Pripomočki:	Kemikalije:
- zaščitni plašč - zaščitna očala - zaščitne rokavice	- manjša, večja posoda - grelec vode - detergent - žlička - trak iz blaga - pladenj - prijemalka	- suhi led

Potek dela: pripravili smo si manjšo in večjo posodo, pod katero smo podložili pladenj, ki je služil za podlogo. V pripravljeno posodo, ki je imela čim manj ploščat rob, smo do četrtine nalili vrelo vodo. S prijemalko smo v posodo dali nekaj kosov suhega ledu. Večji bombažen trakec smo namočili v milnico, ki smo ga raztegnili in potegnili čez zgornjo površino posode. Prišel se je oblikovati najprej manjši, nato večji mehurček, ki so ga učenci poimenovali mehurček »orjak«. Tukaj gre za enako dogajanje kot pri prejšnjem eksperimentu, le da so uporabljene druge tehnike oz. pripomočki.

Namijeni trakec raztegnemo in ga potegnemo čez površino posode

Manjši mehurček na posodi

Mehurček »orjak« na večji posodi

Zaključek

Učenci 9. razredov so se pri urah izbirnega predmeta Kemija v življenju poglobljeje spoznali z eksperimentalnim delom s suhim ledom in z velikim zanosom ter motiviranostjo samostojno pripravili in izvedli poskuse. Izvedli in proučili smo raznolike eksperimente, ki so opisani v članku, in še dodatne, kot npr. izdelava mehurčkov s pomočjo plastenke, slamice, vroče vode in suhega ledu.

Skozi eksperimentiranje s suhim ledom so učenci bolj natančno spoznali, kaj je suhi led, proučili njihove lastnosti in uporabo suhega ledu, se seznanili, kako poteka varen prevoz, kako se pravilno zaščititi pri izvedbi eksperimentov in kakšne so nevarnosti pri delu z ogljikovim dioksidom. Učenci so se pokazali kot pravi mali nadobudni kemiki, saj so svoje delo opravili odlično.

Mehurčki, narejeni z uporabo plastenke in suhega ledu

Viri

- Vir 1: Gospodarsko interesno združenje za tehnične pline Slovenije (2012): Varnostna navodila za suhi led. Dostopno na http://www.giztp.si/wp-content/uploads/dokumenti/Brosura_11_2012_Varnostna_navodila_za_suhi_led.pdf, 26. 1. 2022.
- Vir 2: Gospodarsko interesno združenje za tehnične pline Slovenije (2018): Smernice za varno in higiensko ravnanje s suhim ledom. Dostopno na http://www.giztp.si/wp-content/uploads/dokumenti/Brosura_21_2018_Smernice_za_ravnanje_s_suhim_ledom.pdf, 26. 1. 2022.
- Vir 3: Helmenstine, A. M. (2019). "Why Dry Ice Makes Fog or Smoke Special Effects." Dostopno na: <https://www.thoughtco.com/why-dry-ice-makes-fog-606404> (14. 7. 2022).
- Vir 4: Helmenstine, A. M. (2019). "Cool Dry Ice projects." Dostopno na: <https://www.thoughtco.com/cool-dry-ice-projects-606405> (14. 7. 2022).
- Vir 5: Mortarotti, Emanuele, (2019). "The history of dry ice." Dostopno na: <https://www.dispotech.com/en/blog/the-history-of-dry-ice> (14. 7. 2022).
- Vir 6: Orel, M. (2014): Kemijski poskusi: Mehurčki. Gimnazija Moste. Dostopno na http://ma-fi-ra.splet.arnes.si/files/2018/03/Mehurcki_2014.pdf, 26. 1. 2022.
- Vir 7: <https://ledek.si/suhi-led/>, 25. 1. 2022.
- Vir 8: <https://www.dryiceinfo.com/safety/>, 14. 7. 2022.

Vloga razrednika v sodobnem učnem prostoru

Andreja Selak, učiteljica razrednega pouka, Osnovna šola Bršljin

Zakon o financiranju in izobraževanju definira razrednika v 63. členu. Razrednik se v šoli pojavlja v več vlogah, in sicer kot uslužbenec ali sodelavec, strokovnjak, učitelj, administrator, povezovalac s starši in drugimi šolskimi organi in predvsem kot človek. Vse te vloge morajo biti usklajene in delovati v skladu z zakonodajo. Razrednik ima zelo pomembno vlogo, saj se nanj obračajo starši, učenci, učeči učitelji, ravnatelj, aktivni na šoli, svetovalna služba, knjižnica in drugi. Največ mi pomeni vloga razrednika kot voditelja oddelka. Z oddelkom oblikujem razredna pravila, skrbim za ustrezno socialno klimo v razredu, spodbujam socialno šibkejše učence k vključenosti in skrbim za dobro počutje vseh učencev in učiteljev v oddelku. Vsak razrednik pa ima tudi veliko administrativnih nalog, ki jih mora opravljati. Poleg vsega skrbi tudi za sodelovanje med šolo in starši, do katerih mora vzpostaviti zaupljiv odnos.

Vloga razrednika v oddelku

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja v 63. členu opisuje pojem razrednika. »Razrednik vodi delo oddelčnega učiteljskega zbora, analizira vzgojne in učne rezultate oddelka, skrbi za reševanje vzgojnih in učnih problemov posameznih učencev, vajencev oziroma dijakov, sodeluje s starši in šolsko svetovalno službo, odloča o vzgojnih ukrepih ter opravlja druge naloge v skladu z zakonom.« (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja 1996)

Sama sem bila razredničarka že mnogo generacijam, najpogosteje prvošolcem, zadnja leta drugo- in tretješolcem. Letošnje razredništvo 2. razreda pa se nadaljuje iz 1. razreda. Učence tako letos res dobro poznam, poznam pa tudi delovanje in funkcioniranje oddelka. Vsak oddelek, ki mi je zaupan, sprejemem in vzamem za svojega. Na razredni stopnji sem kot razrednik v razredu največ časa, tudi vse odmore. Na naši šoli mora učeči učitelj zjutraj v učilnico priti 15 minut pred začetkom pouka. To se je izkazalo za zelo učinkovito. Takrat se z učenci pogovarjamo, kaj se jim je zgodilo prejšnji dan, zaupajo mi kakšno svojo težavo, pokažejo knjigo, ki so jo prebrali, povedo, kje so imeli težave z domačo nalogo ... To je čas, ko se z njimi sproščeno pogovarjam, in v tem času se res umirjeno pripravimo na začetek pouka. Ker je v 2. razredu velik poudarek na branju, ta čas namenimo tudi nekajminutnemu tihemu branju. Včasih to dejavnost zamenjamo in jim jaz berem pravljico v nadaljevanju ali pa preberemo kakšno zanimivo novico na spletu. Ko se pouk prične, so umirjeni in pripravljeni na delo.

Za ustrezno funkcioniranje razreda že v začetku šolskega leta postavimo pravila. Letos sem naredila plakat različnih dejavnosti, s katerimi mi učenci pomagajo skrbeti, da je naša učilnica urejena in da pouk teče nemoteno. Tako imamo v našem razredu lučkarja, brisalca miz, ključarja, brisalca ta-

Razredne službe

Odmori na šolskem igrišču

ble, delilca učnih pripomočkov, smetarja, dežurna učenca ... Učenci si nalogo izberejo sami, želim pa, da vsak mesec izberejo drugo nalogo. Nato skrbijo za to opravilo cel mesec. Nalogo vzamejo resno in s skrbjo opravljajo svoje zadolžitve.

To, da sem z učenci celo dopoldne, smatram kot prednost, kajti s tem mi je omogočeno prosto razporejanje odmorov in dolžina ur. Odmore si večkrat prilagodimo, in sicer, če je zunaj lepo, le-tega izkoristimo in odmor preživimo zunaj, včasih ga združimo še z uro športa ali spoznavanja okolja. Spet drugič si vzamemo daljše odmore za družabne ali socialne igre, ki otroke povezujejo. Ura me ne zavezuje, da določeno uro končam ob zvonjenju, ampak jo prilagodim glede na interes učencev.

Skrb za socialno klimo v razredu

Razrednik ima velik vpliv na posameznike in njihov razvoj. Uresničevati mora ustrezno socialno klimo, v kateri vsak posameznik najde svoje mesto in se tako v oddelku dobro počuti. Predvsem socialno šibkejšim učencem nudi pomoč, da se lažje vključijo.

V prvi triadi nimamo sistematiziranih razrednih ur, se pa njihove vsebine zlahka prepletajo med odmori in urami pouka. Socialnih veščin se učimo preko socialnih iger, ki učence povezujejo. Omogočajo nam primerno socialno sporazumevanje ob hkratnem upoštevanju naših potreb, čustev, in spoštovanje razlikosti.

V vsakem razredu je gotovo nekaj otrok, ki so socialno šibkejši. Tem učencem moramo posvetiti večjo pozornost, da jim omogočimo ustrežnejši

razvoj ter boljšo integracijo v šolski prostor. S socialnimi igrami pomagamo njim, koristi pa imajo vsi učenci v razredu. (McGrath in Francey 1996)

V času pred novoletnimi počitnicami sem učence vsakodnevno spodbujala z dejavnostmi, ki so krepile odnose med učenci v oddelku. Učenci so radovedno čakali na dejavnosti na adventnem koledarju, ki so jih povezovale. Sama sem dejavnosti skrbno načrtovala, da so sledile našemu učnemu programu. Med bolj priljubljenimi dejavnostmi so bili drsanje, možnost igre na prostem, učna ura pod mizo, ples v telovadnici, čarovniški triki, skupna okrasitev učilnice po željah učencev, pravljična ob dišeči svečki, teden brez domačih nalog, ogled risane filma s pokovko, predstavitev glasbil, ura družabnih iger, razredni kviz ... Dejavnosti so pripomogle k boljšemu počutju v razredu in so učence povezale.

Adventne dejavnosti – obisk mestnega drsališča

Razrednik administrator

Razrednik naj bi bil tudi dosleden administrator. Večina učiteljev tega dela razredništva ne mara preveč in tudi sama sodim v to vrsto.

Razrednik skrbi za (Zorko 2005, 19–20):

- pregled in evidentiranje odsotnosti,
- sprejemanje opravičil,
- pisanje obvestil,
- vodenje evidenc,
- urejanje dnevnika in osebnih listin,
- obveščanje staršev.

Vsakodnevno učeči učitelj zapiše odsotne učence, razrednik od staršev prejme opravičilo in opraviči ali evidentira izostanke.

Kot razrednik skrbim tudi za pisanje obvestil staršem o različnih dejavnostih, ki se izvajajo na šoli. V ta namen imajo učenci beležko, kamor si obvestilo prilepijo. Večkrat pa se poslužujemo tudi elektronske pošte.

Starše rada obveščam tudi o bolj prijetnih dogodkih in uspešnih dejavnostih, ki nam uspejo med poukom. Priložim fotografije učencev ali posnetek kakšne dejavnosti. Tako smo bolj povezani in lahko tudi starši začutijo utrip razreda.

Menim, da nam je v času korone primanjkovalo te povezanosti. Opustili smo kostanjeve piknike, razredne nastope, zaključno prireditev. Vse smo prenesli na splet, vendar občutek ni enak.

Učitelj razrednik naj bi tudi prvi opazil primanjkljaje učencev ter poskrbel, da tak učenec v šoli dobi ustrezno pomoč/obravnavo. O primanjkljajih se posvetuje s svetovalno službo, obvesti starše in jim tudi svetuje.

Zadnja leta v korona času pa ima razrednik še mnogo drugih zadolžitev. Učenci so veliko odsotni in tako moram kot njihova učiteljica poskrbeti, da dobijo naloge, ki jih opravljajo na daljavo. Naloge mi starši pošljejo nazaj in moje delo je tudi, da naloge popravim, komentiram, pohvalim. Tudi s testiranjem smo se v tem času prvič srečali, usklajevali soglasja staršev, zbirali podatke o prebolevnosti in še mnogo drugih stvari, ki jih je korona čas prinesel s sabo. Vsak teden so se spreminjali zakoni, ki smo jih ob podpori vodstva predelovali in vnašali v razred ter odgovarjali na prenekatera vprašanja staršev.

Vez s starši

V vzgojno-izobraževalnem procesu in celotnem življenju šole so starši izjemno pomemben partner, brez katerega šola ne more dosegati zastavljenih ciljev. Čim boljše sodelovanje s starši je zato ena temeljnih nalog vseh zaposlenih na šoli.

Prizadevamo si, da se starši v čim večjem številu udeležujejo roditeljskih sestankov, govorilnih ur ter dogodkov in prireditev, ki jih organiziramo.

Po priporočilih MIZŠ in NIJZ smo v preteklem šolskem letu govorilne ure in roditeljske sestanke izvajali večinoma na daljavo. Dopoldanske govorilne ure smo izvajali po telefonu, preko računalniške oziroma videopovezave, samo izjemoma so bili starši v dopoldanskem času povabljeni v šolo.

Govorilno uro vedno začnem s poudarjanjem pozitivnih informacij o učencu in pohvalami, nato pa se dotaknem še učenčevih primanjkljajev. Kot razredničarka starše spoštujem. Vedno jim prisluhnem, saj mi lahko oni dajo pomembne informacije o otroku. Staršem ob morebitnih težavah svetujem, kaj lahko naredijo, da bodo imeli učenci manj težav. Če zaznam večje primanjkljaje, starše napotim k šolski svetovalni delavki ali jih spodbudim, da se obrnejo na katero od drugih institucij.

Menim, da je sodelovanje med starši in šolo zelo pomembno. Če starši dobijo zaupanje v razrednika in učeče učitelje, nam zaupajo tudi učenci. To zaupanje in sodelovanje jemljejo učenci kot znak, da je staršem mar za njihovo šolsko delo in dogajanje v šoli.

Poleg govorilnih ur pa staršem ponudimo tudi roditeljske sestanke. Ti so na naši šoli slabše obiskani. Starše že na prvem roditeljskem sestanku povabim k sodelovanju. Tako smo v lanskem šolskem letu izvedli plesno delavnico v plesni šoli, ki jo vodijo starši ene od učenek, pogosto pa starši šoli donirajo tudi kakšen odpadni material, ki ga uporabimo pri šolskem delu ali na dnevih dejavnosti. Oče mizar je npr. za vse učence pripravil mizarstvo delavnico, kamor so bili vabljeni tudi stari starši, s slednjimi smo pletli tudi košare, telovadili. Vse to nas je povezalo, učenci pa so bili izredno ponosni, da so uspeli ustvariti tako lepe izdelke.

Plesna delavnica

Razrednikova vez s sodelavci

Razrednik mora sodelovati z več sodelavci, najtesnejše sodelovanje mora biti s člani strokovnega tima. Na naši šoli so štiri oddelki 2. razreda in v strokovni tim 2. razreda smo vključene vse štiri razredničarke ter dve učiteljici podaljšanega bivanja. Skupaj oblikujemo letne delovne načrte, tedensko načrtujemo učne vsebine, dneve dejavnosti, projekte, natečaje, ocenjevanja znanja. To sodelovanje je vsakodnevno, vanj pa smo vključile tudi učiteljici podaljšanega bivanja, ki skušata na podlagi naših tedenskih priprav oblikovati in nadgrajevati pouk podaljšanega bivanja.

Strokovni timi se povezujejo v strokovne aktivne, ki so sestavljeni iz učiteljev, ki poučujejo isti predmet. Vsak aktiv pripravi svoj načrt dela in ravnatelju poroča o stanju. Obravnavajo problematiko predmeta in predmetnega področja, oblikujejo kriterije ocenjevanja, v svoje načrte dela vključijo analizo NPZ-jev predhodnega leta, izmenjujejo izkušnje, sodelujejo pri pripravi letne priprave, izberejo učbenike in delovne zvezke, sodelujejo pri predmetnih vertikalah, proučujejo sodobne oblike poučevanja, usklajujejo kriterije in merila za preverjanje in ocenjevanje znanja, medpredmetno načrtujejo in povezujejo, dajejo učiteljskemu zboru predloge za izboljšanje vzgojno-izobraževalnega dela, seznanjajo se z novostmi, se strokovno izpopolnjujejo, obravnavajo pripombe staršev in učencev ter usklajujejo delo za druge dejavnosti v šoli, načrtujejo vključevanje prednostnih nalog in projektov na svojih predmetnih področjih, opravljajo druga dela po dogovoru z ravnateljem. Vodje strokovnih aktivov skrbijo tudi za horizontalno povezavo tem. (Letni delovni načrt OŠ Bršljin)

Prav tako zelo pomembno je tudi sodelovanje s svetovalno. Svetovalni delavci rešujejo stiske otrok šibkejših družin (plačila prehrane, ekskurzij, šolske opreme). Svetovalni delavci imajo različne vloge pri vpisih učencev, pozneje pri poklicnem svetovanju in svetovanju učiteljem ter učencem. Njihovim nasvetom prisluhnem in jih po kritičnem razmisleku tudi upoštevam. Svetovalni delavec se s svojim strokovnim znanjem in svetovalnim odnosom vključuje v kompleksno reševanje pedagoških vprašanj in opravljanje vzgojno-izobraževalnega dela, svetuje učencem, učiteljem in staršem, sodeluje z učitelji in vodstvom šole pri načrtovanju in razvojno-analitičnem delu, spremljanju, izvajanju in evalvaciji razvoja šole, z drugimi strokovnimi delavci sooblikuje življenje v šoli ter sodeluje z zunanjimi institucijami, v okviru svojih pristojnosti in/ali po navodilu ravnatelja. (Letni delovni načrt OŠ Bršljin)

V razredu imam tudi učenca z dodatno strokovno pomočjo. Učenec ima 5 ur dodatne strokovne pomoči, ki jo poleg mene razredničarke izvajata še dve svetovalni delavki. Sodelovanje z njima je bistveno, saj je le tako delo z učencem kvalitetno.

Razrednik pa sodeluje tudi z ravnateljem. Ob začetku šolskega leta mu odda letni delovni načrt oddelčne skupnosti in v ocenjevalnem obdobju poroča o delu oddelka. Med letom pa se večkrat posvetuje z ravnateljem. Ravnatelj ga tudi hospitira in oceni. Enkrat tedensko ravnatelj tudi organizira pedagoški sestanek za vse učitelje, kjer pregledamo tedenske aktivnosti, usklajujemo načrtovane dejavnosti, seznanimo se s knjižnimi novostmi, pogovorimo se o delu s težavnejšimi učenci, seznanjamo se z aktivnostmi projektov. Razrednikova naloga je, da poroča o posebnostih razreda.

Poleg tega pa ravnatelj sklicuje tudi pedagoške konference, ki so bolj tematsko obarvane in so namenjene tudi strokovnemu izobraževanju učiteljev. Na koncu ocenjevalnih obdobji ravnatelj skliče ocenjevalno konferenco, kjer ima razrednik pomembno vlogo predstaviti svoj oddelek. Kot razredničarka poročam o delu vsakega učenca, sodelovanju s starši, uspehih na šolskih tekmovanjih, o klimi v razredu.

Pomembno je tudi sodelovanje z drugimi učitelji v učiteljskem zboru in s šolsko knjižnico. Razrednik poskrbi, da s svojim oddelkom nekajkrat letno izvede knjižnično uro v sodelovanju s knjižničarko. Vsak teden učencem omogoči, da ob dogovorjenem času obišejo knjižnico in zamenjajo gradivo. Poskrbi tudi, da je v razredu na voljo nekaj knjižnega gradiva, ki ga učenci med odmori pregledujejo. Gradivo se vsaj delno ujema z obravnavanimi vsebinami.

Zaključek

Delo razrednika je izredno raznoliko. Imeti ga moraš rad in ga opravljati s srcem. Kot razrednik imaš veliko nalog, ki sem jih opisala v prispevku. Slediti moraš zakonom. Opravljati moraš pedagoške, administrativne in organizacijske naloge. Od razrednikov veliko pričakujejo učenci, starši, učiteljski zbor in ravnatelj. Vloga razrednika zahteva veliko strokovnega znanja, osebne zavzetosti, napora, časa, strpnosti, prizadevanj in prilagajanj. Odraža se v celotnem delu in življenju šole.

Viri in literatura

Letni delovni načrt OŠ Bršljin. Pridobljeno s <https://www.brslijin.si/letni-delovni-nacrt/>.
McGrath H. in Francey S. (1996): *Prijazni učenci, prijazni razredi*. Ljubljana: DZS.
Zakon financiranja vzgoje in izobraževanja /ZOFVI/ (1996). Uradni list RS, št. 12. Pridobljeno s Uradni list - Vsebina Uradnega lista (uradni-list.si)
Zorko, S. (2005): *Sem razrednik?! Maribor*: Samozaložba.

Izzivi učitelja v učilnici in izven nje

Ksenija Erdela Lah, profesorica razrednega pouka, Osnovna šola in vrtec Apače

Učitelj se vsakodnevno spopada z več izzivi. Delo učitelja se prične že mnogo pred vstopom v razred. Ustvariti mora spodbudno učno okolje. Znati mora pritegniti svoje učence, biti mora iznajdljiv, saj nekatere korake resda lahko načrtuje, a so nekateri tudi nepredvidljivi. Učenci prihajajo iz različnih okolij in učitelj je tisti, ki poišče ustrezne metode, oblike, ustvari spodbudno okolje ter sodeluje z učenci in starši. Oblike sodelovanja s starši so določene. Nekateri so bolj, nekateri manj pogosti. Na delo vpliva ogromno dejavnikov in ni recepta, ki bi deloval v vsakem oddelku. Ko so učenci manjši, so precej aktivni. Pomembno je, da učitelj v razredu kombinira miselne dejavnosti z različnimi telesnimi aktivnostmi. Po telesni aktivnosti se nato učenec zopet lažje in z večjo motiviranostjo loti miselnih nalog.

1 Kako ustvariti spodbudno učno okolje?

Biti učitelj je posebno poslanstvo. Nad tem poklicem sem bila navdušena že v svojih otroških letih, ko sem bila učiteljica svoji mlajši sestri. Uživala sem, ko sem lahko prenašala svoje znanje. Biti učitelj v sodobnem učnem prostoru je poklic, ki zahteva rast in razvoj učitelja, iskanje in uporabo novih praks. Tudi sodelovanje med učencem, učiteljem in starši je zelo pomembno.

Biti iznajdljiv učitelj, ustvariti spodbudno učno okolje in zavedanje, kako pomembna je vloga razrednika, je le nekaj dejavnikov, ki so zame velikega pomena.

Učitelj mora poleg poznavanja teorije in pravilnikov v svojem poklicu tudi uživati. Poleg zaključene fakultete, opravljenega strokovnega izpita, obiskovanja seminarjev in samoizobraževanja moramo biti učitelji tudi osebe, ki ustvarimo otroku vzpodbudno okolje, ga znamo motivirati, prav tako pa moramo dobro sodelovati s starši.

Žagar (2001) je posebej izpostavil telesne in miselne značilnosti. V nižjih razredih so učenci zelo aktivni, zato miselne dejavnosti kombiniramo z vmesnimi telesnimi aktivnostmi. Tako zmanjšamo njihovo nemirnost. Otroci te starosti pa potrebujejo tudi obdobje počitka, zato morajo utrujajočim aktivnostim slediti umirjene. Žagar navaja tudi, da so otroci v začetnih razredih osnovne šole bolj kritični pri sklepanju prijateljstva kot na predšolski stopnji. Učenci v nižjih razredih imajo raje organizirane igre v manjših skupinah. Prepričani so še na tej stopnji pogosti.

Učenci so navajeni, da dejavnosti, ki zahtevajo miselne procese, v razredu prekinemo z različnimi gibalnimi nalogami. Tudi Kathy Paterson (2008) v knjigi *55 izzivov poučevanja* navaja ogromno

zanimivih orodij. Orodja so v razredu zelo učinkovita. Učenci se umirijo, sprostijo in se nato zopet lažje lotijo dela. Med dejavnosti vključimo različne uganke, igro Simon pravi, ples ledene kocke ... Delo mora biti razgibano, zanimivo. Ob pričetku dejavnosti moramo pritegniti pozornost.

Izbiramo različne iztočnice. Pomembno je, da se učenci na iztočnico navadijo in da z dejavnostjo ne nadaljujemo, dokler niso vsi umirjeni in pozorni. Iztočnico otrokom vedno predstavimo. Ko jo uporabljamo, smo dosledni. Kot sem omenila, sama uporabljam različne iztočnice. Včasih le dvignem roko, govoriti začnem šepetaje, zazvonim z zvončkom, s prstki se igramo lučke in svečke, štejemo od tri do ena, ritmično ploskamo ... Učinek je izreden, a moramo biti pri tem dosledni.

Otrokom zelo veliko pomeni vzpodbuda, pohvala. Večini otrok je učitelj vzor, zato jim njegova pohvala in lepa beseda pomenita veliko. Primerilo se mi je tudi, da mamica na pogovornih urah skoraj ni mogla verjeti, da je njena hči pri pouku motivirana, zavzeta, radovedna. Mama jo je opisala kot zelo živahno in doma nemotivirano za delo. Po razgovoru z mano jo je začela opazovati v drugačni luči.

2 Izzivi v oddelku

Poučujem v 1. triadi. Trenutno poučujem v 2. razredu. V oddelku imam 25 nadobudnih učencev. Tudi prejšnja generacija učencev, ki sem jo poučevala, je bila enako številčna. Poučevala sem jih od 1. do 3. razreda. Že ob koncu šolskega leta se pripravim na naslednje šolsko leto. Sama imam še danes v spominu svoj 1. šolski dan in svoje občutke, ki so me tisti dan prevevali. Tudi moja otroka sta prvi dan zelo ponosno vstopila v hram učenosti in ga še danes zelo rada obiskujeta. Tudi njima so se vtisnili v spomin drobni spomini, posamezne besede njune učiteljice, darilce, ki sta ga prejela. Tudi zato se

zavedam, da je vzpodbudno okolje za otroka zelo pomembno že od prve sekunde naprej. Trudim se, da to vzpodbudno okolje ustvarjam za vse učence, saj so le v takem okolju lahko uspešni.

S sodelavkami že v avgustu poskrbimo za to, da na hodnikih pripravimo razstave in primerno dekoracijo za pričetek šolskega leta. Učenec se zagotovo bolje počuti v takšnih prostorih.

Veliko vlogo pri ustvarjanju spodbudnega učnega okolja ima tudi socialno okolje. Pri opredelitvi socialnega okolja izhajamo iz temeljnih predpostavk socialnega in moralnega razvoja otrok, značilnega za zgodnje, srednje in pozno otroštvo ter mladostništvo, torej za obdobje, ki zajema starost učencev v devetletni šoli (od 6. do 15. leta) (Pevce Semec 2009).

Učenci prihajajo iz različnih okolij. Moramo jih dobro spoznati. V svoji praksi sem večkrat poučevala velike razrede. Pomembno je, da razred obvladamo. To pomeni, da dobro spoznamo učence, vzpostavimo očesni stik, smo dobro pripravljeni, poklicno usposobljeni ... To je le nekaj točk. Nikoli ni nekega učinkovitega skrivnega recepta. Metode in oblike dela, ki so uspešne pri delu v nekem oddelku, ni nujno, da bodo uspešne v drugem. Vsak učenec je učenec zase. Ne moremo najti dveh enakih posameznikov. Vse te razlike med posamezniki pa imajo velik vpliv na učenje.

Pred 25-imi leti, ko sem pričela poučevati, je bil način poučevanja drugačen. Danes preživijo otroci s svojimi starši manj časa, kot so ga nekoč. Kar ne-

kaj otrok pride zgodaj zjutraj v jutranje varstvo in domov odhaja okrog 15.30. V šoli preživijo večino dneva. Velik vpliv imajo tudi televizija, internet in mobilna telefonija. Pojavlja se vse večji individualizem. Spoštovanja je tudi manj. Zato velik poudarek v razredu posvečam odnosom.

Pogovor z otrokom je zelo pomemben. Otroci nam morajo zaupati. V oddelku se trudim, da ustvarim odprt odnos. Ko učenci čutijo, da jih poslušamo, da prisluhnejo njihovi pripovedi tudi sošolci, jim to ogromno pomeni. V številčnem oddelku moramo paziti, da dobijo besedo vsi. Uporabljam različne strategije. Včasih posameznike kar izštejem. V razredu imamo tudi posodico z imeni otrok, ki so zapisana na kartončku. Ob določenih igrah, predstavitev, ponavljanju, preverjanju ime kar izžrebamo. Ko so izžrebani vsi, kartončke z imeni vrnemo v posodico in zopet se lahko lotimo žrebanja. Otroci uživajo in komaj čakajo, kdaj bodo izžrebani. Pomembno je, da se tudi naučijo počakati, če sošolec potrebuje nekaj trenutkov, da pove odgovor. Včasih učenci potrebujejo nekaj časa, da počakajo, da pove odgovor tudi »molčeči učenec«. Je pa nujno, da se tega naučijo in da so strpni.

3 Vloga razrednika

Kot pravi Grgurevič (2001), je razrednik vez med šolo in domom.

Ker sem profesorica razrednega pouka, sem vsako leto tudi razredničarka. Še vedno se spomnim svoje prve generacije učencev in odgovornosti, ki sem se je zavedala v mesecu septembru, ko sem vstopila v razred. Imela sem obilo svežega znanja,

mnogo teorije v svojih sivih celicah, poznala sem zakonodajo, pravilnike ... Vseeno pa sem se zavedala, da je delo v oddelku posebna odgovornost in velik izziv. Ponosna sem bila, ko sem spoznala svoje učence, ko sem iskala njihova močna področja in ko smo skupaj z otroki in starši delali v dobro otroka. V veliko veselje mi je, ko srečam svoje nekdanje učence. Nemalokrat tudi že poučujem otroke svojih učencev.

Oblike sodelovanja s starši so določene. Nekatere so pogostejše, nekatere manj, vse pa so zelo pomembne. Na roditelske sestanke in pogovorne ure se dobro pripravim. Vsi datumi so določeni z Letnim delovnim načrtom šole. Starši pa se po potrebi dogovorijo z mano tudi za kakšen dodaten termin. Dogovorjeni smo, da nejasnosti, težave rešujemo sproti. Pomembna je tudi dobra komunikacija v kolektivu oz. oddelčnem učiteljskem zboru. V teh časih je komunikacija s starši zelo pomembna. Informacije se morajo prenašati hitro. Obveščanje v obeh smereh mora potekati hitro.

Biti razrednik ni lahko. Tudi zaradi ukrepov v času koronavirusa ima razrednik pomembno vlogo. Izživi pri pouku na daljavo so bili na začetku epidemije izzivi za učitelje, otroke in starše. Delo v spletnih učilnicah na samem začetku ni bilo enostavno, sploh pri učencih 1. triade. Vseeno pa je hitro steklo. Učitelji smo bili, kot tudi vsi ostali, v novi situaciji. Čez noč je bilo potrebno najti nove pristope. Na razpolago je bilo mnogo izobraževanj, ki sem se jih udeleževala. Enako aktivne so bile moje sodelavke. Veliko smo sodelovali tudi v strokovnih aktivnih. Vse smo se udeleževale različnih delavnic in seminarjev, povezanih s poukom na daljavo. Pomembno je tudi, da učenec dobi kvalitetno povratno informacijo. Tudi tu na ravni šole strokovni delavci aktivno sledimo novostim in se udeležujemo seminarjev.

4 Zaključek

Vsi si želimo biti ustvarjalni. Tako odrasli kot otroci. Pomembno je, da smo ustvarjalni in da si ne postavljamo meja. Kot vemo, so meje le v naši glavi.

Preveč ljudi verjame, da je ustvarjalnost nadarjenost, s katero se nekateri rodijo, ostali pa jim lahko samo zavidajo. To je negativna naravnost, ki je popolnoma napačna. Ustvarjalnost je veščina, ki se je lahko naučimo, jo razvijemo in uporabljamo (De Bono 2016).

Izzivov se lahko učitelji lotimo le z veliko mero ustvarjalnosti. To je poklic, za katerega je pomembno, da se izobražujemo, raziskujemo, imeti pa moramo tudi poseben čut. Svoje znanje moramo nadgrajevati. Poučevanje je izziv, ki se nikoli ne konča. Tudi učitelji smo učenci. Potrebno je, da iščemo vedno nove izzive v poučevanju. Ne smemo stagnirati. V razredu moramo biti dober učitelj vsakemu učencu. Vsakemu posamezniku moramo ustvariti vzpodbudno učno okolje. Ni enostavno, je pa zelo pomembno. Pomembno je tudi, da učitelj spremlja strokovno literaturo, novosti ... Knjižnica je na šoli kar osrednji prostor. Poskrbeti pa moramo tudi zase, da ne izgorimo. Ustvariti je potrebno spodbudno učno okolje, potrebno se je izobraževati in svoje izkušnje nadgrajevati. Odgovornost, ki jo imamo v razredu, je namreč zelo velika.

Viri in literatura

De Bono, E. (2016): *Kako imeti ustvarjalne ideje*. Ljubljana: Nastja Mulej.
 Paterson, K. (2008): *55 izzivov poučevanja*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
 Pevec Semec, K. (2009): *Spodbudno učno okolje v kurikulumni prenovi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
 Žagar, D., Brajša, P., Žemva, B., Kunstelj, A., Grgurevič, J. in Guzelj, E. (2001): *Razrednik – vloga, delo in odgovornost*. Ljubljana: Jutro.

TMS TEHNIŠKI MUZEJ SLOVENIJE

- Tehniški dan na daljavo in spletne delavnice
- Delavnice na vaši šoli
- Dnevi znanosti in tehnike
- Programi za vrste, učence in dijake
- Poizkusi Nikole Tesle in demonstracije
- Tehniški, naravoslovni in kulturni dnevi

Z raznolikimi programi in bogatimi izkušnjami bomo zagotovo popestrili in dopolnili vaše učne ure. Obiščite Tehniški muzej Slovenije v Bistri ter Muzej pošte in telekomunikacij v Polhovem Gradcu!

www.tms.si
programi@tms.si

Izkušnje in izzivi pri delu s priseljenimi otroki v osnovni šoli

Nina Grabljevec, dipl. splošna jezikoslovka in prof. slov. jezika
s književnostjo, Osnovna šola Lucija

Članek obravnava potek in trenutno zakonodajo na področju vključevanja priseljenih otrok v slovenske šole. Predstavljene izkušnje in rezultati so pridobljeni v mednarodnem projektu MiCreate, v katero sem bila vključena kot učiteljica slovenščine v osnovni šoli. V teoriji obstaja kar nekaj dokumentov, ki urejajo področje vključevanje priseljenih otrok v izobraževanje, v praksi pa le-ti niso zavezujoči in še ne ustrezno vpeljeni, zato se način vključevanja učencev in dijakov med šolami zelo razlikuje. Šole se pogosto znajdejo pred izzivi, kako priseljene otroke vpeljati v vzgojo in izobraževanje ter zagotoviti vsem otrokom ustrezne izobraževalne izkušnje, pri tem pa jih voditi tako, da doživljajo sprejetost, uspeh in zadovoljstvo.

Uvod

Šola ima osrednjo vlogo pri vključevanju priseljenih otrok v družbo, pri čemer je zelo pomembno zgodnje vključevanje otrok v izobraževalni sistem (Evropska komisija 2017, Janta in Harte 2018). V Sloveniji se z vprašanjem vključevanja otrok migrantov v šolsko okolje intenzivneje ukvarjamo v zadnjih dveh desetletjih. Medkulturnosti, medkulturnemu sožitju in jezikovni, religiozni ter kulturni raznolikosti je v izobraževanju namenjeno vse več pozornosti. Vključevanje priseljenih otrok je vključeno tudi v zakonodajo in različne dokumente, ki pa pogosto podajajo le okvirne usmeritve, izvedba pa je prepuščena posameznim šolam. Pri vključevanju priseljenih otrok se zato učitelji in drugi šolski delavci soočajo z različnimi izzivi, s katerimi se bolj ali manj uspešno spopadajo.

V nadaljevanju predstavljene izkušnje slonijo na rezultatih mednarodnega projekta MiCreate (za več glej Sedmak idr. 2020) in lastne šolske prakse, v katero sem vključena kot učiteljica slovenščine v osnovni šoli. V okviru projektnih aktivnosti je bilo opravljenih 54 intervjujev s šolskimi delavci v 16 osnovnih in srednjih šolah ter z 12 fokusnimi skupinami. V vseh šolah je bil opravljen intervju s predstavnikom šole, v sedmih šolah pa so bili nato opravljeni še intervjuji z učitelji, šolskimi svetovalnimi delavci in drugimi delavci šole, ki se pri svojem delu srečujejo s priseljenimi otroki, ter fokusne skupine. Raziskava je potekala med junijem in decembrom 2019¹ in je del obširnejšega projekta. V nadaljevanju predstavljam le nekaj tem in z njimi povezanih izkušenj o vključevanju priseljenih otrok v slovenski šolski sistem.

Izkušnje in izzivi pri izobraževanju priseljenih otrok

Vključevanje priseljenih otrok v izobraževanje je določeno v številnih zakonih². Osrednji dokument, ki naslavlja vprašanje vključevanja priseljenih otrok, je *Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji*, ki ga je v letu 2007 sprejelo tedanje Ministrstvo za šolstvo in šport. Slednje je tudi odgovorno za oblikovanje izobraževalnih politik in koordinacijo smernic na nacionalni ravni. Strategiji je leta 2012 sledil dokument *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole*. Izvedenih pa je bilo tudi nekaj večjih nacionalnih projektov, ki se tičejo teh vprašanj, kot npr. v zadnjih letih *Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja: Izboljšanje usposobljenosti strokovnih delavcev za uspešnejše vključevanje učencev in dijakov priseljencev v vzgojo in izobraževanje* (2013–2015)³, *Izzivi medkulturnega sobivanja*⁴ (2014–2020), *Le z drugimi smo*⁵ (2016–2021), ki so vnesli pomembne spremembe na tem področju.

Najaktualnejši dokument *Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja* (Rutar idr. 2018) se vprašanja vključevanja priseljenih otrok loteva celostno, predvsem pa ponuja konkretne predloge sprememb na različnih področjih vključevanja priseljenih otrok v šole, prav zaradi številnih izzivov, s katerimi se učitelji soočajo. Pri tem je težava, da številne predlagane spremembe in dopolnila niso zavezujoči in še ne ustrezno vpeljeni v prakso, zato se način vključevanja učencev in dijakov med šolami zelo razlikuje.

¹ Raziskava je del obsežnejše raziskave, za več informacij glej <http://www.micreate.eu> in Sedmak idr. 2020.

² Npr. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o osnovni šoli, Zakon o gimnazijah, Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb, Zakon o tujcih, Zakon o mednarodni zaščiti, Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa na področju srednjega šolstva.

³ <http://uvop.medkulturnost.si/>

⁴ <http://www.medkulturnost.si/>

⁵ <https://ledrugimismo.si/>

Sprejem priseljenih učencev in dijakov, prilaganje in individualiziran pristop

V Sloveniji ni poenotenega sprejema učencev in dijakov v osnovno oziroma srednjo šolo. V nekaterih šolah, zlasti tistih, ki tudi sicer poudarjajo kulturno, jezikovno, etnično raznolikost, uvajanju namenijo več pozornosti, v drugih manj. Posamične šole organizirajo uvodne dneve, namenjene učencem oziroma dijakom in staršem, vključujejo osebe, ki se ukvarjajo s priseljenimi otroki, kot so npr. multiplikatorji, ki sodelujejo pri sprejemu in vključevanju otrok, vendar so to pogosto projektne ali druge kratkoročne oblike zaposlitve in dejavnosti, ki so začasne in ne predstavljajo redne in trajne prakse. Posamezniki – učitelji, ravnatelji, svetovalni delavci – imajo tako osrednjo vlogo pri ustvarjanju okolja, v katerem se priseljeni otroci dobro počutijo, pri čemer pogosto nimajo ustreznih programov in smernic. Na vprašanje, ali imajo kakšen protokol vključevanja dijakov, je učiteljica v srednji šoli odgovorila:

V glavnem je prepuščen razredniku in njegovi intuiciji, koliko se bo sposoben prilagoditi. Tu bi definitivno potrebovali neki poenoten program. /.../ Včasih pomoč poiščemo med sošolci, nekateri potrebujejo toliko pomoči, da sošolci enostavno temu niso kos in smo iskali koga zunanjega. Pogosto sem sodelovala s kakšnimi inštruktorji, jim svetovala, oni so meni poročali. (učiteljica, SŠ)

V eni od šol, v katero se vsako leto vključi veliko priseljenih učencev, poudarijo pomen individualiziranega pristopa:

Z vsakim, ki pride, se spoznamo, družino odpeljemo k učiteljici, predstavimo učenca. Razred je po navadi tudi pripravljen, da bo dobil novega prijatelja, da on prihaja iz Sirije itd. Povemo: ta in ta prihaja, razred je pripravljen, na ta način individualizirano pristopimo. Seveda je on takoj

vključen v pripravljalnico, dobi tutorja, ki skrbi prav za njega, da mu pokaže, kje je stranišče, kje je jedilnica in vse ostalo, tako da pristopamo zelo individualno. (ravnatelj, OŠ)

Čeprav je uvedba individualnega načrta aktivnosti eno od priporočil *Predloga programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja* (Rutar idr. 2018), pa ga uvajajo le na posameznih osnovnih šolah, v srednjih šolah pa praviloma ne. Individualni načrt naj bi bil pripravljen v sodelovanju s priseljenim otrokom in njegovo družino in opredeljuje cilje, aktivnosti, prilagojeni način ocenjevanja, dodatno učno pomoč itd. Svetovalna delavka je proces priprave individualiziranega programa z vključevanjem staršev opisala takole:

Potem obvezno staršem že pri prihodu povem, da ima otrok status priseljence prvo leto, drugo leto. Pa povem, kakšne pravice ima, kakšne ugodnosti, kakšne prilagoditve ima prvo leto in kakšne drugo leto. Povem, da pripravimo individualiziran program za tega otroka. Jaz ga nastavim. In obvezno je tudi razrednik zraven, ki pri tem sodeluje. In izvajalci dodatne strokovne pomoči. To pripravimo, seveda, ker otroka moramo spoznati, nekje v roku enega meseca zagotovo ta program pripravimo in povabimo starše. Torej celotna strokovna skupina povabi starše, obrazloži ta program, navadno starši nimajo nobenih pripomb, se strinjajo. Torej, v tem programu piše, kdo je strokovna skupina, ki je pripravila program, kdo izvaja dodatno strokovno pomoč, urnik izvajanja. Kdo, kdaj, dan in uro in potem prilagoditve. (svetovalna delavka, OŠ)

Vendar prinaša individualiziran pristop tudi izzive za učitelje. Nekateri zato iščejo rešitve izven pouka: Če imaš enega priseljenega otroka in se greš individualni pristop, potem delo teče počasneje. Zave-

damo se, da tak otrok zaradi jezikovne bariere ne more usvojiti vsega in iščemo individualne rešitve. To delamo izven pouka, ker če to delaš znotraj pouka in imaš enega takega, to pomeni, da ostalih 28 klepeta. (učiteljica, SŠ)

Učenje jezika in kulture

Največ energije, poudarka in virov pri vključevanju priseljenih otrok je namenjeno učenju slovenskega jezika. Ker ima Slovenija model neposredne vključitve v redni izobraževalni sistem, so učenci in dijaki takoj vključeni v razred z možnostjo dodatnega učenja slovenskega jezika. Po Zakonu o osnovni šoli (8. člen) je za priseljene učence v prvem letu organiziran pouk slovenskega jezika in kulture. Število ur je odvisno od velikosti skupine in od ocenjevalnega obdobja, v katerem se vključijo v šolo (od 120 do 180 ur). Za tiste, ki se vključijo v drugem ocenjevalnem obdobju, je uvedenih še dodatnih 35 ur slovenščine. Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah pa dijakom priseljencem omogoča od 90 do 160 (in več) ur učenja slovenščine na intenzivnem tečaju (3. člen). Kot je razvidno iz spodnje izjave, mnogim učencem oziroma dijakom to ne zadošča in potrebujejo dodatno pomoč, brez katere težko sledijo pouku, zlasti v višjih razredih osnovnih šol in v srednjih šolah.

V mojem razredu, kjer sem razrednik, imam enega Albanca, ki je tu tretje leto. Njemu po pravilniku ne pripada več tečaj slovenščine, a jezika ne zna, komaj me razume. Potrebuje pomoč. (učiteljica slovenščine, SŠ)

V nekaterih, zlasti osnovnih šolah se učitelji prilagajajo, nudijo dodatno pomoč, učna gradiva, prilagodijo poučevanje in ocenjevanje. Iščejo tudi rešitve, kako premostiti finančne in organizacijske ovire:

Finančne omejitve so, ker ministrstvo financira le toliko ur, kar je premalo. Ker mi skušamo pomagati še znotraj šole z dopolnilnim poukom, k pedagogom jih tudi vključujemo, ker imajo to individualno pa dodatno strokovno pomoč. Potem svetovalna služba, skušamo pomagati, vrstniško pomoč organiziramo, samo to ni tako enostavno. (ravnatelj, OŠ)

Čeprav je učenje jezika prepoznano kot ključen izziv in osnova za uspešno vključevanje, pa je bil večkrat poudarjen tudi pomen dobrega počutja in sprejetosti učencev, psihološke podpore.

Dobro, naš v osnovi največji izziv je, da te otroke naučimo našega jezika. To je povsem jasno, da brez jezika ne bodo nikakor uspeli. Mi istočasno zelo poudarjamo sprejetost učencev, ker če ta otrok doživi, da ni sprejet, kot se je dogajalo na ne-

katerih slovenskih šolah ... da je bilo jasno začutiti, da niso dobrodošli ... Ti učenci se zaprejo, postanejo depresivni, apatični, melanholični in od njih ne dobite nič. (ravnatelj, OŠ)

Ocenjevanje

Prvo leto so lahko učenci in dijaki neocenjeni, dve leti pa imajo možnost prilagoditev pri ocenjevanju v obliki napovedanih ocenjevanj, pretežno ustnega ocenjevanja, podaljšanega časa za pisanje, učitelji jim prevajajo besede, ki jih še ne razumejo, lahko uporabljajo slovarje in drugo. Šole in učitelji k temu pristopajo različno, nekateri spodbujajo ocenjevanje že prvo leto, nekatere pa dejstvo, da so učenci neocenjeni prvo leto, jemljejo kot normo.

Otroke poskušamo ocenjevati – kljub temu, da pravila dovoljujejo, da jih prvo leto ne ocenjujemo – skozi individualni načrt, in sicer glede na njihov napredek in cilje, ki si jih zastavi razred. Seveda imajo tudi možnosti prilagoditev; zato se dogovorimo o načinih ocenjevanja, o časovnici in številu ocen. To je za otroke zelo dragoceno, saj če otrok šolskega esejja ne napiše septembra, ga lahko napiše maja. (ravnatelj, OŠ)

Učitelji se v praksi pri ocenjevanju učencev priseljencev pogosto znajdejo pred izzivi, pogosto zaradi pomanjkanja jasnih ciljev in usmeritev ter opredelitve minimalnih standardov, kar potrjujejo izjave v pogovorih v okviru fokusnih skupin:

Učiteljica 1: Kako oceniti, koga oceniti. Otrok pride sem, ne pozna jezika. Kako pridobiti te ocene – nekateri čakajo tudi po eno leto. Prvo leto ne potrebujejo ocen, ampak vseeno želiš otroku dati neko oceno, ker včasih tudi sami želijo vedeti, kje so. Tukaj vidim težavo. Mi jih že spodbujamo v neko delo ali pa obeležujemo neke dneve, ampak tukaj pa se vidi, da se lovimo.

Učiteljica 2: Tudi že, da določimo, kaj je napredek. Ker vsak vidi drugače. Zame na primer veliko napredujejo, ker na začetku ne izgovorijo niti besede in potem, če se že samo predstavijo, opišejo, vprašajo, če lahko gredo na wc, povedo, da so bili bolni. Ko ustvarjajo neko besedišče, je zame že en napredek, ampak ni dovolj za napredek pri predmetu.

Učiteljica 3: Ker pri vsakem predmetu imajo neke minimalne standarde znanja. In načeloma jih morajo dosegati, če hočejo iti v naslednji razred. Zdaj oni napredujejo, pridobivajo neko dodatno znanje, ampak vseeno je to premalo. Velikokrat funkcioniramo tako, da pripravimo neka vprašanja, ki se jih naj naučijo. Ampak to ni to, to niso minimalni standardi.

Učitelji so večkrat izpostavili tudi problematično nižanje standardov. Poseben izziv za učitelje predstavljajo otroci, ki se vključijo v deveti razred osnovne šole in morajo biti zaradi zaključevanja šolanja na koncu šolskega leta ocenjeni:

Gotovo veste, da je lahko prvo leto otrok neoce-njen, tako da o tem ne bom govorila. Problem je sivo področje – NPZ in deveti razred. Ker ko otrok pride prvo leto v deveti razred, mora biti na koncu ocenjen. To je pogoj potem za v srednjo šolo. /.../ Na sistemskem nivoju bi bilo potrebno nekaj na-rediti. Zakaj? Ker je sicer velika stiska. Velika stiska otroka, družine in na koncu koncev tudi učiteljev. (svetovalna delavka, OŠ)

Zaključek

Kot ugotavljajo Sedmak idr. (2020), je osrednja težava v pomanjkanju celostnega in systemskega pristopa k vključevanju priseljenih otrok. Trenutno je celoten proces sprejema in vključevanja otrok prepuščen posamezni šoli, ravnateljem oziroma učiteljem, njihovi občutljivosti, ozaveščenosti, pripravljenosti in iznajdljivosti. Obstaja veliko dobrih praks in angažiranih zaposlenih, ki pripravljajo nova gradiva, organizirajo učne ure in vključujejo priseljene otroke z veliko mere lastne iznajdljivosti. Tudi sicer je vprašanje vključevanja zvedeno skoraj izključno na proces učenja jezika, manj pozornosti pa je namenjeno širši socialni

vključenosti, psihološki podpori in drugim dejavnikom vključevanja. Učitelji izpostavljajo tudi pomanjkanje medkulturnih kompetenc in veščin za delo s priseljenimi otroki, s čimer se npr. ukvarja projekt *Le z drugimi smo*, ki ga podpira Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, čemur bi bilo v bodoče potrebno nameniti več pozornosti. Potrebno pa bi bilo uvesti tudi stabilno financiranje integracijskih ukrepov in s tem vzpostaviti celovit in kontinuiran sistem vključevanja, z redno evalvacijo in izpopolnjevanjem.

Literatura

- Evropska komisija (2017): The Protection of Children in Migration. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170412_communication_on_the_protection_of_children_in_migration_en.pdf
- Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrte in šole (2012). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Janta, B. & E. M. Harte (2016): Education of Migrant Children: Education Policy Responses for the Inclusion of Migrant Children in Europe. Dostopno na: www.rand.org/pubs/research_reports/RR1655.html
- Sedmak, M., Gornik, B., Medarić, Z., Zadel, M., Dežan, L. (2000): Educational community and school systems : Slovenia : migrant children and communities in a transforming Europe. Koper: Znanstveno-raziskovalno središče, ZRS, 2020. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (30 str.)), ilustr. http://www.micreate.eu/wp-content/uploads/2020/09/D4.1-National-Report-on-Educational-Community_Final_ZRS111.pdf
- Sedmak, M., Medarić, Z., Gornik, B., Dežan, L. (2000): Integracija priseljenih otrok v slovenski izobraževalni sistem : odsotnost celovitega systemskega in otrokosrediščnega pristopa. V: IGNJATOVIČ, Miroljub (ur.), KANJUO-MRČELA, Aleksandra (ur.), KUCHAR, Roman (ur.). Družbene neenakosti in politika : Slovensko sociološko srečanje, Ljubljana, 6.-7. november 2020. 1. natis. Ljubljana: Slovensko sociološko društvo. 2020, str. 69–73.

Prehajanje in prepletanje med programi v Osnovni šoli Brinje Grosuplje

Maruša Trofenik, diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok, OŠ Brinje Grosuplje, in
Blažka Vodušek, magistrica profesorica inkluzivne pedagogike in profesorica
hrvaškega, srbskega in makedonskega jezika in teologije, OŠ Roje

V preteklem letu je bila opravljena raziskava, v okviru katere se je ugotavljalo stališča učiteljev glede usposobljenosti za poučevanje in inkluzijo otrok s posebnimi potrebami. Na osnovi le-te je bilo ugotovljeno, da je delo v oddelkih, v katerih se izvaja inkluzija, zahtevno, in da so stališča večine učiteljev do inkluzije otrok s posebnimi potrebami pozitivna. V prispevku sta predstavljena učenca, ki prehajata med dvema različnima programoma. Učenca imata prehajanje med programi opredeljeno v odločbi o usmeritvi. Inkluzija je tako za učitelje kot za učence na eni strani izziv, na drugi pa bogata izkušnja in priložnost za osebni in strokovni razvoj.

Uvod

Inkluzijo lahko opredelimo kot strategijo zagotavljanja pravic in ustvarjanja čim boljših pogojev za razvoj, vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami v družbi sovrstnikov (Rovšek 2006).

Koncept temelji na sprejemanju in razumevanju različnosti ter preprečevanju socialne izključenosti zaradi ali na podlagi primanjkljajev, ovir oz. motenj (Kobal Grum 2018, 95).

Inkluzija zato pomeni prepleteno sodelovanje in je skupno delo in odgovornost vseh, ki sodelujejo v procesu vzgoje in izobraževanja otroka s posebnimi potrebami. Pri delu z otrokom moramo vsakemu otroku zagotoviti ustrezne pogoje za delo – ustvarjati moramo ustrezno prilagojeno učno okolje, v katerem je lahko otrok ob uporabi zanj potrebnih pripomočkov, prilagoditev in podpor čim bolj aktivno, samostojno in učinkovito vključen v dejavnosti skupaj z drugimi sovrstniki (Kiswarday 2018).

Sodobne definicije inkluzije po Evropski agenciji za vzgojo in izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje poudarjajo prav dvig kakovosti v vzgoji in izobraževanju, ki ga inkluzija prinaša vsem. Ključni nosilec tega napredka pa je prav gotovo učitelj oz. vzgojitelj in njegova pripravljenost za inkluzijo (Kiswarday in Štemberger 2017).

V šole s prilagojenim in posebnim programom vzgoje in izobraževanja se vključujejo otroci z lažjimi, zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju, za katere je značilna nizka stopnja spoznavnega, govornega, emocionalnega, socialnega in gibalnega razvoja, nizka motivacija za lastno aktivnost, kratkotrajna pozornost, težave prilagajanja, potreba po vedenju, pomoči in prilagajanju dejavnosti.

Gilbert K. Chesterton je pred skoraj stoletjem zapisal, da je izobraževanje in vzgajanje mladih ljudi duša družbe. Z lahkoto dodajamo, da je delo z mladimi ljudmi s posebnimi potrebami poseben prispevek k duši družbe. In nikakor se ne slepimo, da je naše delo vselej obče sprejeto, nagrajeno in priznано. Kdor poučuje druge ljudi, se mora namreč tudi sam učiti (Rutar 2017, 9).

Stališče Evropske agencije za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje je, da imajo vsi učenci možnost smiselnega in visoko kakovostnega izobraževanja v okviru svoje lokalne skupnosti, skupaj s svojimi prijatelji in vrstniki. Za uresničitev te vizije pa mora biti zakonodaja, ki usmerja sisteme inkluzivnega izobraževanja, podprta s temeljno obvezo po zagotavljanju pravice vsakega učenca do priložnosti za inkluzivno in pravično izobraževanje (Kiswarday in Kofol 2018, 13).

V osnovni šoli imata pomembno vlogo pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami tako ravnatelj kot učitelj. Uspešnost inkluzije pa je odvisna predvsem od učiteljeve pripravljenosti in seveda njegove usposobljenosti za delo z otroki s posebnimi potrebami. To za učitelje, ki poučujejo v programu osnovne šole, pomeni velik izziv in odgovornost, saj za poučevanje otrok s posebnimi potrebami v času svojega študija niso bili usposobljeni. Za uspešno delo z otroki s posebnimi potrebami je potrebno veliko dodatnih usposabljanj, izkušenj in empatije s strani učitelja.

Opara (2015) poudarja, da je prav inkluzija proces, ki se nikoli ne konča v iskanju boljših poti kot odgovor na različnost.

Z vidika posameznika inkluzija pomeni nenehno učenje, spreminjanje, prehajanje v nova okolja, med-

tem ko se z vidika družbe razlog skriva v nenehnem napredku ter odkrivanju novih možnosti in rešitev na področju znanosti in tehnologije. Uresničevanje in zagotavljanje inkluzije pomeni splošen dvig kakovosti v vzgoji in izobraževanju za vse. Z inkluzivno naravnostjo stremimo k zmanjševanju izključnosti, k prepoznavanju in odstranjevanju oziroma preseganju ovir ter k povečanju možnosti za aktivno participacijo vsakega posameznika (Omera in drugi 2018, 240).

Povzeto po Kobal Grum in Kobal (2009) je socialna integracija ključni dejavnik, ki omogoča optimalno vključenost otrok s posebnimi potrebami v socialno okolje. Poudarjata, da je nujno zagotavljanje socialnih odnosov med vsemi otroki ter hkrati tudi med vsemi drugimi udeleženci vzgojno-izobraževalnega sistema, saj le-ti tvorijo osnovo za socialno integracijo.

Glede na to, da ima OŠ Brinje Grosuplje dobre kadrovske in prostorske pogoje tako za inkluzijo kot socialno integracijo, je učencem, ki so vključeni vanjo, omogočeno prav to. Imajo možnost prehajanja med različnimi programi, s tem pa jim je zagotovljena tudi socialna integracija.

O zavodu

Osnovna šola Brinje Grosuplje je imela v šolskem letu 2021/22 43 oddelkov. Na matični šoli v Grosuplju je bilo 27 oddelkov programa osnovne šole in 10 oddelkov prilagojenega programa podružnične osnovne šole s prilagojenim programom (5 oddelkov PPVIZ in 5 oddelkov PIPNIS), 6 oddelkov programa osnovne šole pa je bilo na podružnični osnovni šoli na Polici.

Izbrani zavod je v šolskem letu 2021/22 na matični šoli obiskovalo 660 učencev na POŠPP 68 učencev in na POŠ Polica 91 učencev. Tako je bilo na zavodu 819 učencev in 125 zaposlenih.

Šolsko leto 1969/70 je bilo zaznamovano z ustanovitvijo podružnične osnovne šole s prilagojenim programom (v nadaljevanju POŠPP) in prvega oddelka te šole z izvajanjem prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom. Leta 1983 se je v okviru POŠPP odprl tudi prvi oddelek PPVIZ, in sicer za učence vseh treh občin, Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje. Z leti je število učencev in oddelkov naraščalo, tako da danes poteka pouk v 9 samostojnih ali kombiniranih oddelkih (PPVIZ za vse tri občine, PIPNIS pa za občini Grosuplje in Dobropolje).

Na podružnični osnovni šoli s prilagojenim programom izbranega zavoda se izvajata dva programa, in sicer prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom (PIPNIS) in posebni program vzgoje in izobraževanja (PPVIZ). Podružnično

osnovno šolo s prilagojenim programom je v šolskem letu 2021/22 obiskovalo 68 učencev.

Inkluzija učiteljev osnovne šole v programe podružnične osnovne šole s prilagojenim programom

Inkluzija je danes dobro razvita praksa, vendar pa so z njeno uvedbo marsikatero slovenske šole ostale nepripravljene na vse, kar inkluzija prinaša s seboj, zaradi česar je med učitelji čutiti mnogo dvomov, strahov in negotovosti (Juralić in drugi 2018, 76).

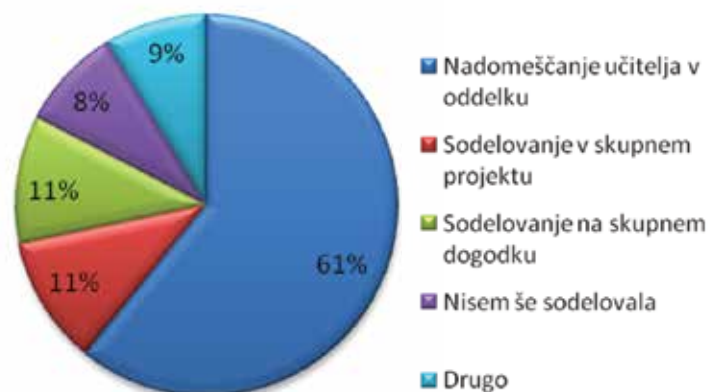
Podružnična osnovna šola s prilagojenim programom ima prostore v stavbi matične OŠ Brinje Grosuplje. V primeru odsotnosti večjega števila učiteljev POŠPP in nezmožnosti zagotavljanja nadomeščanj znotraj učiteljev POŠPP je potrebno občasno vključevanje učiteljev osnovne šole v oddelke PIPNIS in PPVIZ. Uspešnost dela učiteljev osnovne šole v programih POŠPP je odvisna od njihove pripravljenosti in usposobljenosti. Z namenom, da se ugotovi njihov odnos do poučevanja v posebnem programu, je bila med učitelji osnovne šole opravljena anketa.

V raziskavi je sodelovalo 46 učiteljev, ki so zaposleni v osnovni šoli v izbranem zavodu. Raziskava je potekala v mesecu novembru 2019. Potekala je v obliki anonimnega vprašalnika. Vsa vprašanja so bila zaprtega in polodprtega tipa. Uporabljena je bila kvantitativna raziskovalna metoda.

V nadaljevanju bomo predstavili le nekaj vidikov, povezanih s stališči učiteljev, ki jih je ugotavljala anketa, in sicer: sodelovanje učiteljev osnovne šole z učitelji POŠPP, izkušnje učiteljev pri sodelovanju z učenci POŠPP in želje po medsebojnem sodelovanju.

Večina učiteljev osnovne šole je že sodelovala z učenci POŠPP, kar nam pokaže naslednji graf:

Na kakšen način ste kot učitelj sodelovali z učenci podružnične osnovne šole s prilagojenim programom?

Iz grafa je razvidno, da je sodelovanje učiteljev osnovne šole in učenci POŠPP neizogibno. Večina učiteljev (61 %) je že nadomeščala odsotne učitelje v oddelkih POŠPP, 11 % učiteljev osnovne šole je sodelovalo z učenci in učitelji POŠPP pri skupnem projektu ali skupnem dogodku. Le 8 % učiteljev osnovne šole še ni sodelovalo z učenci POŠPP.

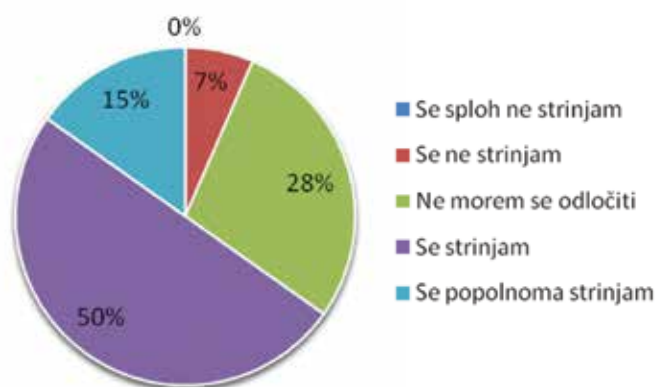
Graf na desni prikazuje število učiteljev osnovne šole, ki izražajo željo po sodelovanju z učenci POŠPP.

Iz prikaza je razvidno, da večina (skoraj 80 %) vprašanih učiteljev osnovne šole rada sodeluje z učenci POŠPP, kar 33 % vprašanih izraža celo popolno strinjanje s trditvijo »Rad sodelujem z učenci POŠPP.«

V naslednjem grafu so izražene želje učiteljev osnovne šole glede sodelovanja v okviru projektnega dela z učenci POŠPP.

Želim si več projektnega sodelovanja z učenci OŠPP.

Iz prikaza je razvidno, da si kar 65 % vprašanih učiteljev, ki poučujejo v osnovni šoli, želi še več projektnega sodelovanja z učenci POŠPP. Glede na to, da večina vprašanih učiteljev osnovne šole rada sodeluje z učenci POŠPP, lahko sklepamo, da imajo pozitivne izkušnje s poučevanjem v prilagojenih programih in si večina tudi želi še več medsebojnega sodelovanja.

Spodnja tabela prikazuje učitelje osnovne šole glede na leta njihove zaposlitve v osnovni šoli in njihova mnenja o usposobljenosti za poučevanje učencev s posebnimi potrebami v POŠPP.

Koliko let ste že zaposleni kot učitelj?	0–5 let	6–10 let	11–15 let	16–20 let	20 let in več	Skupaj
Kako ste kot učitelj redne šole po vašem mnenju usposobljeni za delo z učenci podružnične osnovne šole s prilagojenim programom?						
Čutim, da sem popolnoma strokovno neusposobljen	2	1	0	0	2	5
Čutim, da sem slabo strokovno usposobljen	6	4	4	0	6	20
Ne vem	1	1	0	1	0	3
Čutim, da sem delno strokovno usposobljen	4	2	2	4	4	16
Čutim, da sem popolnoma strokovno usposobljen	0	0	1	1	0	2
Skupaj	13	8	7	6	12	46

Koliko let že poučujete na tem zavodu?	0–5 let	6–10 let	11–15 let	16–20 let	20 let in več	Skupaj
Kako ste kot učitelj redne šole po vašem mnenju usposobljeni za delo z učenci podružnične osnovne šole s prilagojenim programom?						
Čutim, da sem popolnoma strokovno neusposobljen	1	1	1	0	2	5
Čutim, da sem slabo strokovno usposobljen	5	5	3	4	3	20
Ne vem	0	1	2	0	0	3
Čutim, da sem delno strokovno usposobljen	2	5	2	1	6	16
Čutim, da sem popolnoma strokovno usposobljen	0	0	0	1	1	2
Skupaj	8	12	8	6	12	46

Iz zgornji dveh preglednic lahko ugotovimo, da se učitelji, ki so v splošnem zaposleni več kot 15 let na katerem koli zavodu, čutijo delno strokovno usposobljene za delo z učenci s posebnimi potrebami v 44 %. Le eden od 18-ih se čuti popolnoma usposobljenega za delo z učenci s posebnimi potrebami. Učitelji, ki so zaposleni v Osnovni šoli Brinje Grosuplje in so v vsakodnevnem stiku z učenci s posebnimi potrebami, ki so vključeni v POŠPP, in so zaposleni več kot 15 let, pa se čutijo delno strokovno usposobljeni v 50 %, prav tako pa se čuti eden popolnoma usposobljenega za delo z učenci s posebnimi potrebami. Iz tabel je tudi razvidno, da manj ko imajo učitelji delovnih izkušenj, manj

se čutijo usposobljene za delo z učenci s posebnimi potrebami. Ob tem pa ni statistično pomembnih razlik med učitelji, ki poučujejo do 15 let v kateremkoli zavodu (31 % usposobljenih), in tistimi, ki poučujejo do 15 let v OŠ Brinje Grosuplje (32 % usposobljenih). Večje odstopanje je vidno pri učiteljih, ki so zaposleni več kot 15 let v OŠ Brinje Grosuplje. Iz tega lahko razberemo, da se učitelji, ki so v stiku z učenci POŠPP, aktivno udeležujejo različnih strokovnih usposabljanj s področja dela učencev s posebnimi potrebami.

Večina anketiranih učiteljev se strinja z naslednjo trditvijo:

Učitelji osnovne šole, ki imajo stik z učenci POŠPP, se v večini (85 %) strinjajo, da jih vsaka izkušnja z učenci s posebnimi potrebami bogati.

V raziskavi se je ugotavljala predvsem usposobljenost učiteljev osnovne šole za poučevanje učencev POŠPP na izbranem zavodu ter njihovo mnenje o lastni strokovni usposobljenosti za delo z učenci s posebnimi potrebami ter želja po delu z učenci s posebnimi potrebami. Glede na njihovo delovno dobo, izobrazbo in starost dobimo različne rezultate. Večina učiteljev meni, da niso oz. so le delno usposobljeni

za delo z učenci s posebnimi potrebami, saj poučevanje v oddelkih z otroki s posebnimi potrebami zahteva od učitelja specifična znanja in spretnosti.

Inkluzija učencev

Košir (2011) je zapisala, da dandanes na področju vzgoje in izobraževanja stroka tako v tujini kot pri nas zagovarja koncept inkluzivne vzgoje in izobraževanja, ki naj bi učencem s posebnimi potrebami (in med njimi tudi učencem z učnimi težavami) zagotavljala čim večjo soudeleženo v okviru redne vzgoje in izobraževanja, v njenem okviru pa so različnim skupinam zagotovljene različne oblike in intenzivnost pomoči.

V izbranem zavodu se omogoča iz leta v leto več učencem prehajanje med programi. Tako je imel zavod v šolskem letu 2021/22 v posebnem programu VIZ 3 učence, ki so prehajali k pouku prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom, in 2 učenca, ki sta prehajala iz prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom k pouku programa osnovne šole.

Učenci so motivirani za delo, v oddelke so lepo sprejeti in nimajo težav z vključitvijo. Učenci obeh šol se srečujejo tudi na skupnih prireditvah, projektih in dogodkih. Velikokrat skupaj sodelujejo pri izvajanju plesnih, dramskih in ostalih točk. Prepletanje obeh šol je proces, ki uči tako učence POŠPP kot učence osnovne šole sprejemanja in razumevanja.

Učitelji imajo pozitivna stališča do poučevanja učencev s posebnimi potrebami. Redno se udeležujejo izobraževanja, ki jih zanj pripravijo sodelavci s POŠPP. Spodbujajo in skrbijo za vključenost otrok s PP na različnih področjih, dogodkih in procesih.

V nadaljevanju sta predstavljena dva učenca POŠPP, ki prehajata med programi.

- Učenec je vključen v prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom in prehaja v 5. razred programa osnovne šole k pouku tujega jezika angleščina.
- Učenka je vključena v posebni program vzgoje in izobraževanja in prehaja v 8. razred prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom k predmetom matematika, slovenščina in tuji jezik angleščina.

Učenec

Učenec je diagnosticiran kot otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju in otrok z govorno-jezikovno motnjo. V prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom je bil vključen septembra 2019, in sicer v 4. razred. Njegov govor je zatikajoč, slabše artikuliran in zato manj razumljiv. Prebere posamezne besede. Piše počasi,

vendar čitljivo. Pri delu je zelo počasen, neorganiziran in nesamostojen. Slabo razume enostavna navodila, potrebuje kratka in konkretna navodila. Pogosto je miselno odsoten in umaknjen v svoj svet. Težko prične z delom in velikokrat začetega ne zaključi. Potrebuje dodatno razlago ter stalno usmerjanje. Izkazuje posebnosti na področju socialnih interakcij, komunikacije in vedenja, ki so značilne za avtistične motnje. Redko se vključuje v igro z vrstniki, najraje se igra v učilnici z lego kockami in sam.

Učenec je zelo uspešen pri učenju angleščine. V oddelci ima zapisano možnost vključevanja v program osnovnega izobraževanja pri posameznem predmetu. V šolskem letu 2021/22 je bil vključen k pouku tujega jezika angleščina v oddelku 5. razreda OŠ Brinje Grosuplje. Učiteljica pove, da so ga učenci 5. razreda dobro sprejeli in da se je tudi on lepo vključil v skupnost. Učenec je visoko motiviran za učenje angleščine, saj sam točno ve, kdaj ima na urniku angleščino, medtem ko v okviru ostalega pouka nikoli ne ve, kaj ima na urniku. Pri učencu se že od začetka vključitve v ta program uvaža delo po metodi TEACCH. Strukturirano poučevanje vključuje organizacijo učnega prostora in procesa poučevanja ter urnika. Metoda upošteva uzakonjeno individualizacijo in posebne potrebe posameznikov. Kot strukturiran sistem omogoča učitelju bolj pregledno načrtovanje, izvajanje in evalvacijo. Pri uvajanju strukturiranega poučevanja se je pri učencu najprej uredil prostor. Učilnica se je jasno strukturirala in označeni so bili prostori za različne dejavnosti: učenje, igra, prehranjevanje, glasbena umetnost, likovna umetnost, individualno delo. Posebno mesto v učilnici ima urnik, kjer učenec lahko vsak trenutek preveri, kaj se je že zgodilo in kaj sledi. Delovni sistem se je najprej oblikoval, nato pa je bil preizkušen z učencem v konkretni situaciji. Sistem je učencu sporočal, kaj in koliko je pri posamezni aktivnosti moral narediti. Jasno je bilo označeno, kaj se bo zgodilo, ko bo aktivnost končana. Cilj je bil naravnati na otrokovo samostojnost. Pri pomoči pri strukturiranem poučevanju so temeljili predvsem na vizualnih oporah.

Ocene, ki jih je učenec pridobil pri pouku angleščine, so prav dobre in odlične, prav tako je v prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom v povprečju prav dober.

Učenka

Učenka je 14-letnica, ki od leta 2018 obiskuje posebni program vzgoje in izobraževanja. Že ob rojstvu so ji gensko potrdili Downov sindrom. Ob pričetku šolanja je bila diagnosticirana kot otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju.

Prvih pet let se je izobraževala po prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom. Zaradi učnih težav, ki so se začele po-

javljati v 6. razredu, pa so se starši odločili, da podajo zahtevo za spremembo odločbe o usmeritvi, in sicer za vključitev v oddelk posebnega programa vzgoje in izobraževanja z možnostjo prehajanja k pouku v prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom pri posameznih predmetih. Tako je učenka prehajala iz PPVIZ v 8. razred PIPNIS pri pouku slovenščine, matematike in tujega jezika angleščina.

Njeno močno področje je branje. Dobro nastopa v plesnih in dramskih igrah. Zelo dobro nastopa ob naprej pripravljeni temi. Med delom potrebuje spodbudo, vodenje in usmerjanje, da prične z delom.

Tako starši kot učitelji opažajo, da je učenka sedaj, s takšno obliko izobraževanja, veliko bolj sproščena. Bolj razvija področja, kjer je dobra in uspešna (branje, igra, angleški jezik). Pri pouku slovenščine in angleščine dosega tako minimalne kot temeljne standarde znanja, nekaj več navora mora vložiti pri matematiki. Pri pouku aktivno sodeluje, v oddelku se družijo z ostalimi učenci oddelka. Zaradi manjše količine snovi ima več časa za opravljanje osebne nege, pomoč pri gospodinjskih opravilih, gibanje na svežem zraku.

Tako ima učenka ob ustreznem programu s prehajanjem k posameznim predmetom sedaj dovolj časa tudi za prijetne in interesne aktivnosti, kot je nastopanje v dramski igri in obiskovanje gibalnih uric.

Zaključek

Z inkluzivnim izobraževanjem zagotavljamo otrokom s posebnimi potrebami možnosti za aktivno sodelovanje in razvoj vseh njihovih potencialov v najvišji možni meri na eni strani, na drugi pa je omogočena vključenost in prepletanje te populacije s svojimi vrstniki, s čimer je zagotovljena tudi socialna integracija v socialno okolje.

Izvajanje treh programov v eni hiši, pod eno streho, z enim imenom, je zagotovo velika prednost tako za učence kot tudi za učitelje.

Učenci niso izpostavljeni stigmatizaciji, da hodijo v posebno šolo. Velikokrat se pred vrstniki pohvalijo, da obiskujejo OŠ Brinje Grosuplje. Zaradi prehajanja med programi in skupnega VIZ prostora se med učenci OŠ in POŠPP poveča število stikov in druženj, stkejo se celo vezi prijateljstva. Močan pečat pa pušča takšna oblika izobraževanja tudi na ostalih deležnikih VIZ procesa, učiteljih in starših, predvsem glede medsebojnega spoznavanja in sprejemanja različnosti. Zadovoljstvo je tako na strani učencev, ki prehajajo med programi, njihovih staršev in nenazadnje tudi učiteljev, od katerih je odvisna uspešnost inkluzije v največji možni meri.

Možnost medsebojnega sodelovanja v okviru prehajanja med programi je tako za učitelje kot za učence bogata izkušnja in priložnost za osebni in strokovni

razvoj. Iz leta v leto je tega sodelovanja več. Več je izkušenj, znanj in vedno več je tudi želja tako po vključenosti v programe s prehajanjem kot tudi po poučevanju v takšnih oblikah izobraževanja.

Za uspešnost takšne oblike izobraževanja pa niso dovolj le prostorski pogoji in pripravljenost učiteljev. Učitelji potrebujejo poleg lastne želje in empatije do otrok s posebnimi potrebami tudi veliko znanj, dopolnilnih izobraževanj in pozitivnih izkušenj, ki jih lahko pridobijo le s stalnim strokovnim izpopolnjevanjem, izmenjavo delovnih izkušenj in praktičnimi izvedbami pouka.

Nadgradnja k usposobljenosti učiteljev za delo z učenci s posebnimi potrebami pa je zagotovo sodelovalno učenje. Kiswarday in Drlić (2018) sta zapisali, da je sodelovalno poučevanje opredeljeno kot skupno poučevanje učitelja in specialnega pedagoga z namenom, da se zadovoljijo različne posebne in dodatne vzgojno-izobraževalne potrebe, ki jih imajo učenci v inkluzivnih oddelkih.

Glede na to, da tako prostorski kot kadrovske pogoji v OŠ Brinje Grosuplje omogočajo uspešno inkluzijo, je naš dolgoročni cilj naravnano na to, da v bodoče razširimo sodelovanje med učitelji osnovne šole in učitelji POŠPP tudi na področju sodelovalnega poučevanja. Ob zaključku naj tako učence kot učitelje vodi misel pisatelja Marka Twaina: Čez dvajset let boš bolj razočaran nad stvarmi, ki jih nisi naredil, kot tem, kar si. Zato odveži vaze in odjadraj iz varnega pristanišča. Ujemi veter priložnosti v svoja jadra.

Viri in literatura

- Juralič, M., Plazar, J. in Štemberger, T. (2018): *Prepoznavnost inkluzivnih pedagogov v Sloveniji*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Kiswarday, V. in Štemberger, T. (2017): Pomen inkluzivnih kompetenc z vidika bodočih vzgojiteljev predšolskih otrok. *Didactica Slovenica*. Pedagoška obzorja – Znanstvena revija za didaktiko, 32 (2), 3-17.
- Kiswarday, V. (2018): Individualiziran program v inkluziji. V: Schmidt Kranjc, M., Rus Kolar, D. in Kranjec, E. (ur.): *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 47-58.
- Kiswarday, V. in Kofol, A. (2018): *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Kiswarday, V. in Drlić, K. (2018): *Sodelovalno poučevanje: priložnost za inkluzivne pedagoge*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Kobal Grum, D. (2018): *Psihološki indikatorji učinkovitosti inkluzivne vzgoje in izobraževanja: analiza sistematičnega pregleda*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Kobal Grum, D. (ur.) in Kobal, B. (ur.) (2009): *Pravica do inkluzije: Poti do inkluzije*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Košir, J. (2011): *Odkrivanje učencev z učnimi težavami, ki počasneje usvajajo znanje. Učenci z učnimi težavami. Prepoznavanje in diagnostično ocenjevanje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljani.
- Kotar, N. (ur.) (2018): *Šolska kronika*, Grosuplje: OŠ Brinje - šolsko leto 2018/2019.
- Omerza, D., Dobec Srdoč, I., Susman, I. in Teršek, B. (2018): *Veččutno timsko poučevanje*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Opara, B. (2015). *Dodatna strokovna pomoč in prilagoditve*. Ljubljana: Centerkontura, d. o. o.
- Rovšek, M. (2006): Poti in stranpoti vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. V: Založnik Božidar (ur.): *Otroci s posebnimi potrebami: integracija in inkluzija*. Nova Gorica: Educa, Melior.
- Rutar, D. (2017): *Inkluzija otrok s posebnimi potrebami: za družbeno pravičnost*. Kamnik: Cirius, 2017.
- Sardoč, M. (2006): *Pravice otrok s posebnimi potrebami do inkluzivnega šolanja*. V: Založnik Božidar (ur.): *Otroci s posebnimi potrebami: integracija in inkluzija*. Nova Gorica: Educa, Melior.
- Kogovšek, I. (ur.) (2000): *Ob slovesnem odprtju nove šole*. Grosuplje: OŠ Brinje Grosuplje, 2000.

Razvijanje interesov in interesna dejavnost nogomet v Domu Antona Skale

Matija Pohar, prof. nemščine in mag. prof. inkluzivne pedagogike, Dom Antona Skale

V Domu Antona Skale se zaposleni zavedamo, da so otroci in mladostniki s posebnimi potrebami v obdobju odraščanja prikrajšani za marsikaj. Številnost ponujenih domskih aktivnosti skušamo deloma nadomestiti izgubljeno in razvijati njihov interes. V vzgojnih skupinah tako izvajamo različne aktivnosti, projekte in interesne dejavnosti. Z njihovim udeležanjem spodbujamo razvoj otrok in mladostnikov ter zmanjšujemo njihov primanjkljaj in jim pomagamo pri premagovanju ovir. V našem domu lahko otroci in mladostniki zadovoljijo številne lastne interese ter izbirajo med dejavnostmi na različnih področjih. Med drugim jim ponujamo gibalno interesno dejavnost nogomet in jih tako vključujemo tudi v družbeno okolje.

Dom Antona Skale

1 Uvod

Javni vzgojno-izobraževalni zavod Dom Antona Skale Maribor je bil ustanovljen leta 1956 z namenom domskega varstva ter za opravljanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti na področju vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov z motnjo v duševnem razvoju in drugimi razvojnimi motnjami, torej oseb s posebnimi potrebami. V septembru 2021 se je naš dom združil z Osnovno šolo Gustava Šiliha Maribor in tako je sedaj dom enota Centra za vzgojo, izobraževanje, usposabljanje in svetovanje Gustava Šiliha Maribor.

Dom je prijazen, sodoben in urejen. Poslanstvo našega doma je nuditi otrokom in mladostnikom celodnevno oskrbo, jim omogočiti možnost in razvoj vseh potencialov, pomagati pri zmanjševanju njihovih primanjkljajev in skrbeti za zdrav razvoj osebnosti.

Vsak otrok se rodi s prirojenimi dispozicijami. Kako se bodo te dispozicije razvile, pa je odvisno od vplivov okolja, v katerem živi, in od njegove

lastne aktivnosti. Vsa področja razvoja, tako spoznavno kot čustveno, socialno in gibalno, so med seboj tesno povezana in se skozi sam razvoj tesno prepletajo ter dopolnjujejo (Karpljuk in drugi 2013).

Otroci in mladostniki našega doma so zaradi primanjkljajev na različnih področjih prikrajšani za marsikatero izkušnjo. Mnogi prihajajo iz socialno in ekonomsko precej šibkih družin, zato jim starši ne morejo zagotoviti osnovnih življenjskih potreb. Tako zaposleni otrokom in mladostnikom, ki med tednom domujejo pri nas, poskušamo nadomestiti »izgubljeno« družino in jim nuditi »starševsko« ljubezen. Prav zaradi občutka pripadnosti družini za posamezne skupine skrbimo izkušeni vzgojiteljski pari, nadomestna mama in oče.

Poštenost, strpnost, medsebojno spoštovanje, pomoč, odkrita in kulturna komunikacija so vrline, ki jim v našem domu dajemo težo ter jih vsakodnevno razvijamo. Predvsem pa se zavedamo, da so dobra in ustvarjalna klima ter prijetno vzdušje osnova za uspešno delo.

Naši otroci in mladostniki znajo in morejo marsikaj: pečejo, pospravljajo sobe, urejajo dom, se učijo in delajo domače naloge, s sodelovanjem pri različnih projektih in interesnih dejavnostih pa razvijajo lastne interese in močna področja.

2 Domske interesne dejavnosti

Interesne dejavnosti so pomemben del vseživljenjskega učenja. Šole jih organizirajo izven pouka kot razširjeni program z namenom, da bi omogočile odkrivanje in razvijanje posameznikovih interesov ter njihovo uvajanje v vsakdanje življenje, obenem pa jih tako usposablja za koristno in zdravo preživljanje prostega časa. Vključenost v interesne dejavnosti je prostovoljna, hkrati pa se v okviru teh razvija prijetno in sproščeno vzdušje

(Kolar 2008). Interesne dejavnosti so torej, v nasprotju s poukom, bolj usmerjene v potrebe otrok in mladostnikov ter njihove individualne lastnosti. Vemo, da je osnovna človekova potreba želja po interakciji in komunikaciji z drugimi. Otroci in mladostniki s posebnimi potrebami so socialno različno aktivni. Z njihovim vključevanjem v interesne dejavnosti spodbujamo komunikacijo med njimi, saj so pri dejavnostih izpostavljeni večjemu socialnemu krogu in imajo tako več možnosti za ustvarjanje prijateljstva.

Predvsem je pomembno, da imajo otroci in mladostniki pozitivno samopodobo, ki jo krepijo tako prijateljstvo kot tudi občutek osebne vrednosti in pripadnost skupini. Brez tega se posamezniki počutijo osamljene in nepomembne. Zaradi tega občutka moramo otrokom kot tudi mladostnikom v okviru procesa domske vzgoje omogočiti čim boljše pogoje za navezovanje stikov in razvoj intelektualnih sposobnosti (Novljan 1997). Prav interesne dejavnosti nudijo idealne pogoje ter možnosti za uresničevanje teh potreb.

Interesne dejavnosti omogočajo uresničevanje različnih splošnih vzgojno-izobraževalnih ciljev, pri čemer posamezniki:

- zadovoljujejo lastne potrebe: izbirajo in se odločajo za aktivnosti po lastnih nagibih in po lastni presoji, razvijajo lastne interese, nagnjenja, sposobnosti in talente;
- razvijajo miselne procese, ki omogočajo širjenje in uporabo znanja in pripomorejo h globljemu razumevanju;
- pridobljena znanja in sposobnosti usmerjajo v odgovorno ravnanje v naravnem okolju in družbenem življenju;
- se moralno, intelektualno in osebnostno razvijajo;
- spoznavajo in razvijajo spoštovanje do sebe in drugih;
- medsebojno komunicirajo in razvijajo socialno-komunikacijske spretnosti in veščine: prispevajo k medosebnim odnosom, razvijajo ustvarjalno in kritično mišljenje in presojanje, navajajo se na reševanje konfliktov, vplivajo na soustvarjanje klime, spoznavajo pomen sodelovalno naravnane vzgojno-izobraževalne dela;
- presegajo meje med obveznim in razširjenim (dopolnilnim, dodatnim) programom;
- povezujejo teorijo s prakso;
- spoznavajo poklicne interese;
- spoznavajo potrebe po koristni in kulturni izrabi prostega časa in posledično možnosti zadovoljevanja interesov v poznejših obdobjih znotraj in zunaj institucionalnih okvirjev v smislu vseživljenjskega učenja (Kolar 2008).

Kakovostno izvajanje programov interesnih dejavnosti omogočajo naslednja načela (Kolar 2008):

a) načelo posameznikovega interesa

Posameznik ima možnost predlagati in se vključevati v interesne skupine, ki izhajajo iz njegovega zanimanja. Zadovoljevanje lastnega interesa namreč deluje motivacijsko na razvoj sposobnosti in spretnosti ter na uporabnost pridobljenih znanj.

b) načelo prostovoljnosti

Posameznik se prostovoljno odloči za vključevanje v interesne skupine. Vsakomur naj bi bilo dano slediti odprtim učnim potem po lastni izbiri. Mnenje mentorjev in staršev naj ima pri tem le svetovalno vlogo, nikakor pa izbor interesnih dejavnosti ne sme biti odločitev staršev.

c) načelo soustvarjanja in spodbujanje posameznikove lastne aktivnosti

Posameznik skupaj z mentorjem soustvarja oziroma prispeva k programu dela. Omogočena mu je aktivna vloga v fazah načrtovanja, izvedbe in evalvacije interesnih dejavnosti.

d) načelo prehajanja

Posameznik ima možnost zapustiti interesno skupino, če ugotovi, da zanj ni ustrezna in da ne izpolnjuje njegovih pričakovanj. Prav tako ima možnost izbrati drugo interesno skupino. Prav je, da posamezniku omogočimo, da navede razloge, zakaj želi izstopiti iz dejavnosti oziroma jo zamenjati.

e) načelo vseživljenjskosti

Posameznik razvija svoje sposobnosti in spretnosti, ki so prvine vseživljenjskega učenja. Pomembno je, da se nauči »učiti se« in da ponotranji pozitiven odnos do učenja, hkrati pa ozavešča, da učenje nudi zadovoljstvo. Pomembna sta uporabnost na novo pridobljenih znanj in zavedanje o vplivu posameznika na dogajanja v ožjem in širšem okolju.

f) načelo povezovanja

Interesne dejavnosti se lahko povezujejo z dejavnostmi razširjenega in obveznega (osnovnošolskega) programa, ki se med seboj prepletajo, dopolnjujejo in pojasnjujejo. Interesi, ki jih posameznik razvija, lahko predstavljajo možnosti koristnega preživljanja prostega časa ter orientacijo nadaljnje šolanja in poklicnega usmerjanja.

g) načelo sodelovanja

Sodelovanje s starši in drugimi odraslimi prispeva k spoznavanju novih načinov komuniciranja, spodbuja odgovornost in spoštljivost do dela in ljudi. Posamezniku omogoča sodelovanje znotraj šolskega prostora, med šolami (tudi domovi) v kraju in v širšem družbenem okolju.

h) načelo (samo)vrednotenja

Analiziranje in samovrednotenje skupnega in lastnega dela omogoča zavedanje in sprejemanje lastnih močnih in šibkih področij.

Otrok in mladostnik s posebnimi potrebami je sposoben učenja in napredka na vseh razvojnih področjih, zato je dobrodošlo, da je dejaven na vseh področjih. V našem domu otroci in mladostniki lahko izbirajo, saj se prostovoljno vključujejo v različne dejavnosti. Tako razvijajo svoje interese in krepijo močna področja, hkrati pa z interesnimi dejavnostmi sledijo viziji in ciljem vzgojnega dela. V domu izvajamo pestro paleto različnih aktivnosti, kot so ustvarjalne interesne dejavnosti (ustvarimo zgodbo, pridne note, likovno ustvarjanje, fotografski krožek ...), informativne (zgodovinsko-turistični krožek, domski kino) in športne (gibalne, telesne) interesne dejavnosti (kolesarstvo, plavanje, borilne veščine, nogomet, peš do zdravja ...).

2.1 Gibalna interesna dejavnost nogomet

Mladostnikom našega doma med drugim nudimo možnost vključitve h gibalni interesni dejavnosti nogomet, saj je prav gibanje aktivnost, pri kateri se med seboj povezujejo tako kognitivne kot tudi motorične sposobnosti. Šport torej vpliva na razvoj gibalnih, kognitivnih in čustveno-socialnih sposobnosti ter posledično na lastnosti mladostnikove osebnosti.

Gibalne interesne dejavnosti so dejavnosti, ki zadovoljujejo potrebo po gibanju in uveljavljanju telesnih značilnosti posameznikov. Cilji izvajanja gibalne aktivnosti z mladostniki s posebnimi potrebami so razvijati in ohranяти gibalne sposobnosti ter spodbujati optimalen razvoj njihovih sposobnosti in pozitivnih osebnostnih lastnosti kot tudi razvijati komunikacijo z okoljem ter sproščati čustveno napetost skozi samo aktivnost (Karpljuk in drugi 2013).

Otroci in mladostniki z motnjami v duševnem razvoju se slabše zavedajo lastnega telesa in pogosto dvomijo o svojih gibalnih sposobnostih, kar ima za posledico težave v socialni integraciji. Zato je otroke in mladostnike s tovrstnimi motnjami treba spodbujati k raznovrstnim gibalnim dejavnostim, s katerimi bodo razvijali gibalne ter druge sposobnosti in lastnosti (Videmšek in drugi 2012).

Med športnimi igrami ima nogomet pomembno vlogo in zanimanje zanj je pogosto brezmejno. Pri igri prihaja do raznolikega gibanja igralcev in žoge v različnih smereh in z različnimi hitrostmi. Za to ekipno igro je značilen tudi boj za žogo dveh ali več igralcev, kar pa ustvarja različne zaplete in nepredvidljive situacije, katerih reševanje zahteva

dobre psihomotorične (moč, hitrost, natančnost, koordinacija, gibljivost, ravnotežje) in funkcionalne sposobnosti organizma (Elsner 2004).

Nogomet je priljubljena moštvena športna igra tudi med našimi mladostniki. Pri domski interesni dejavnosti nogomet pri mladostnikih razvijamo koordinacijo gibov celega telesa in taktiko napada, obenem pa tudi pozitivno samopodobo vsakega posameznika v ekipi. Za mladostnike dejavnost ne pomeni zgolj gibalne aktivnosti, sprostitve in razvedrila, ampak zanje predstavlja tudi vzgojni moment. Z igranjem nogometa mladostnik pridobi različne veščine, kot so strpnost, sodelovanje, vztrajnost, spoštovanje in povezovanje.

Temeljna cilja gibalne interesne dejavnosti nogomet sta skladen biopsihosocialni razvoj odraščajočega in zorečega mladega človeka ter vzgoja za zdravo in ustvarjalno preživljanje prostega časa. Pri tovrstni dejavnosti je pomemben razvoj ugodnega počutja pri samem gibanju, prav tako je pomembno spoznavanje lastnih gibalnih sposobnosti ter njihovo razvijanje, obenem pa tudi pridobivanje zaupanja v svoje telo ter razvijanje medsebojnega sodelovanja in spoštovanja (Karpljuk in drugi 2013).

Igranje nogometa mladostnikom omogoča izražanje lastne iniciative, ustvarjalnosti, razvija kolektivnost in medsebojno spoštovanje. Razvija pa tudi borbенost, vztrajnost, mirnost, zbranost, kar pomeni, da sooblikuje naš značaj (Elsner 2004). Vse omenjeno lahko preslikavamo v dejanske življenjske situacije in tako mladostnike s posebnimi potrebami skozi igro naučimo delovanja in vključevanja v širše družbeno okolje, kar pa je zanje še posebej pomembno.

Delo z mladostniki s posebnimi potrebami pri interesnih dejavnostih od vzgojiteljev zahteva specifične pristope, ki izhajajo iz mladostnikovih potreb in sposobnosti. Te moramo strokovni delavci – vzgojitelji prepoznati in upoštevati pri načrtovanju in izvajanju same aktivnosti. Interesno dejavnost nogomet izvajamo tedensko v telovadnici Osnovne šole Gustava Šiliha Maribor. K dejavnosti je vključenih devet mladostnikov z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Kot vzgojitelj mentor poskrbim za ekipni duh in medsebojno sodelovanje v duhu športnega »fair playa« oziroma poštene igre, ob tem pa pazim na to, da k aktivnosti spodbujam tudi nekoliko manj gibalno spretno mladostnike. Znotraj naše ekipe razvijamo spoštljiv odnos med soigralci in mano kot mentorjem, obenem pa se navajamo tudi na dostojanstveno prenašanje tako poraza kot zmage. Mladostnikom ponudim tudi možnost sooblikovanja in soustvarjanja aktivnosti za posamezno srečanje, in sicer tako, da sami posredujejo predloge za izvedbo treninga.

Pri izvedbi interesne dejavnosti upoštevamo, da razvijamo (Karpljuk in drugi 2013):

- koordinacijo gibanja nog, natančnost in pravočasnost;
- učinkovitost gibanja v prostoru z ovirami (vodenje žoge z nogo);
- natančnost podajanja žoge in zadevanja cilja;
- uspešen sprejem in ustavljanje žoge;
- uspešno izvajanje kompleksnih gibalnih nalog z elementi podaje, vodenja in udarca z nogo.

Seveda pa ne zanemarimo izvajanja igre nogometa. Na naših treningih izpeljemo različne dejavnosti: vodenje žoge po prostoru brez ovir ali z njimi in z zaključnim strelom v gol, žogiranje z nogo, s trupom ali z glavo, podajanje žoge v paru v različnih oblikah (z notranjim ali zunanjim delom stopala, s peto, prsti, z nartom), sprejemanje in ustavljanje žoge na različne načine, streljanje na gol brez vratarja in z njim. Izvajamo tudi različne elementarne igre z elementi nogometa kot tudi samo igro nogomet.

Ker se kot mentor zavedam, da je načelo sodelovanja tisto, ki prispeva k spoznavanju novih načinov komuniciranja in spodbuja odgovornost ter spoštljivost do dela in ljudi, našim mladostnikom omogočim tudi sodelovanje in povezovanje z drugimi športnimi ekipami v širšem družbenem okolju.

Vsako leto na podlagi inovacijskega projekta Nogomet kot sredstvo krepitve samopodobe pod okriljem Zavoda za šolstvo Republike Slovenije v domu organiziramo nogometni turnir »Dobri asi«. Glavno vodilo projekta je inkluzija otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v okolje. Na celodnevem nogometnem turnirju se tako zberejo otroci in mladostniki iz različnih mladinskih domov, zavodov in osnovnih šol po Sloveniji. Dejavnost poteka v sodelovanju z Nogometnim klubom Maribor. Leta 2019 je naš turnir prvič segel preko meja Slovenije in tako se nam je na tekmovalni pridružila tudi ekipa iz Hrvaške. Z nogometno ekipo našega doma smo se na omenjenem turnirju večkrat uspešno odrezali in zasedli odlična mesta, ki pomenijo še dodatno spodbudo in motivacijo našim mladostnikom.

Razgibalne vaje pred izvedbo aktivnosti

Vemo, da izbor interesnih dejavnosti pogojujejo tako notranji (interes, učna uspešnost posameznika) kot zunanji (starši, prijatelji, mentor) dejavniki (Rozina 2013). Kot vzgojitelji mentorji se moramo zavedati, da smo pomemben dejavnik, ki z lastnim vzorom lahko močno vpliva na mladostnikov izbor interesne dejavnosti. Za odraščajočega mladostnika, še bolj pa za mladostnika s posebnimi potrebami, so izjemno pomembne mentorjeve osebnostne lastnosti. To pomeni, da je nujno, da imamo mentorji občutek za delo in hkrati izkazujemo pozitiven lasten interes za dejavnost, saj bomo le tako lahko razvijali interese posameznikov. Pomembno je tudi, da mladostnikom omogočimo doživljanje uspeha v okviru interesne dejavnosti in jim kot mentorji dajemo občutek zaupanja in navezanosti. Vsekakor pa pazimo, da znotraj ekipe vzpostavimo pozitivno klimo in krepimo pozitiven odnos do mladostnikov s posebnimi potrebami.

Na interes posameznika lahko torej vplivata tako osebni kot tudi situacijski moment. Kot mentorji lahko pri mladostnikih spodbujamo situacijski interes in s tem prispevamo k izoblikovanju trajnega interesa posameznika.

3 Zaključek

Vsak otrok in mladostnik, tudi tisti s posebnimi potrebami, naj bi imel optimalne razmere za razvoj, izobraževanje, socializacijo in življenje. Čeprav so otroci in mladostniki različno posebni, to še ne pomeni, da se ne želijo ukvarjati s športom. Mladostniki v našem domu skozi gibalne priložnosti – interesne dejavnosti v okviru svojih sposobnosti in spretnosti poskrbijo za zdrav življenjski slog in lastno zdravje. Interesna dejavnost nogomet tako vpliva na njihovo počutje kot tudi na ohranjanje in krepitev telesnega zdravja. Z omenjeno dejavnostjo na nogometnih treningih in turnirjih krepimo samopodobo naših mladostnikov z lažjo motnjo v duševnem razvoju in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. Z izvedbo tovrstne športne dejavnosti lahko kot vzgojitelj mentor našim mladostnikom pomagam prispevati k družabnejšemu in bolj športnemu življenju.

4 Viri in literatura

- Elsner, B. (2004): *Nogomet – teorija igre*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Karpljuk, D. idr. (2013): *Športna dejavnost otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami*. Ljubljana: CUDV Draga.
- Kolar, M. (2008): *Interesne dejavnosti za devetletno osnovno šolo*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Novljan, E. (1997): Uveljavljanje integracije za osnovnošolsko obdobje. V: *Uresničevanje integracije v praksi: vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami: zbornik prispevkov s strokovnega simpozija v Portorožu od 13. do 15. februarja 1997*, str. 30–41. Ljubljana: Center Kontura.
- Rozina, N. (2013): Vključevanje otrok s posebnimi potrebami v interesne dejavnosti – diplomsko delo, str. 17–23. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta – razredni pouk. Dostopno na http://pefprints.pef.uni-lj.si/1539/1/Nina_Rozina_diplomsko_delo.pdf, 25. 11. 2021.
- Videmšek, M. idr. (2012): Gibalne/športne dejavnosti predšolskih otrok s posebnimi potrebami. *Revija šport, revija za teoretična in praktična vprašanja športa*, let. 60 (št. 1/2): str. 183–191. Dostopno na https://www.sportmladih.net/uploads/cms/file/Mali%20soncek/Revija_Sport_otroci_posebni_potrebi.pdf, 27. 11. 2021.

Osnovnošolski otroci in turbulentni časi

Sara Malečkar, prof. nem. jezika in književnosti, OŠ dr. Ivana Korošca Borovnica in OŠ Šempas

Otroci današnjega časa so otroci nestanovitne, epidemiološko močno zaznamovane epohe. Kot da okoliščine post-covidnega časa ne bi bile same po sebi dovolj obremenjujoče, je ta ranljiva starostna skupina v zadnjem času izpostavljena še novicam, ki prihajajo iz nam ne tako oddaljene vojne v Ukrajini. Ob vsej negotovosti, skrbem, morda celo strahu pred tem, kaj nam glede na trenutno dogajanje po svetu še utegne prinesiti prihodnost, odrasli (in med njimi tudi mi, učitelji) pogosto pozabljamo ali pa namerno ignoriramo dejstvo, da tudi otroci opazujejo svet okoli sebe in želijo odgovore. In ti ne morejo biti vedno zaviti v celofan.

Osnovnošolci in epidemija

Že spomladi 2020, ko je bil svet zaradi novega koronavirusa primoran skoraj v celoti ustaviti življenje, kot smo ga poznali do takrat, in smo se med drugim tudi na področju šolstva v Sloveniji relativno hitro in dobro organizirali, da je izobraževanje teklo naprej, se o problematiki, kako se bodo s tem spopadli otroci/učenci, ni kaj veliko razpravljalo.

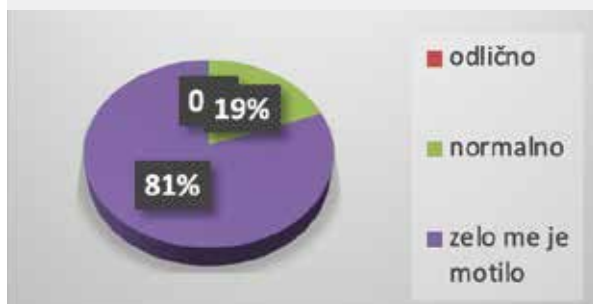
Tudi v drugem in vseh naslednjih valih epidemije ni bilo čutiti bistvenih sprememb. Stvar je šla vsakokrat v precej podobni smeri. Poslabšanje epidemiološkega stanja je s seboj prineslo dnevno spreminjajoče se informacije in navodila, med katerimi smo poskušali učitelji krmariti in trmasto vztrajati pri svojih učnih načrtih. In v teh situacijah, roko na srce, učenci (otroci!) in njihove potrebe niso bili v ospredju. Kje se je zalomilo in zakaj smo celo pedagoški delavci v času karanten in pouka preko ekrana

na prepogosto pozabili na dejstvo, da učenci (otroci) niso roboti, ampak čuteča bitja, ki slišijo, vidijo, si ustvarjajo svoja mnenja in imajo cel kup vprašanj, na katera pogosto ne znajo odgovoriti brez naše pomoči, je težko pojasniti. Prav tako je težko ugotoviti, v kolikšni meri so učenci (otroci) v tem obdobju dejansko čutili to zanemarjanje in potiskanje v ozadje. Anketa, izvedena na dveh osnovnih šolah, kjer poučujem, na vsega zgolj devetintridesetih otrocih, predstavlja v primerjavi s celotno Slovenijo mikrokolje in bi težko odražala stanje osnovnošolskih otrok v naši državi. Niti ni to njen namen, nastala je zgolj iz želje po vpogledu v mnenje peščice osnovnošolskih otrok iz dveh geografsko različnih okolij in različnih starostnih skupin. Konec koncev svojim učenkam in učencem dolgujem vsaj to, da po vsem, kar so prestali, tudi njih povabim, da vsaj v obliki strnjene ankete izrazijo svoja občutja. In to so z veseljem tudi storili.

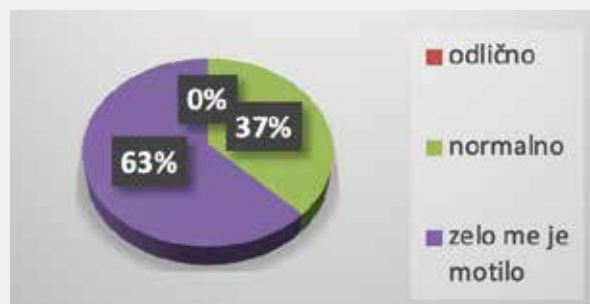
Zaščitne obrazne maske

O (ne)smiselnosti nošenja mask je bilo narejenih že ogromno študij in kljub dobri prežvečenosti temi nič ne kaže, da bi se polarizirano stališče javnosti do uporabe zaščitnih mask ob umirjanju epidemioloških razmer kaj veliko spremenilo. Kako zelo se odraža »pro« oziroma »kontra« stališče odraslih tudi pri učencih dveh osnovnih šol, kjer poučujem, je razvidno iz spodnjih grafov.

Kako si se počutil/a z masko na obrazu?

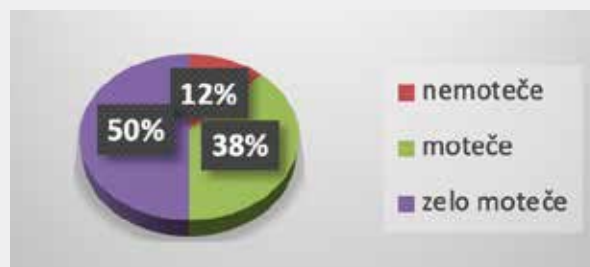
Kako si se počutil/a z masko na obrazu?

Sošolci/ke z masko na obrazu:

Sošolci/ke z masko na obrazu:

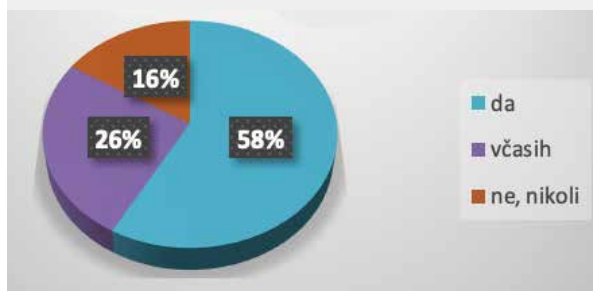
Učitelji/ce z masko na obrazu:

Učitelji/ce z masko na obrazu:

Si imel/a težave z dihanjem in/ali govorjenjem?

Si imel/a težave z dihanjem in/ali govorjenjem?

Anketa na OŠ dr. Ivana Korošca, Borovnica, starost anketiranih otrok: 12 do 15 let

Anketa na OŠ Šempas, maj 2022, starost anketiranih otrok: 6 do 12 let

Primerjava anketirancev na OŠ dr. Ivana Korošca Borovnica ter anketirancev na OŠ Šempas kaže opazno večjo toleranco do nošenja mask na OŠ Šempas. Slednje bi lahko pripisali dejstvu, da je skupina anketirancev na OŠ Šempas nekoliko starejša, dopuščajo pa rezultati tudi možnost, da na sprejemanje obveznega nošenja zaščitnih mask pri osnovnošolcih vplivajo tudi različni družbenogeografski in socialni dejavniki (v tem primeru okolica Ljubljane (pretežno urbano okolje) / severnoprimska regija (pretežno ruralno okolje)).

Karantene in testiranja

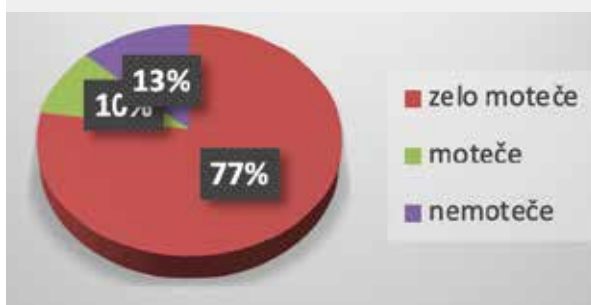
Podobno kot pri nošenju zaščitnih mask je iz spodnjih grafov razvidno, kako zelo (ne)moteča sta bila za osnovnošolce OŠ dr. Ivana Korošca Borovnica in OŠ Šempas spodnja ukrepa za zavezitev širjenja okužb. Osnovnošolci osrednjeslovenske OŠ so karantene in posledično šolanje na daljavo ter predvsem jutranje testiranje pred poukom bistveno težje prenašali kot njihovi primorski sovrstniki.

Šolanje na daljavo, karantene:

Testiranje pred poukom:

Anketa na OŠ dr. Ivana Korošca, Borovnica, maj 2022, starost anketiranih otrok: 6 do 12 let

Šolanje na daljavo, karantene:

Testiranje pred poukom:

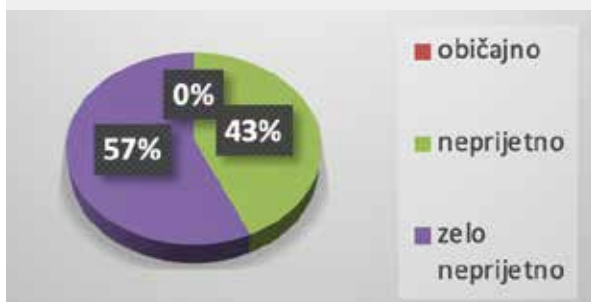
Anketa na OŠ Šempas, maj 2022, starost anketiranih otrok: 12 do 15 let

Svetovno družbeno-politično stanje in posledice

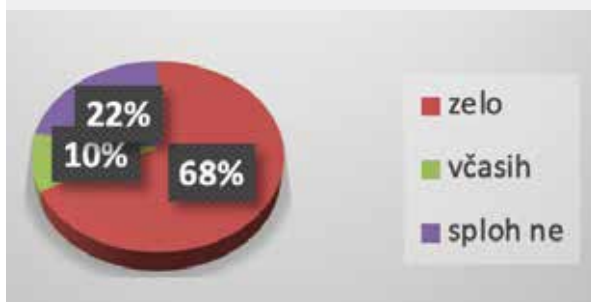
Na obeh osnovnih šolah je bilo zlasti ob začetku vojne v Ukrajini, kasneje pa predvsem zaradi zaskrbljujočih novic v medijih o posledicah le-te za naše okolje, med otroki čutiti precej zaskrbljenosti. Ko smo z učenci načeli vojno temo, so se porajala številna vprašanja, oblikovala so se različna mnenja, opazna

je bila velika želja po odkritem pogovoru. Zanimivo pa je dejstvo, da anketiranim šolarjem OŠ dr. Ivana Korošca Borovnica vojna kot taka vzbuja precej bolj neprijetne občutke kot anketiranim učencem na OŠ Šempas. Posledično je tudi strah pred vojno bistveno bolj izrazit med anketiranci OŠ dr. Ivana Korošca Borovnica kot med anketiranci na OŠ Šempas.

Kako se počutiš, ko slišiš besedo "vojna"?

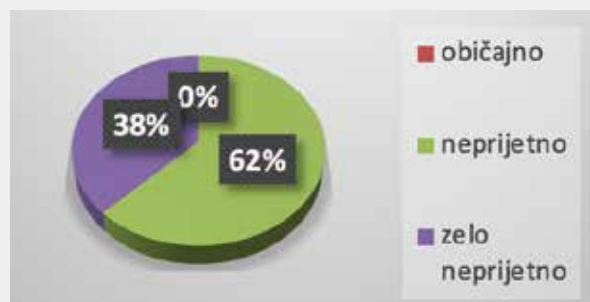

Te je strah, da bi se vojna razširila tudi k nam?

Anketa na OŠ dr. Ivana Korošca, Borovnica, starost anketiranih otrok: 12 do 15 let

Kako se počutiš, ko slišiš besedo "vojna"?

Te je strah, da bi se vojna razširila tudi k nam?

Anketa na OŠ Šempas, maj 2022, starost anketiranih otrok: 6 do 12 let

Zaključek

Smiselno je ponovno poudariti, da zgornja anketa ne odraža dejanskega mnenja širše populacije slovenskih osnovnošolcev. Bralcu lahko služi zgolj kot zanimivost in spodbuda k odpiranju teme o trenutnih družbeno-političnih spremembah, bodisi kot pogovor z učenci v razredu ali lastnimi otroki doma. Primerjava rezultatov ankete morebiti res kaže na precejšnje razlike v mnenju osnovnošolcev na zgornjih dveh osnovnih šolah, kljub temu pa je bilo med samo izvedbo ankete med otroki vseh starostnih skupin na

eni in drugi šoli občutiti predvsem veliko potrebo po obravnavi teh občutljivih tem. Iz slednjega je mogoče sklepati, da je želja osnovnošolcev po vključevanju v diskusijo velika tudi drugje. Prav iz tega razloga se je potemtakem smiselno vprašati, ali učitelji, vzgojitelji, starši in vsi ostali, ki smo dnevno v stiku z otroki različnih starostnih skupin, z izogibanjem občutljivim temam nemara ne delamo velike krivice otrokom. Konec koncev je »pravica do lastnega mnenja in izražanja« ena izmed temeljnih otrokovih pravic. Pustimo torej otrokom, da tudi sami spregovorijo.

Obravnava vojne in epidemiološke tematike s pomočjo ilustriranja v prvem razredu podaljšanega bivanja na OŠ dr. Ivana Korošca Borovnica

Disleksija in obravnava mitov o njej

Lea Kukovec, študentka Pedagogike in andragogike na Filozofski fakulteti, Univerza v Ljubljani

Disleksija je nevrološko pogojena učna razlika, ki se pri vsakem posamezniku pojavlja v različnih oblikah. Osebe z disleksijo se iz dneva v dan srečujejo z različnimi ovirami, ki se lahko pojavijo na področju pisanja, branja, pomnjenja ali/in učenju govora. Kljub temu imajo zelo razvita druga področja, kot so zelo razvito divergentno mišljenje, dobra intuicija, analitična nadarjenost, izjemno razvita empatija ter nadarjenost za argumentiranje in debatiranje. Znotraj družbe so še vedno razširjeni določeni miti o disleksiji. Namen tega prispevka je, da razgrnemo nekatere mite in negativno konotacijo disleksije.

Uvod

Disleksija je še vedno zelo slabo razumljena, kljub temu da je dobro poznana in dokaj razširjena težava. V našem okolju se hitreje širijo informacije o ovirah in težavah, s katerimi se osebe z disleksijo spopadajo, kar posledično povzroča širjenje veliko neresničnih informacij in daje disleksiji negativno konotacijo. Velikokrat je disleksija razumljena kot bolezen, ki jo je mogoče pozdraviti. Širijo se tudi mnenja, da ljudje disleksijo zmorejo prerasti oz. da le-ta s časom izzveni. S takšnimi in podobnimi zelo razširjenimi miti se opazi nepoznavanje, kaj disleksija je, in posploševanje določenih 'slabosti' disleksije. Problem, na katerega se bom osredotočila, je točno ta. Moj namen je osvetliti pomen disleksije, izničiti mite ter s tem podati vpogled v težave in prednosti, s katerimi se srečujejo osebe z disleksijo celo življenje.

Krajnc (2004, 30) je izpostavila, da če želimo spoznati disleksijo tako, kot je, moramo poudariti posebne talente in visoke sposobnosti oseb z di-

leksijo: »S poudarjanjem težav in zamolčanjem talentov so otroci z učnimi težavami stigmatizirani in ravno tako odrasli. Zato to skrivajo.«

Opredelitev disleksije

Krajnc v svojem članku zapiše, da je bila disleksija v Sloveniji poznana kot motnja branja in pisanja oziroma kar kot legastenija. V Sloveniji uporabljamo izraz disleksija kot sopomenko legasteniji. Beseda disleksija po Krajnc (2004, 29) »označuje predvsem 'težave z besedami', bodisi da jih vidimo, pišemo, slišimo ali izgovorimo.« Disleksija je najbolj poznana specifična učna težava, zato velikokrat vanjo vključujejo tudi diskalkulijo in dispraksijo. Kot učna težava ali primanjkljaj na posameznih področjih učenja se je v našem okolju začela odkrivati šele v dvajsetem stoletju (prav tam).

Strokovnjaki pojem disleksije opredeljujejo različno, zato njena definicija ni enotna. Krajnc (2004, 25) piše, da je »nevrološko stanje človeka, način delovanja živčevja, ki odstopa od povprečnega sta-

nja v pozitivnem in negativnem smislu.« To stanje vpliva na celoten način življenja osebe z disleksijo, njeno percepcijo, vedenje in učenje. Disleksija je lahko prirojena, torej genetsko pogojena, ali pa pridobljena po določeni poškodbi ali operaciji možganov (prav tam).

Saltz disleksijo definira kot nevrološko pogojeno učno razliko, ta pa se pojavlja v različnih oblikah, pri vsakem posamezniku drugače. Zapiše, da nekateri »težje berejo besede, nimajo pa težav pri razločevanju števil, drugi imajo več težav s številkami, tretji imajo težave s številkami in besedami.« (Saltz 2019, 32) Želi se otresti oznake učna težava ali učna nezmožnost in razširiti oznako učna razlika. Takšna oznaka zaobjema ogromno individualnih variacij, ob tem pa se sama oznaka ne osredotoči na težave, s katerimi se osebe z disleksijo spopadajo, ampak z izrazom 'razlika' vključuje tudi prednosti oziroma močna področja ljudi z disleksijo. Saltz izpostavi, da izraz učna težava ali nezmožnost »predpostavlja kvalitativno trditev o inteligentnosti posameznega učenca, izraz učna razlika ne vsebuje vrednotenja ali čustvene vsebine in, kar je najpomembnejše, ne implicira sramu.« (prav tam)

Prednosti in slabosti disleksije

Šibkosti, slabosti ali ovire, s katerimi se spopadajo osebe z disleksijo tudi na podlagi opredelitve disleksije, so povezane z besedami in uporabo jezika, vendar to ni vse.

Ljudje z disleksijo se spopadajo z ovirami na različnih področjih. Lahko so slabše opismenjeni, imajo težave pri učenju branja in pisanja, počasneje berejo, težave imajo pri razumevanju besedil in pri pisnem izražanju. Ovire lahko nastanejo tudi zaradi slabše razvitega besednega pomnjenja. Težje se osredotočijo na podrobnosti, zato imajo bistveno širšo predstavbo in se raznih problemov lotevajo na drugačne načine kot osebe brez disleksije. Poleg težav, povezanih z rabo besed, se takšne osebe srečujejo tudi z ovirami pri učenju govora, organizaciji jezika, črkovanju in pomnjenju številskih dejstev (Raduly-Zorgo idr. 2010). Poleg omenjenih težav se osebe z disleksijo lahko srečujejo tudi z mnogimi drugimi težavami v drugačnih oblikah, ki so lastne le njim.

Vsaka človek z disleksijo se spopada s svojimi težavami, vsak je svoj individuum. Saltz pravi, da se osebe z disleksijo razlikujejo med seboj, saj so »nekateri ljudje z disleksijo odlični v matematiki, drugi pa s težavo prebirajo matematične naloge. Nekaterim ljudem z disleksijo branje vedno predstavlja mučno nadlogo, drugi pa naposled le vzljubijo branje.« (Saltz 2019, 41) Saltz posveča veliko pozornosti temu, da je disleksija prepoznana kot zmožnost in ne nezmožnost (prav tam, 36).

Ljudje z disleksijo imajo lahko določena področja veliko bolj razvita kot ljudje brez disleksije. Njihova močna področja ali prednosti disleksije so vezana na bolj aktivno divergentno mišljenje. Med močna področja Raduly-Zorgo (2010, 19) in drugi uvrstijo »dobre sposobnosti reševanja problemov, domišljijske sposobnosti, sposobnosti vzpostavljanja nepričakovanih povezav, [...] divergentno razmišljanje, originalnost in ustvarjalnost, dobre sposobnosti vizualizacije, [...] dobra intuicija« in veliko drugih.

Osebe z disleksijo so sposobne hitreje izvesti mentalne izračune. Veliko jih je nadarjenih, nadpovprečno inteligentnih, lahko tudi genialnih na določenih področjih. Poleg tega so ljudje z disleksijo tudi veliko bolj vzdržljivi, pogumni in odločni, saj se »nenehno borijo, da bi razumeli in bili razumljeni« (Raduly-Zorgo idr. 2010, 45). Za ljudi z disleksijo je zelo značilno vizualno razmišljanje, odlično znajo združiti različne ideje, ki se jih drugi ne bi spomnili. Lahko so zelo analitično nadarjeni in izkažejo veliko ljubezni do abstraktnih konceptov ter nadarjeni za debatiranje in argumentiranje. V veliki večini so osebe z disleksijo veliko bolj empatične. »Izjemna empatija in toplina ter občutek za soljudi sta med glavnimi značilnostmi ljudi z disleksijo.« (Shaywitz v Saltz 2019, 57)

»Disleksiki so izredno ustvarjalni pri manevriranju okoli svojih težav.« (Saltz 2019, 53) Izoblikujejo si lastne metode in strategije, da se lahko prebijajo skozi vsakodnevne ovire. Nekateri pa se le osredotočijo na svoje prednosti in s tem zasenčijo in skrijejo 'težave' oziroma se naučijo primanjkljaje spremeniti v prednosti (prav tam, 55). Kljub težavam lahko izjemno uspejo in dosežejo vse, kar si zadajo, a ključ do tega se ne »skriva v učenju hitrejšega branja ali boljšem vklapljanju med bralce. Njihova naloga je poiskati lastno pot, lasten način, kako izraziti svojo nadarjenost.« (prav tam, 69)

Miti o disleksiji

Zaradi slabe ozaveščenosti in informiranja o disleksiji pride do velike zmede in zamenjav z drugimi učnimi težavami. Pojem disleksije je zato pogosto slabo in nejasno razumljen (Raduly-Zorgo idr. 2010, 11). Širijo se nerelevantne informacije, določena prepričanja, ki se vlečejo iz preteklosti, ko disleksija še ni bila poznana. Obilje negativnih informacij ustvarja popolnoma neresničen pogled na disleksijo in na tako imenovane specifične učne težave. Ljudje si z informacijami, ki so jim dane, ustvarijo mnenje in disleksiji pripišejo negativno konotacijo, ki ni upravičena. Posledično se širijo tako imenovani miti, ki so zgrajeni na podlagi mnenj, prepričanj, pogledov in neznanja.

Mitov o disleksiji je veliko; nekateri se iz dneva v dan še vedno širijo, kljub obilici znanstvenih dokazov. Širijo se med otroki, starši, učitelji, strokovnimi delavci, delodajalci in širšo množico.

Med pogostejšimi miti je ta, da je disleksija bolezen, ki se jo lahko 'ozdravi', ter to, da so posamezniki z disleksijo manj inteligentni, kar se ne sklada z znanstvenimi raziskavami. Med inteligenčnim koeficientom in disleksijo ni zaznane nikakršne povezave (Vir 2).

Razširjen je tudi mit, ki pravi, da je disleksija pogostejša pri moških kot pri ženskah, kar tudi ni resnično (Vir 2). Razlog za nastanek tega mita je lahko le ta, da imajo fantje v šoli načeloma več vedenjskih težav oziroma so lahko bolj razigrani, zato jih hitreje označijo kot 'težavne' in napotijo na diagnosticiranje. Ob tem pa se težave pri ženskah lahko hitreje označi kot zgolj 'nesposobnost', na primer branja.

Dva najpogostejša mita, ki jih želim izpostaviti, sta:

- **Mit 1: Disleksija s časom izzveni oziroma disleksijo se lahko preraste.**

Disleksija je stanje, ki je nevrološko pogojeno, kot pravi Krajnc (2004, 9), »ostane vse življenje, z njo se ljudje naučijo živeti in premagovati težave, nekatere celo bolje od drugih.« Christodoulou in drugi pravijo, da je disleksija »kronična težava, ki prizadene bralce v šoli in izven šole, od otroštva vse do odraslosti.« (Vir 1) O disleksiji se zato ne more govoriti, da jo je mogoče prerasti, oziroma, da s časom in odraščanjem izzveni, saj se z njo še vedno srečujejo tudi odrasli in starejši ljudje. Posamezniki si ustvarijo svoje metode in

strategije, kako živeti z raznimi ovirami v vsakdanjem življenju. Veliko se jih lahko usmeri le v določeno področje, ki jim leži, in so v tem tudi izjemni. Nekateri pa kljub težavam vztrajajo, četudi to pomeni počasnejšo pot v primerjavi z ostalimi.

Vsaka človek z disleksijo je svoj posameznik, sam se srečuje s svojimi ovirami in sam se odloča, kako bo ovire sprejel, če jih bo sprejel. Določene osebe z disleksijo se s težavami iz otroštva lahko v odraslosti ne bodo več tako intenzivno srečevale, nekaterim se lahko določene težave poslabšajo, nekaterim pa lahko na primer 'nezmožnost' branja tudi izgine. Tudi če odrasla oseba bere brez težav, to še ne pomeni, da je disleksija kar izginila. Še vedno se namreč lahko srečuje z ovirami na drugih področjih in še vedno ima lahko izjemne prednosti, tako v otroštvu kot v odraslosti. Osredotočenost na prednosti disleksije lahko posamezniku pomaga najti inovativne strategije soočenja z ovirami. Veliko dokazov imamo o tem, da se otroci z disleksijo srečujejo s težavami branja tudi v adolescenci in v odrasli dobi (Vir 2).

- **Mit 2: Učenci z disleksijo so leni, nimajo volje, niso delovni, motivirani in vztrajni.**

Disleksija je opredeljena kot nevrobiološko zasnovana motnja/težava, kljub povprečnim ali višjim inteligenčnim količnikom. Lenoba, nejevoljnost ali/in nemotiviranost so seveda lah-

ko prisotne pri vsakem posamezniku, a to niso značilnosti, ki nastanejo zaradi disleksije (Vir 1). Kadar so te značilnosti prisotne pri osebah z disleksijo, so največkrat posledica tega, da jih okolica ne sprejema, zavrača, ne razume in jih označuje kot nesposobne. Zato ti posamezniki takšnim besedam verjamejo, se z njimi poistovetijo in sprejmejo kot del sebe. Znanstveno dokazano je, da osebe z disleksijo niso nič manj sposobne, ampak se tako lahko le zdi zaradi nerazumevanja okolice in pričakovanj, ki niso prilagojena njihovim možganom.

Tudi Krajnc (2004, 26) omeni, da »če ljudje niso dovolj ozaveščeni in razgledani ter ne poznajo pojavov disleksije, ocenjujejo človeka z disleksijo kot čudaka, lenuha, lažnivca in mu prilepijo še druge moralne etikete.«

Značilne lastnosti ljudi z disleksijo so te, da »so nenavadno vztrajni, cilj jim je svet, ne popustijo za nobeno ceno«, »imajo široke interese, odpirajo se jim vedno novi«, »hitro se navdušujejo, zanje je značilen vzpon motivacije«, »skokovito se učijo« in mnogo drugih (Krajnc 2006, 16). Mit se ne sklada z najpogostejšimi značilnostmi oseb z

disleksijo, zato njihovi neuspehi niso povezani z lenobo, voljo, motiviranostjo ali vztrajnostjo. Veliko otrok še naprej vztraja, tudi ko naletijo na ovire pri branju, in ustvarijo metodo, ki jim pomaga pri izboljšavi branja. Z raznimi strategijami se lahko otrok z disleksijo iz oznake 'nesposobnega' povleče do povprečnega, nadpovprečnega in tudi nadarjenega ter inteligentnega.

Saltz (2019, 36) ob opisovanju deklice z disleksijo zapiše, da je »v sebi neverjetno zagnana, kar ji bo izjemno pomagalo pri premagovanju izzivov, ki so še pred njo. Kakšna škoda, da šolski sistem toliko zanimivih umov strpa v kalupe idej o tem, kaj je dober učenec in česa naj bi bil zmožen«. Učitelji zaradi vnaprej postavljenih idej, kdo je dober učenec, vse, ki odstopajo od določenih pričakovanj, označijo kot lene in nesposobne, otroci z disleksijo pa se s tem poistovetijo.

Saltz (2019, 59–60) citira besede Johna Irvinga, osebe z disleksijo, ki o svoji diagnozi pravi: »Bolj vztrajen sem. Vztrajen in trmast. Dvakrat bolj se moram potruditi in ne smem si privoščiti lenobe. Reševanje problemov, ja. [...] To je

postala moja prednost. [...] Dovolj sem vztrajen, da lahko grem vedno znova in znova čez isto stvar, pa naj bo še tako težka, tudi če to storim četrtič, petič ali osmič. To je nekaj, kar pripisujem težavam, ki sem jih moral premagati v zgodnjem otroštvu.«

Zaključek

Z miti, negativnimi pogledi in oznakami se osebe z disleksijo srečujejo vsakodnevno vse od otroštva v osnovni šoli do odraslosti na delovnem mestu. Menim, da moramo ovreči negativni pogled na disleksijo. Le tako bomo lahko osvobodili otroke in odrasle, ki se skrivajo pred svojimi 'ovirami', različnimi oznakami in percepcijo ostalih.

Ljudje z disleksijo lahko zaživijo, se izkažejo, v čemer so odlični, nadarjeni in tudi genialni. Za tako imenovano 'motnjo, težavo, oviro, nezmožnostjo' se skrivajo izjemni ljudje, ki potrebujejo le sprejete drugih, nekaj spodbude in to, da jih drugi opazijo. Disleksija jih ne definira; kljub temu, da je del njihovega vsakdana, jih oblikuje v celovito osebo, ki na svet gleda skozi drugačno prizmo. Prizmo, ki jim omogoča sveže ter inovativne poglede na življenje.

Menim, da je disleksija lahko velika prednost in omogoča drugačne poglede bodisi na matematični problem bodisi na umetniško sliko. Disleksija je ena, a se izrazi v mnogih različnih kombinacijah. Tako kot se vsak človek z disleksijo srečuje z drugačnimi težavami, mu disleksija prinaša tudi drugačne prednosti. Vsak človek z disleksijo ima svojo disleksijo. Seveda so določena področja, ki večini ljudi z disleksijo bolj ležijo, vendar zaradi popolnoma različnih oblik tega ne moremo kar posplošiti. Ljudje z disleksijo so tako lahko odlični igralci, umetniki in športniki, kot tudi matematiki, avtorji, govorci, učitelji, psihologi, podjetniki in vse, kar je posamezniku v veselje. Disleksija ne omejuje in ne določi področja, v katerih so lahko posamezniki uspešni. Disleksija opolnomoči in poda drugačen pogled. Vsi ljudje z disleksijo se imajo možnost izkazati na katerem koli področju. Menim, da se mora pogled na disleksijo zelo spremeniti, tako s strani posameznikov, ki se srečujejo z disleksijo, kot s strani njihovih vrstnikov, učiteljev, profesorjev, staršev ter vse širše množice. Začetni koraki so vzpodbudni, vendar je pred nami še dolga pot.

Ljudje z disleksijo so zelo vztrajni, delavni, se učijo, delajo veliko vaj, a še vedno lahko ne dosežejo pričakovanih rezultatov. Tukaj lahko izhajam tudi iz sebe, saj mi je v osnovni šoli disleksija povzročala veliko preglavic. Matematika mi v osnovni šoli ni šla od rok, ampak sem vseskozi delala ogromno vaj, na teste sem se pripravljala zelo inten-

zivno, kar mesece prej, na mizi sem imela kupe in kupe papirjev, ki so bili polni nalog in priprav. Kljub ogromni količini dela sem se komaj prebila skozi ta predmet. Podobno je bilo pri slovenščini, kjer nisem uspela prebrati niti ene knjige za domače branje. Ko smo pisali spise, so se moje črke kar mešale med seboj, velikokrat sem zamenjala črke kot so a-o, b-d ..., zamenjala sem vrstni red črk (stop=spot, knjiga=knijga) in vrstni red besed.

A kljub mnogim oviram zdaj zelo rada berem, rada pišem in tudi matematika se mi je prikupila. Še vedno se velikokrat motim pri zapisu in branju besed, števil in napake so pogostejše, ko delam pod pritiskom, ter še vedno imam težave z miselnimi izračuni in počasnejšim branjem. Vem, da moram delati dvakrat več kot ostali, a nič za to, še vedno sem zelo vztrajna pri vsem, kar delam. Disleksija je zelo vplivala na mojo samopodobo in samozavest, kar je pri osebah z disleksijo zelo pogosto. Pomembno je, da se človek z disleksijo zaveda, da zaradi disleksije ni nič manj sposoben, tudi če se srečuje s težavami, s katerimi se ostali posamezniki ne. Kljub temu, da so deležni konstantnega zavračanja iz okolja, ljudje z disleksijo ostajajo polni upanja, saj jih lahko v življenju čaka veliko število uspehov na različnih področjih.

Disleksija me je zgradila, me gradi in me vedno bo. Disleksije me ne opredeljuje, ampak je zelo pomemben del mene. Jaz sem dislektičarka in zdaj to ponosno povem na glas, vendar sem dala skozi veliko sramu, krivde, skrivanja in nesprejemanj sebe in svojih značilnosti, ki mi jih je dala disleksija. Naučila sem se živeti z vsemi težavami in vsemi prednostmi disleksije, a vem, da se to učenje ne ustavi tukaj. Celotno življenje me bo spremljalo in iz dneva v dan se bom morala učiti, kako sprejeti in izkoristiti svoj dar, ki ga imenujem disleksija.

Literatura

- Krajnc, A. (2004): Razgrnimo skrivnosti disleksije. Odlike in težave ljudi s posebnimi sposobnostmi. *Andragoška Spoznanja*, let. 10 (št. 1): str. 25–36.
- Krajnc, A. (2006): Disleksija med odraslimi - Razvoj osebnih strategij in talentov. *Andragoška spoznanja*, let. 12 (št. 2): str. 8–21.
- Raduly-Zorgo, E., Smythe, I. in Gyarmathy, E. (2010): *Disleksija – vodnik za tutorje*. Ljubljana: Bravo – Društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami. Dostopno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/1304/1/Disleksija_vodnik_za_tutorje.pdf (pridobljeno 17. 2. 2022).
- Saltz, G. (2019): *Moč razliknosti – vez med duševno motnjo, nadarjenostjo in genialnostjo*. Ljubljana: UMco d. d.
- Vir 1: Christodoulou, J., Perrachione, T. in Gabrieli, J. (2017): *Myths vs. Scientific Evidence about Dyslexia*. Dostopno na: <https://fabbs.org/wp-content/uploads/2017/07/Dyslexia-Myths.pdf> (pridobljeno 19. 2. 2022).
- Vir 2: College of education. (2019): *Dyslexia: Myths and Facts*. Dostopno na: <https://education.ufl.edu/ufli/files/2019/09/Dyslexia-Myths-and-Facts.pdf> (pridobljeno 19. 2. 2022).

Podjetništvo v 21. stoletju: Raziskava o podjetniških kompetencah med študenti višjih strokovnih šol

dr. Vesna Trančar, profesorica strokovno teoretičnih predmetov, ŠC Ptuj

Izobraževalni programi, ki vsebujejo tematiko podjetništva, trženja in ekonomike, zagotavljajo možnosti maksimiranja potenciala podjetniškega izobraževanja. Študentje, ki so deležni tovrstne izobraževalne tematike, so bolj nagnjeni k razmišljanju, da postanejo podjetniki, hkrati pa imajo tudi bolj razvite sposobnosti za upravljanje in vodenje. Študija, ki smo jo izvedli med višjimi strokovnimi šolami v Sloveniji, nudi rezultate, iz katerih je mogoče oblikovati priporočila za krepitev podjetniških vsebin v vseh izobraževalnih programih na vseh ravneh in v ospredje postaviti pomen razvijanja podjetniških kompetenc, ki omogočajo uspešno poslovno kariero in premagovanje ovir v vsakdanjem življenju.

Uvod

Podjetništvo je večplasten proces in pomeni ustanovitev nove organizacije ali prestrukturiranje organizacije, ki že obstaja. Za udeležanje podjetništva potrebuje gospodarstvo posameznike, ki razpolagajo z edinstvenimi osebnostnimi lastnostmi, to so: komunikacijske spretnosti, potrpežljivost, zmožnost predvidevanja, samozavest, sposobnost osredotočenja, sposobnost iskanja priložnosti in podobno. Prispevek se osredotoča na ocenjevanje ravni podjetniških kompetenc med študenti višjih strokovnih šol v Sloveniji. V raziskavo smo vključili študente zaključnih letnikov. Izbrali smo deset podjetniških kompetenc, ki jih strokovna literatura najpogosteje omenja. Te so: sposobnost iskanja priložnosti, vztrajnost, zavzetost in predanost, zahteva po kakovosti in učinkovitosti, sposobnost prevzemanja tveganja, sposobnost postavljanja ciljev, sposobnost iskanja informacij, sposobnost sistematičnega načrtovanja in spremljanja, sposobnost prepričevanja, sposobnost mreženja in samozavest.

Študija je bila usmerjena v proučevanje stopnje razvitosti podjetniških kompetenc v različnih programih višjih strokovnih šol. Ugotovitve omogočajo oblikovanje priporočil, usmerjenih v krepitev podjetniških kompetenc med študenti na višjih strokovnih šolah. Eno izmed priporočil je trajnostno umeščanje podjetništva v vse izobraževalne programe višjih strokovnih šol, kar bi omogočilo razvoj in krepitev podjetniške miselnosti med študenti, posledično pa izboljševanje podjetniške klime slovenskega gospodarstva.

Kako vzgajati za podjetništvo?

Podjetniško-poslovna izobraževalna tematika ni

pogoj za podjetništvo. Res je, da so bili nekateri izmed najbolj znanih ustanoviteljev startupov osipniki. Toda mnogi drugi, uspešni podjetniki pravijo, da so imeli od podjetniških izobraževanj¹ številne koristi, predvsem, da so imeli priložnost za izkustveno učenje in osredotočanje na osnove podjetništva. Tak primer sta Kevin Systrom in Mike Krieger, ustanovitelja Instagrama. Kot študenta sta se srečala prav na študijskem programu podjetništva. Podjetniško izobraževanje sta dojemala kot najbolj pronicljivo izkušnjo, ki združuje pouk, mentorstvo in urjenje v podjetniških spretnostih.

Da, nekateri bodo trdili, da je podjetništvo še vedno prej umetnost kot znanost, ki včasih zahteva improvizacijo v edinstvenih in negotovih situacijah, pa vendar obstajajo očitne lastnosti, ki si jih delijo uspešni podjetniki. Med njimi so:

- osebna strast do reševanja problema,
- vizija za tisto, kar je inovativno,
- spretnosti za izgradnjo izdelka ali storitve in podjetja,
- vztrajnost pri iskanju povratnih informacij,
- ponavljanje in vrtenje okrog podjetniške zamisli,
- sposobnost empatije in navdihovanja ljudi okoli sebe.

Podjetniške kompetence

Podjetniške kompetence razdelimo na osebne podjetniške kompetence in kompetence za začetek podjetja oziroma podviga. Slednja kompetenca zajema sposobnost za zagon podjetja in kasneje sposobnost upravljanja in vodenja podjetja (slika 1).

¹ Literatura (Pena 2016) jih imenuje akademski tečajji podjetništva.

Slika 1: Delitev podjetniških kompetenc (Vir 1)

V nadaljevanju predstavljamo podjetniške lastnosti, bolj znane kot osebne podjetniške kompetence, ki jih literatura (Hoffarh 2019; Calvin 2003 in Vir 2) najpogosteje navaja. To so:

- iskanje priložnosti,
- vztrajnost,
- predanost delovni pogodbi,
- prevzemanje tveganja,
- zahteva po učinkovitosti in kakovosti,
- postavljanje ciljev,
- iskanje informacij,
- sistematično načrtovanje in spremljanje,
- prepričevanje in mreženje,
- samozavest,
- zavzetost in predanost,
- sposobnost mreženja.

Poleg zgoraj opisanih podjetniških lastnosti pri uspešnem podjetniku najdemo še kreativnost, nadarjenost, vizionarstvo, sposobnost soočanja s kritiko, poslanstvo in sledenje višjemu cilju, skromnost, preprostost in osredotočenost (Rusu et al. 2012).

Raziskava o podjetniških kompetencah študentov višjih strokovnih šol

Namen raziskave je pridobiti vpogled v poznavanje in razumevanje pomena podjetniških kompetenc pri mladih, ki se vključujejo na trg dela. Pri oblikovanju raziskovalnega vprašanja smo izhajali iz identifikacije problemov, ki jih izpostavlja tudi sodobna literatura (Pena 2016; Rusu et al. 2012) in smo jih predstavili zgoraj. Trenutno izpostavljamo dva, to sta: nizka stopnja zanimanja diplomantov za samostojno podjetniško pot in nezadostno vključevanje podjetniških vsebin v izobraževalne programe teh-

niških smeri. Strokovno argumentacijo smo obravnavali zgolj znotraj izbranega raziskovalnega področja, t. j. v okviru zastavljenih raziskovalnih vprašanj, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

Raziskovalno vprašanje izhaja iz zanimanja o tem, ali so študentje, ki zaključujejo višje strokovne šole v Sloveniji, opolnomočeni z danes neobhodno potrebnimi podjetniškimi kompetencami, med katere najpogosteje uvrščamo sposobnost iskanja priložnosti, vztrajnost, zavezanost ali predanost, sposobnost prevzemanja tveganja, zahtevo po lastni kakovosti, sposobnost iskanja informacij, pozitivno tekmovalnost in druge, ki so za uspeh v podjetniških vodah najbolj relevantne. Drugo raziskovalno vprašanje se nanaša na odločenost študentov, da po končanem študiju pričnejo samostojno podjetniško pot. Ker je v vsaki generaciji študentov izjemno malo takih, ki so odločeni, da se po diplomi vidijo v podjetniškem poklicu, smo z raziskavo želeli pridobiti vpogled v to, kolikšen odstotek vseh slovenskih študentov ima namero, da ustanovi svoje podjetje. Z raziskavo smo želeli ugotoviti tudi, katere podjetniške kompetence slovenski študentje višjih strokovnih šol že posedujejo in katere podjetniške kompetence pridobijo tekom študija na izbranih šolah. Zanimalo nas je tudi, kako podjetniško so naravnani slovenski študentje višjih strokovnih šol oziroma koliko anketiranih študentov je prepričanih, da se bodo po izobraževanju odločili za samostojno podjetniško pot.

Uporabili smo bazo naslovov, ki je javno objavljena na spletu Skupnosti višjih strokovnih šol. Anketa je bila posredovana preko elektronske pošte vsem višjim strokovnim šolam in objavljena v e-novicah Skupnosti višjih strokovnih šol.

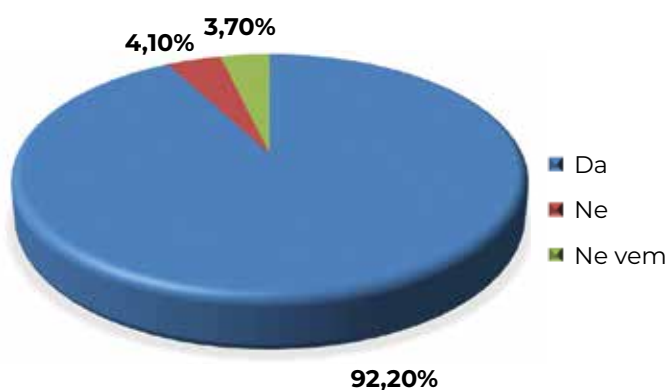
Vzorec raziskave: K sodelovanju v anketni raziskavi smo povabili vse višje strokovne šole v Sloveniji, skupaj 59 šol. Uporabili smo seznam šol, ki je bil objavljen na spletnem naslovu Skupnosti višjih strokovnih šol, dne 14. 12. 2021.

Način izvedbe raziskave: Nagovorjeni respondenti so vprašalnik izpolnili na spletu.

Rezultati raziskave in interpretacija

Izmed 59 nagovorjenih višjih strokovnih šol je na anketo odgovarjalo 299 anketirancev. Ker sta bili prvi dve vprašanji neobvezni, je nanju odgovorilo 72,54 % anketirancev.

Na vprašanje zaprtega tipa »Ali je kateri predmet/modul na višji strokovni šoli vseboval tudi podjetniške vsebine (iskanje idej, vrednotenje zamisli, start-up podjetja, podjetniški inkubator, delo v timu in podobno)?« je 92,2 % anketiranih študentov odgovorilo, da so se v času študija s podjetniškimi vsebinami srečali, 4,1 % študentov trdi, da v njihov program ni bilo vključenega podjetniškega izobraževanja, 3,7 % študentov pa na vprašanje ni znalo odgovoriti (slika 2).

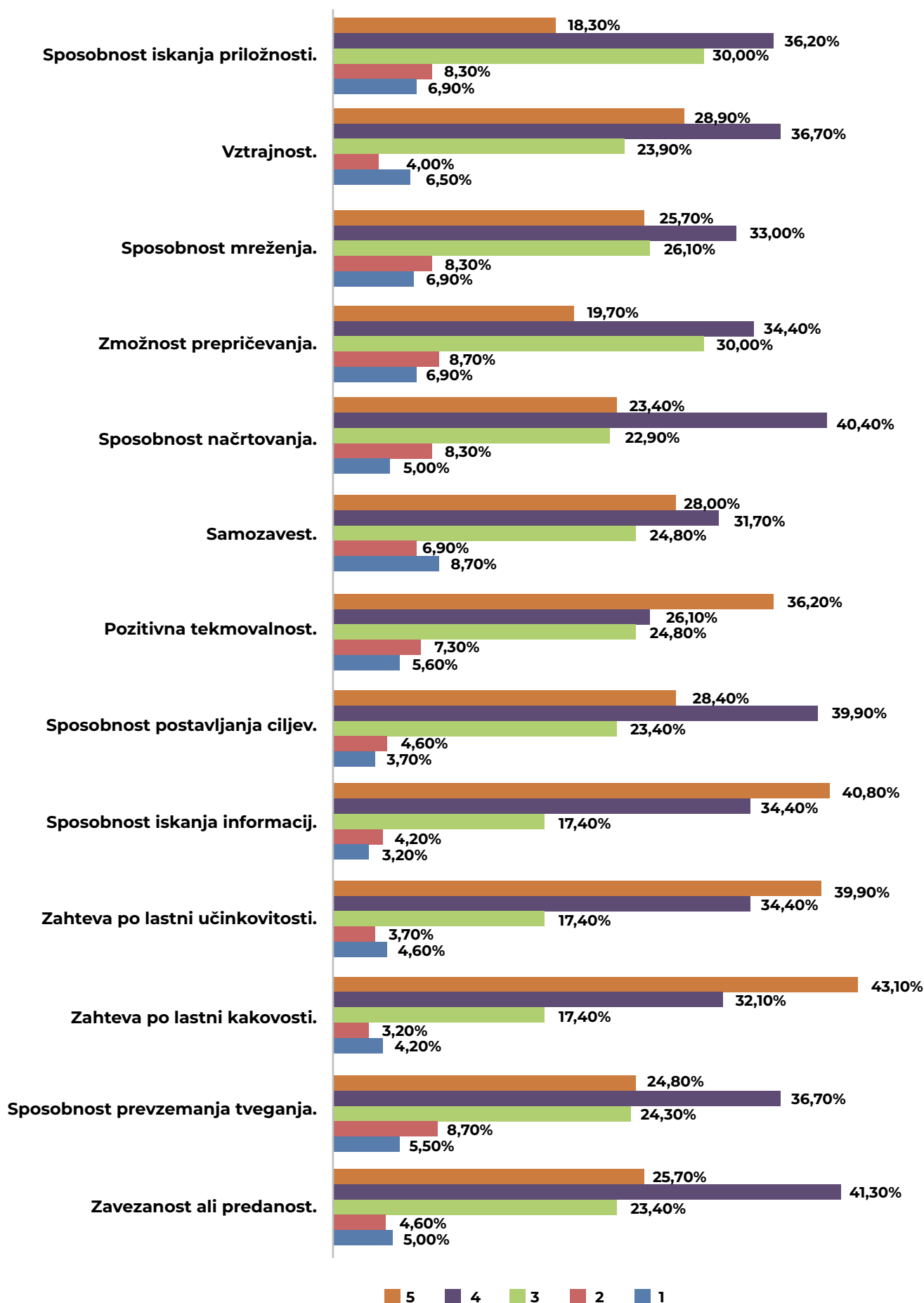
Slika 2: Vprašanje »Ali je kateri predmet/modul na višji strokovni šoli vseboval tudi podjetniške vsebine?«

V nadaljevanju so anketiranci lahko na lestvici od 1 do 5 ocenili svojo podjetniško kompetenco, pri čemer je 1 pomenila, da je nimajo razvite, 5 pa, da jo imajo močno razvito. Rezultati kažejo, da imajo anketiranci (98,3 %) po lastni oceni najbolj razvite sposobnosti iskanja priložnosti, pozitivne tekmovalnosti, zavzetosti in predanosti, zelo nizko stopnjo razvitosti pa kažejo pri sposobnostih mreženja, vztrajnosti, samozavesti, postavljanja ciljev in prevzemanja tveganja.

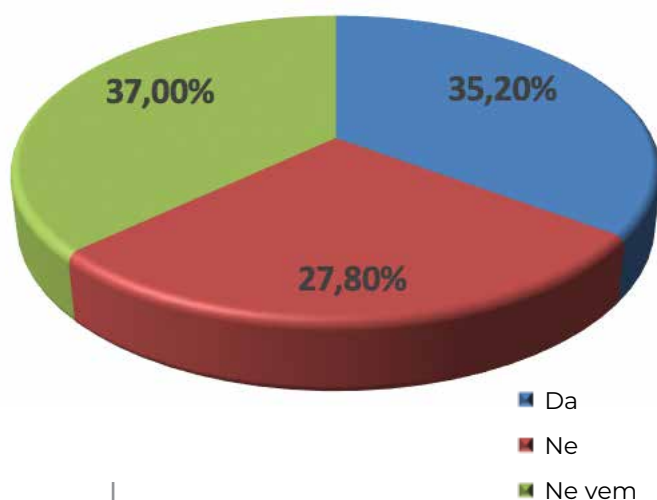
Z naslednjim vprašanjem smo s pomočjo lestvice od 1 do 5 poskušali ugotoviti, kako študentje ocenjujejo pridobivanje podjetniških kompetenc v času študija. Z ocenami od 1 do 5 so lahko anketiranci ocenili, katero od zapisanih kompetenc so v času študija najbolj razvijali. Prav tako je ocena 1 pomenila, da določene kompetence niso razvijali, 5 pa, da so jo razvijali zelo aktivno. Rezultati kažejo, da so študentje v času študija razvijali vse sposobnosti, ene bolj in druge manj. 96,8 % anketiranih je s povprečno oceno 4,0 razvijalo sposobnost iskanja informacij, 96,3 % anketiranih je s povprečno oceno 3,8 razvijalo sposobnost postavljanja ciljev, 95,8 % anketiranih je s povprečno oceno 4,0 razvijalo zahtevo po lastni kakovosti, 94,5 % anketiranih je s povprečno oceno 3,6 razvijalo sposobnost prevzemanja tveganja, 95,8 % anketiranih je s povprečno oceno 4,0 razvijalo zahtevo po lastni učinkovitosti, 95,0 % vprašanih je s povprečno oceno 3,6 razvijalo sposobnost sistematičnega načrtovanja in spremljanja aktivnosti, 94,4 % vprašanih je s povprečno oceno 3,7 razvijalo pozitivno tekmovalnost, 93,5 % anketirancev je s povprečno oceno 3,7 razvijalo vztrajnost, 93,1 % anketirancev je razvijalo sposobnost iskanja priložnosti s povprečno oceno 3,4, sposobnost mreženja s povprečno oceno 3,6, zmožnost prepričevanja s povprečno oceno 3,4, 91,3 % anketiranih pa je s povprečno oceno 2,4 razvijalo samozavest.

Iz podatkov lahko sklepamo, da so anketirani najmanj razvijali samozavest, saj je med anketiranimi 8,7 % takih, ki so mnenja, da je sploh niso razvijali, sledijo zmožnost prepričevanja, sposobnost mreženja in sposobnost iskanja priložnosti, pri katerih je 6,9 % anketirancev mnenja, da jih v času študija niso razvijali (slika 3).

Slika 3: Povprečna ocena razvitost podjetniških kompetenc

Da bi izvedeli, kako bodo študentje podjetniške kompetence uporabili v praksi, smo jim zastavili vprašanje »Ali razmišljate, da bi po zaključku študija odprli podjetje in se podali na samostojno podjetniško pot?«. Pri tem vprašanju smo uporabili anketno logiko, kar pomeni, da smo anketirance, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili pritrdilno, usmerili na vprašanje »S kakšno verjetnostjo bi se odločili za samostojno podjetniško pot?«. Rezultati so pokazali, da je 35,2 % vprašanih prepričanih, da bodo odprli lastno podjetje, 27,8 % anketiranih se za samostojen poklic ne bo odločilo, 37 % vprašanih je ostalo neopredeljenih (slika 4).

Slika 4: Vprašanje »Ali razmišljate, da bi po zaključku študija odprli podjetje in se podali na samostojno podjetniško pot?«

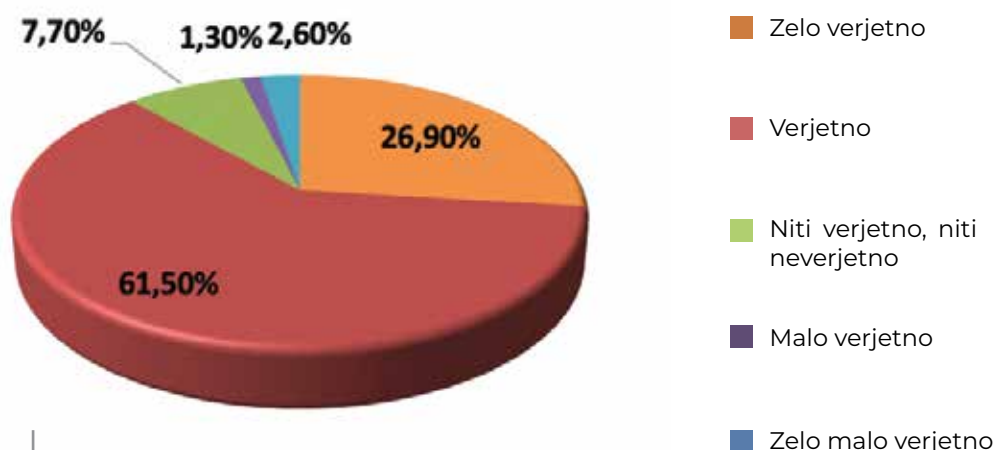
Na vprašanje »S kakšno verjetnostjo bi se odločili za samostojno podjetniško pot?« so odgovarjali le tisti študentje, ki so na predhodno vprašanje odgovorili pritrdilno. Od slednjih je 26,9 % anketiran-

cev mnenja, da se bodo za samostojni poklic odločili zelo verjetno, 61,5 % anketiranih se bo odločilo verjetno, 11,60 % pa je takih, ki v svojo trditev niso prepričani (slika 5).

Iz analize podatkov, ki jih je omogočila spletna anketa, izvedena v vseh slovenskih višjih strokovnih šolah, lahko povzamemo, da so podjetniške kompetence pri študentih zaključnih letnikov pridobljene tekom izobraževalnega procesa na višjih strokovnih šolah. Presenetljivo je, da so študentje med desetimi izbranimi podjetniškimi veščinami, ki so jih razvijali v času študija, dali največji pomen sposobnosti iskanja informacij, sledijo sposobnosti postavljanja ciljev, zahteva po lastni kakovosti, sposobnost prevzemanja tveganja, najmanjšo oceno razvijanja pa so podali za razvijanje samozavesti, zmožnosti prepričevanja, sposobnosti mreženja in sposobnosti iskanja priložnosti. Za razliko od naštetih podjetniških kompetenc drugih avtorjev, omenjenih v prispevku, izstopata predvsem visoka stopnja razvijanja sposobnosti iskanja informacij in sposobnost postavljanja ciljev.

Lahko sklepamo, da se študentje zavedajo, da uspeh zavisi od podjetniških lastnosti in od usvojenega znanja ter za poklic potrebnih kompetenc.

Študentje so pri odprtem tipu vprašanja »Navedite razlog, zakaj se boste odločili za samostojno podjetniško pot?« izpostavili številne argumente: s poldansko dejavnostjo lahko ponudim kakovostne storitve in dodatno zaslužim; ker si želim nekaj svojega; ker sem pravi mojster in ne bom svojega znanja in idej podaril nekomu, ki tega ne bo cenil; ker si želim ustvariti organizacijo, ki bi bila pravična in prijazna do zaposlenih, kupcev in okolja; ker si enostavno želim v življenju nekaj ustvariti, ker želim delati zase; ker si lahko pravilno razporedim čas; ker imam kompetence za vodenje podjetja; ker je to

Slika 5: Vprašanje »S kakšno verjetnostjo bi se odločili za samostojno podjetniško pot?«

moja osebna želja; ker vidim prednost predvsem v tem, da sem sam svoj šef; ker želim ustvariti nekaj novega, inovativnega in unikatnega; ker želim v življenju početi nekaj več; ker lahko zaradi izzivov, ki jih prinaša podjetništvo, osebnostno bolj ristem in se razvijam; ker lahko sam izbiram ljudi, s katerimi bom delal, ustvarjal ter si zagotovil finančno neodvisnost; ker uživam v timskem delu; ker vem, da sem podjeten; ker nočem imeti nadrejenih, ki me ne bi spoštovali ...

Pri vprašanju »Navedite razlog, zakaj se ne bi odločili za samostojno podjetniško pot?« so anketirani najpogosteje navajali, da jih podjetništvo in odprtje lastnega podjetja ne zanimata; da bodo z izobraževanjem še nadaljevali; da se jim zdi podjetniški poklic preveč tvegan; da niso osebnosti za podjetništvo; da podjetništvo predstavlja veliko dela; ker je na trgu prevelika konkurenca; ker menijo, da nimajo zadostnega kapitala v znanju in sredstvih; ker do trenutka te ankete o odprtju lastnega podjetja še niso razmišljali; ker še niso imeli priložnosti, da bi razvili poslovno idejo; ker niso dovolj samozavestni; ker si želijo pridobiti čim več praktičnega znanja; ker že imajo varno službo z zelo visoko plačo; ker so prepričani, da jim trenutno podjetje, kjer delajo, nudi boljšo prihodnost; ker se nekateri zavedajo, da se brez temeljite analize trga, izračuna potrebnega začetnega kapitala, možnosti trženja izdelkov oz. storitev, povezovanja s potencialnimi partnerji, pregleda vseh drugih faktorjev za uspešen začetek lastnega posla, ne bi spustili v samostojen poklic in podobno.

Sodeč po analizi rezultatov ankete in odgovorih lahko povzamemo, da se anketiranci zavedajo pomena podjetništva in življenjskega stila podjetnika, ter da je pri sestavljanju podjetniške ekipe še kako pomembno, da izberejo takšne sodelavce, ki bodo v delovnem okolju znali med seboj dobro komunicirati, sodelovati, se med seboj dopolnjevati in ustvarjati pozitivno klimo. Zagotovo obstaja še veliko potencialnih študentov, ki bi jih lahko s praviimi izobraževalnimi vsebinami izobrazili in pripravili do tega, da postanejo podjetniki.

Zaključek

Kot vemo, izobraževanje ni namenjeno le pridobivanju diplom. Izobraževanje omogoča veliko več. Omogoča pridobivanje »skritih« kompetenc, ki jih v izobraževalnem sistemu ne ocenjujemo, vendar pa pripomorejo, da študent hitreje napreduje in uspešno zaključi študij. Danes so v svetu v ospredju postavljene podjetniške lastnosti, ki so pomembne tako za poslovno kot osebno življenje in so v globaliziranem družbeno-ekonomskem sistemu postale neizogibna nujnost. Nujnost slednjega zaostrejuje globalizacija, tehnološki napredek in demografske spremembe kot tudi spremembe vrednosti in preferenc družbe kot celote.

S študijo smo poskušali raziskati, v kolikšni meri so študentje zaključnih letnikov višjih strokovnih šol opolnomočeni s podjetniškimi kompetencami in na podlagi rezultatov podati priporočila, usmerjena v krepitev podjetniških kompetenc na višjih strokovnih šolah. Umeščanje podjetništva v izobraževalne programe ne le višjih strokovnih šol, temveč tudi v univerzitetne programe, omogoča krepitev podjetniških lastnosti in pripravo študentov za »generacijo podjetnikov«, saj potreba po njih ni bila še nikoli večja.

Literatura in viri

- Adenutsi, Deodat E. (2009): »Entrepreneurship, Job Creation, Income Empowerment and Poverty Reduction In Low-Income Economies«, *MPRA Paper 29569*, University Library of Munich, Germany.
- Calvin, R. J. (2003): *Entrepreneurial Management*. New York: *The McGraw Hill Executive MBA Series*. International Edition.
- De Vita, Luisa; Mari, Michela in Poggesi, Sara. (2014): *Women Entrepreneurs In And From Developing Countries*: European Management Journal, Elsevier, vol. 32(3), str. 451–460.
- Dnevnik.si. (2010): *Najpomembnejša kompetenca podjetnika je prepoznavanje potreb strank*. Dostopno na <https://www.dnevnik.si/1042745974>, 12. 1. 2022
- Hoffarth, Matthew, J. (2019): *From Achievement To Power*: David C. McClelland, McBer & Company, and the business of the Thematic Apperception Test (TAT), 1962–1985. Dostopno na <https://doi.org/10.1002/jhbs.22015>, 20. 12. 2022
- Li, X. (2009): *Entrepreneurial Competencies as an Entrepreneurial Distinctive: An Examination of the Competency Approach in Defining Entrepreneurs*. Dostopno na http://ink.library.smu.edu.sg/etd_coll/14, 17. 1. 2022.
- Oganisjana, K. in Koke, T. (2012): Does Competence-Oriented Higher Education Lead to Students Competitiveness? *Engineering Economics*, 23(1), 77–82.
- Pena, Mike. (2016): *Entrepreneurship Can Be Learned*. Stanford University. Where Entrepreneurs Find Inspiration. Dostopno na <https://ecorner.stanford.edu/articles/entrepreneurship-can-be-learned/>, 10. 2. 2022.
- Rusu Sergiu, Florin Isac, Radu Cureteanu in Luliela Csorba. (2012): *Entrepreneurship and Entrepreneur: A Review Of Literature Concepts*. Dostopno na <https://academicjournals.org/journal/AJBM/article-full-text-pdf/C107B4E33032>, 12. 12. 2021.
- Vir 1: *Entrepreneurial Competencies*. Dostopno na: <http://www.simplynotes.in/e-notes/mbabba/entrepreneurship-development/entrepreneurial-competency/>, 20. 1. 2022.
- Vir 2: *McClelland and McBer. Entrepreneurial Competencies*. Dostopno na <https://www.slideshare.net/aderusakura/ent300-module02>, 8. 1. 2022.

Mostove postavljamo družno od brega na breg: 110 let OŠ Prule

Andreja Popović, učiteljica slovenščine in ruščine, Osnovna šola Prule

Osnovna šola Prule je v šolskem letu 2021/22 obeleževala 110-letnico svojega delovanja. Ko se je delovna ekipa pripravljala k obeležju, je bila v ospredju misel, kako povezati preteklost s sedanostjo in katere vrednote so skupne vsem generacijam te šole. Povest Toneta Seliškarja, pesnika in pisatelja, ki je na tej šoli 17 let poučeval ročna dela (tehniko), istoimenska pesem in nadaljevanje Bratovščina Sinjega galeba ter neposredna bližina Ljubljane so ponudile odlično iztočnico za številne dejavnosti, ki so se jeseni odvijale na Osnovni šoli Prule.

Osnovna šola Prule in Prulski most

Od ideje do izvedbe

Osnovna ideja je bila pogled v preteklost, v zgodovino šole, in ujeti utrip šole danes. Zanimal nas je prostor kot tak, torej tudi širitev šole skozi čas, posebej v luči skorajšnje prenove šole. Pomembna se nam zdi tudi lega – pod Grajskim gričem v neposredni bližini Špice, ob mostu, ki povezuje Prule s Trnovskim pristanom. Prostor nosi neko osnovno funkcijo, a v resnici zaživi le v dialogu z uporabniki, torej z učenci, učitelji in drugimi delavci šole.

Zgodovina šole

Poslopje Osnovne šole Prule je bilo zgrajeno leta 1911 po načrtih mestnega arhitekta Cirila Metoda Kocha. V njem je prostore dobila na novo ustanovljena Četrta (IV.) mestna deška ljudska šola, ki se je ponašala z enajstimi učilnicami z visokimi okni, telovadnico, kopalnico, ordinacijo za šolskega zdravnika in šolsko knjižnico. Opremljena je bila s centralno kurjavo in sistemi za odplakovanje ter zračenje. Šola je bila za tisti čas zelo moderna. Zgrajena je bila v secesijski maniri, materiale za njo so dobavili iz celotne monarhije.

Prvi »šolski vodja« (ravnatelj) je postal Janez Levec. Mestni svet je šoli dodelil tudi »pomožen razred«, oddelek za učence s posebnimi potrebami, ki mu je g. Levec posvetil posebno pozornost. Bil je tudi upravnik šolskega botaničnega vrta, na katerem so uspevale poljske, okrasne in strupene rastline. Zavzemal se je za lepo pisavo. Napisal je knjigo *Lepopisne vaje*.

Slovesna otvoritev z mašo v cerkvi sv. Jakoba je bila 16. septembra 1911 ob 8. uri, ob 10. uri je potekala že prva redna konferenca. Šestrazredni pouk se je za 195 dečkov pričel 25. septembra 1911.

Šola se je skozi desetletja stalno spreminjala, tudi kot posledica spreminjanja družbenih in političnih razmer. Med prvo svetovno vojno je bila v prostorih šole vojaška bolnišnica, med drugo svetovno vojno sta jo okupirali tako italijanska kot nemška vojska.

V šolskem letu 1945/46 sta se združila IV. deška šola in I. dekliška šola v štirirazrednico Državno meščansko osnovno šolo – Prule, starši so na ro-

diteljskem sestanku izglasovali, da se lahko deklice in dečke poučuje skupaj. Vpisanih je bilo 609 učencev. Šola se je v osemrazredno Osnovno šolo Prule preoblikovala v šol. l. 1958/59 s 772 učenci. Leta 1985 se je šola preimenovala v Osnovno šolo Toneta Seliškarja, a le za 7 let, saj se ime ni prijelo. Osnovna šola Prule se je vmes večkrat širila, med letoma 1977 in 1979 je bil šolskemu poslopju dograjen prizidek.

V šol. letu 2022/23 je poleg energetske prenove predvidena tudi celovita prenova šole z novogradnjo telovadnice.

Kip Toneta Seliškarja pred vhodom v šolo spominja na čas, ko se je šola imenovala po njem.

Bratovščina Sinjega galeba

Bratovščina Sinjega galeba je mladinska pustolovska povest Toneta Seliškarja. Izhajala je v mladinski reviji Naš rod v letniku 1935/36, v knjižni obliki pa je prvič izšla leta 1936 pri Mladinski matici v Ljubljani. Povest je doživela že nad deset domačih in več tujih izdaj, prirejena je bila za oder in film.

Leta 1953 je izšel celovečerni film v srbohrvaščini Sinji galeb pod taktirko hrvaškega režiserja Branka Bauerja, leta 1970 pa še nadaljevanka v osmih delih v slovenščini, ki jo je režiral France Štiglic.

Nadaljevanka in večina ponatisov je iz različice, ki je izšla leta 1948 in v kateri je poudarek na kolektivnem duhu in solidarnosti med ljudmi na Galebjem otoku, torej v duhu socializma. Leta 2011 je Mladinska knjiga izdala različico, ki jo je Tone Seliškar objavil najprej, torej leta 1936, in v kateri je ideja o krščanski ljubezni sprožilni element zgodbe. Knjigi dajejo dodano vrednost ilustracije (skice) Matjaža Schmidta, ki so posebej pomenljive, saj so to njegove zadnje objavljene ilustracije.

Družina otrok z Galebjega otoka za plovbo pripravi staro jadrnico, potem pa se poda na morje v pustolovščino, ki vključuje obračun s tihotapsko tolpo ter pridobitev nove, večje ladje, na kateri je dovolj prostora za vse ribiče z Galebjega otoka. Mladinska klasika se z napeto zgodbo o zaprti otoški skupnosti, jadrnici Sinji galeb in prijateljstvu, ki ga je spodbudila, dotakne številnih generacij otrok, tudi prulskih. Knjigo v celoti po metodi dolgega branja že četrto leto beremo šestošolcem. Pri glasbeni umetnosti prepevajo pesem po melodiji Marijana Vodopivca, ki je uglasbil pesem Bratovščina Sinjega galeba Toneta Pavčka, ki je nastala ob nadaljevanki. Želeli smo si, da bi skladba postala neke vrste neuradna himna šole – da bi jo poznale vse generacije in da bi jo prepevali ob raznih prireditvah.

Film

Zgodaj se je pojavila ideja, da naredimo neke vrste film, v katerem bi ujeli trenutni čas. Konec šolskega leta 2020/21 smo posneli vse oddelke pri različnih dejavnostih in zajeli vse prostore šole in zunanje dele (igrišče, dvorišče). Celoto je povezovala učenka Sofia, ki je med sprehajanjem na drugem bregu Ljubljane, ob pogledu na šolo in ob branju kratkih odlomkov povesti *Bratovščina Sinjega galeba* napovedala tri 4- do 5-minutne filme in le-te tudi zaključila. Poiskali smo skupni motiv in tako dobili deset tematskih sklopov. Iz pesmi smo izbrali devet ključnih besed, ki so bile osnovni motivi filma: breg, družno, mostovi, pesem, pot, spomin, srce, sreča, zmota. Filmi so bili prikazani na osrednji prireditvi, tj. proslavi ob počastitvi 110. obletnice OŠ Prule.

Pri načrtovanju filma smo v tabeli motivom dodali razrede in predmete, upoštevali pa smo tudi prostore šole. Pomembno je bilo dobro načrtovanje dejavnosti, približno enaka zastopanost dejavnosti pri posameznih motivih in časovna izvedba. Kadre je posnelo pet učiteljev ob prostih urah, tako da je bila potrebna res dobra časovnica. Ne-

kateri posnetki so nastali tudi izven načrtovanja in jih je нареkovala situacija sama. Snemanje je potekalo maja in junija 2021, montaža pa je bila v septembru 2021. Film se je predvajal na YouTube portalu, povezava je bila objavljena na spletni strani šole v posebnem prispevku po proslavi. Posebej so si ga ogledali učenci po posameznih oddelkih v času razredne ure, saj so bili na proslavi le učenci, ki so v njej nastopali ali pa sodelovali pri razstavi ali literarnem natečaju.

Prvi film z naslovom *Pesem, v vodah izgubljeno* se začne z motivom *pesem*. Gre za odseke petja v glasbeni učilnici (večglasno, mešani zbor, vokalna skupina), petje ob plesu v mali telovadnici in na valeti z glasbili in kot akapela. Nadaljuje se z podnaslovom *Plima prinaša na plan*, kjer je v ospredju motiv *spomin*. V učilnici za zgodovino ob plakatih zgodovinskih obdobij kolo potuje iz enega obdobja do drugega, omenjeni motiv je prisoten med učenjem snovi in pri učenju poštevanke z različnimi didaktičnimi pripomočki.

Drugi film z naslovom *Trka na srca, da gremo* se začne z motivom *srca*: srce, ki ga z roko naredijo devetošolci na hodniku, razlaga na modelu v biološki učilnici in v prenesen pomenu kot pomoč

sošolcu in deklamacija odlomka iz Martina Krpana na malem odru. Film se nadaljuje s podnaslovom *Da gremo* in uvaja motiv *poti*: pot po hodnikih in stopnišču šole, pot s kolesom med vajami za opravljanje kolesarskega izpita, tek otrok v podaljšanem bivanju na zelenih površinah malega igrišča, hoja s pladnji v jedilnici šole, pot do učenja pisanja pisanih črk na hrbte sošolcem in kot prepis v zvezek, pot do pravilnega načrtovanja programskega orodja v računalniški učilnici in pri programiranju avtomobila za FLL, pot do navdih pri pisanju pesmi ali risanju ilustracij na pesem in letenje papirnatih letal na velikem igrišču. Podnaslov *Pustih otok zmot* pokaže motiv *zmota*: zmota pri prepisu besedila z malimi tiskanimi črkami drugošolca in zmota pri računu na tabli devetošolca, zmota pri petju pesmi, ki jo rešuje smeh, in zmota pri risanju s kredami pred vhodom v šolo. Film se nadaljuje s podnaslovom *K sreči, ki vsi jo sanjamo*, ki daje v ospredje motiv *sreča*, ki smo jo razumeli kot veselje. Vidimo veselje ob petju in igri pri dramski predstavi, radost ob pravilno naučeni poštevanke in pravilno pripravljeni tehnični dokumentaciji v učilnici za tehniko, ob zadetem голу v telovadnici, ob izidu šolskega stenskega časopisa, ob lepo narisani sliki, ob vodnih igrah na igrišču in ob zadnjem teku iz šole devetošolcev.

Šestošolka Sofia ob branju knjige

Veselite ob vodnih igrah pri tretješolcih na šolskem igrišču

Tretji film *Mostove postavljamo* se začne z motivom *mostovi*: Prulski most, most otrok na igrišču v igri a je kaj trden most, most pri plesu in kolona v štafetni igri. Sledi podnaslov *Z brega na breg* z motivom *breg*, kjer pokažemo oba bregova Ljubljani- ce, risbe ladij in morja, gugalnice, ki so jih peto- šolci izdelali v okviru tehniškega dne, učence, ki se kotalijo po bregu ob šolskem igrišču. Sledi podna- slov *Družno*, ki je hkrati tudi motiv: skupno risanje šole in šolske okolice, priprava razstave, iskanje po zemljevidu v učilnici za geografijo, kamišibaj, vaje za valet, licitacije pri angleščini, skupno delo v šol- ski knjižnici, jutranji krog z vranom, skupno učenje slovenščine, igranje nogometa in odbojke, delanje poskusov pri kemiji, peka peciva v gospodinj- ski učilnici, spontan ples prijateljic, skupen poskus pri tehniškem dnevu na igrišču, izdelovanje makete šole, sodelovanje pri pouku.

Filmi so podkrepljeni z glasbo, pri motivu *pesem* je peta ali igrana glasba, prav tako v zaključku tretjega filma, sicer pa smo se poslužili glasbe, ki jo omogo- ča program Movavi video. Zavedali smo se, da tak tip filma zahteva krajšo minutažo, da mora imeti veliko gibanja in glasbo. Zdelo se nam je tudi smi- selno, da posnamemo tri krajše filme kot pa enega daljšega, posebej zaradi same umestitve v proslavo.

Pogled v preteklost – delavnice

Védenje o zgodovini šole je pomemben del obe- ležja. O samih začetkih šole so učenci dobili infor- macije ob predstavitvi, ki jo je pripravila učiteljica zgodovine. Ob razglednicah so spoznavali, kakšna je bila Ljubljana leta 1911. Predstavitve je bil uvod v dva dneva dejavnosti – 16. in 17. septembra 2021. Cilj je bil predstavitev dejavnosti, ki so se odvijale v preteklosti (ne le na začetku delovanja šole, am- pak tudi za čas šolanja učiteljev). Učenci prve in

Posnetek na proslavi

druge triade so oživili stare igre (rinčke talat, gnilo jajce, marko skače, ali je kaj trden most, bela lilija, jon marion ...), izdelali so stare igre s kamenčki in bleščeče vrtavke iz odsluženih ploščkov, prvošolci so se mimo šole peljali na ladjici in prepevali Brato- vščino Sinjega galeba. Brali so knjigo Branke Jurca *Hišnikov dan*, v kateri so ilustracije prulske šole, in risali šolo ali pa najljubši dogodek na šoli. S starimi nalivnimi peresi so se preizkusili v lepopisju, ki ga je pred 110 leti uvedel Janez Levec. Izdelali so statve in tkali na statvah. Nekateri oddelki so bili v karan- teni, a skoraj v ničemer niso bili prikrajšani: tkali so na daljavo in celo šoli za rojstni dan spekli torto.

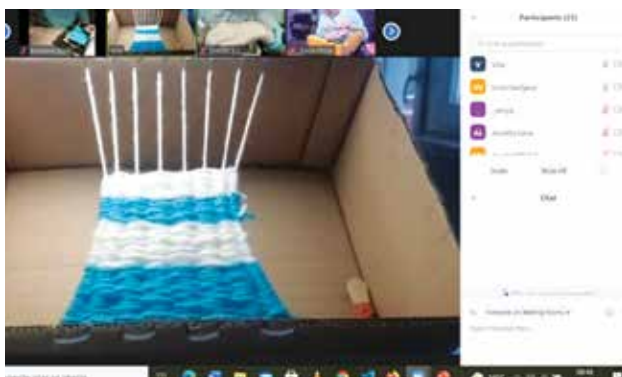
Prvošolci pri igri ali je kaj trden most

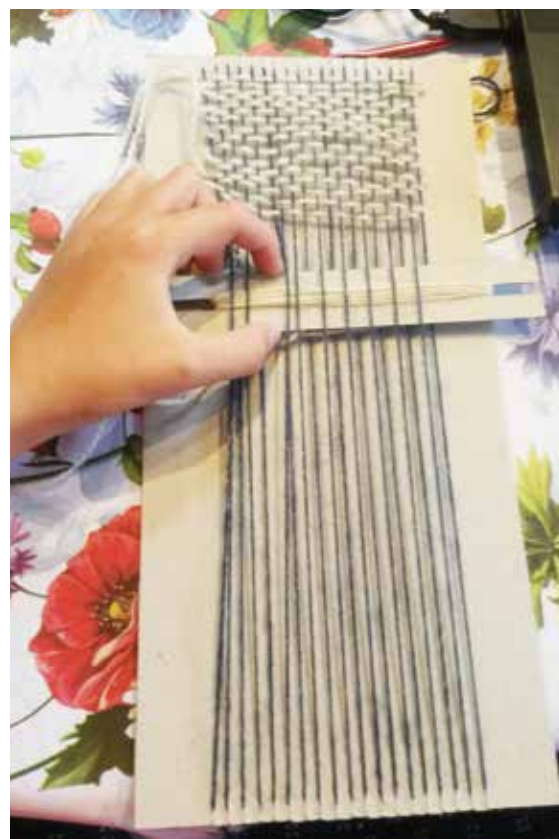
Drugošolci pri igri s kamenčki

Četrtošolka pri lepopisju

Petošolci so tkali po Zoomu

Za učence tretje triade so se v dveh dneh prepletale mnoge dejavnosti, povezane z motivi iz pesmi: mostovi, družno, pesem, spomin. Izdelovali so knjižne kazalke, naredili so si leksikon in se učili prišiti gumb. Igrali so družabne igre (karte, človek ne jezi se, spomin, ime, priimek, reka, reč ...). Spoznavali so zgodovino šaha in igrali šah. Izdelali so merski trak, ki je meril dolžino v dunajskih palcih, čevljih in klaftah. V sobi pobega so utrdili svoje znanje o

zgodovini šole, v igri lov na lisice pa se preizkusili v orientaciji, izdelali so hologram s pročeljem šole in obeske za ključe s 3D-tiskalnikom, se igrali s svetlobo in očmi (preslikava z žlico, z lupo, camera obscura) in se igrali igre na prostem (socialne igre z žogo, vlečenje vrvi, skakanje z gumitvistom, balinčki ...). V telovadnici so imeli telovadbo s poudarkom na gimnastici, pred tem pa so se ogrevali po vajah iz preteklosti.

Knjižne kazalke z lepimi mislimi, gumbi in vaje v lepopisju

Ob dobrem urniku so se učenci udeležili veliko delavnic, upoštevajoč t. i. mehurčke, da se učenci različnih oddelkov ne bi mešali. Nekatere delavnice so bile vezane le na 6. in 7. razred, nekatere na 8. in 9., večina pa je bila za vse.

Šola je gostila g. Dušana Merca, ki je bil na OŠ Prule ravnatelj več kot 30 let. Intervju je spremljal po en predstavnik razreda, v živo pa se je intervju predvajal po posameznih oddelkih in tudi na daljavo.

Devetošolci v igri kdo bo prejel

Dolgoletni ravnatelj g. Dušan Merc ob zaključku intervjuja

Sodobnejša igra z vrvjo, ki krepi zaupanje udeležencev

Učenci, ki so likovno nadarjeni, so risali in kiparili po motivih šole in pomembnih ljudi, ki so zaznamovali šolo; likovna dela so razstavili ob proslavi. Učenci, ki so glasbeno nadarjeni, so igrali na glasbila in peli ter se pripravljali na proslavo.

Risanje je potekalo tudi na prostem, na igrišču.

Na šoli je galerija, ki je hkrati tudi učilnica za likovno umetnost.

Proslava

Vrhunec praznovanja in obeležja obletnice je bila proslava Most do drugega, ki je z glasbenimi, deklaratorskimi, dramskimi in plesnimi točkami, s prej omenjenim filmom, ki prikazuje vzdušje po učilnicah, in s kratkim zgodovinskim pregledom pričarala slavnostno vzdušje. Proslavo je spremljala razstava likovnih izdelkov. Ko se šola na ogled postavi – motivi so bili šola kot stavba in pomembni ljudje, ki so zaznamovali šolo skozi preteklost. V sklopu proslave je bila tudi razglasitev sodelujočih učenk in učencev pri Prulski zgodbi; včeraj, danes, jutri – knjigi, ki je nastala z namenom protokolarnega darila šole. Bratovščina Sinjega galeba je dala naslov prireditve, na vabilu sta bili tudi dve kitici pesmi:

Bratovščina Sinjega galeba
Tone Pavček

Pesem, v vodah izgubljeno,
plima prinaša na plan,
trka na srca, da gremo,
poslušat jo noč in dan.

Mostove postavljamo
družno od brega na breg,
k sreči, ki vsi jo sanjamo,
plove naš Sinji galeb.

Zaključni priklon vseh nastopajočih

Likovna razstava *Ko se šola na ogled postavi*

Razstava je bila spremljevalni del proslave v šolski telovadnici

Ravnateljica OŠ Prule, ga. Maja Mehle, pri razglasitvi sodelujočih pri knjigi, ki je nastala na podlagi literarnega natečaja in likovne delavnice

Zaključek

Obeležja pomembnih obletnic v kraju ali v neki instituciji krepijo pripadnost kraju oz. instituciji, tako kot se krepi narodna pripadnost ob proslavah za državne praznike. Obeležja se ponavadi zgodijo ob t. i. okroglih obletnicah. V času hude zdravstvene krize, ko so se razmere spreminjale iz meseca v mesec, je bilo vsako načrtovanje obeležja pravi izziv. Tako je bilo poleg vsebinskega načrtovanja potrebno paziti tudi na to, ali bomo sploh lahko neko dejavnost realizirali in ali bomo imeli učitelje oz. učence v šoli. Na začetku šolskega leta na srečo ni bilo hujšega vala, tako da je bilo karanten sorazmerno malo. Najbolj nas je skrbela organizacija prireditve, ki smo jo lahko izvedli ob preverjanju PCT-pogoja za vse goste prireditve ter nastopajoče in z zadostno medosebno razdaljo. Ker je bilo zato dovoljeno število obiskovalcev bistveno manjše kot v časih pred epidemijo, smo izvedli dve ponovitvi v istem dnevu.

Obeležje 110-letnice Osnovne šole Prule je potekalo s filmom, dnevnima dejavnostmi, delavnicami v podaljšanem bivanju, razstavo likovnih del, izidom knjige, ki bo protokolarno darilo šole, in proslavo. Ključno za uspešno realizirane aktivnosti je bilo dobro sodelovanje desetih učiteljev v delovni skupini v povezavi z vodstvom šole. V dejavnosti so bili tako ali drugače vključeni vsi učitelji in učiteljice ter vsi učenci. Učitelji so delili tudi neformalna znanja, kar pomeni obogatitev odnosov v kolektivu in pri pouku.

Da smo si kot rdečo nit vzeli *Bratovščino Sinjega galeba*, se je izkazalo kot dober in zanimiv način, kako sporočilo neke knjige (in pesmi) razširiti na raven cele šole. Izkazujeta namreč temeljne vrednote, ki so večne: prijateljstvo, solidarnost, složnost, povezovanje, zaupanje.

Viri

Cankarjev dom (2022): *Bratovščina Sinjega galeba*. Dostopno na <https://cd-cc.si/kultura/za-mlade-in-sole/bratovscina-sinjega-galeba?msclkid=dc1f9785b5c711ec80aad636c20dfa13> 5. 4. 2022
 Delo (2011): *Bratovščina Sinjega galeba spet zaplula*. Dostopno na <https://old.delo.si/druzba/panorama/bratovscina-sinjega-galeba-spets-zaplula.html> 5. 4. 2022
 Mešiček, I., Šetina M., Štular, M. (2011): *IV. mestna deška ljudska šola v Ljubljani med prvo svetovno vojno*. Raziskovalna naloga s področja zgodovine. Ljubljana: Osnovna šola Prule.
 OŠ Prule, Lasič V. (2001): *90 let Osnovne šole Prule*.
 OŠ Prule (2021): *Mi vstajamo, jadramo, kakor galebi na pot*. Dostopno na: <http://www.osprule.si/2021/10/22/mi-vstajamo-jadramo-kakor-galebi-na-pot/> 3. 1. 2022
 OŠ Prule (2021): *Osnovna šola Prule praznuje 110 let svojega delovanja*. Dostopno na: <http://www.osprule.si/2021/10/29/osnovna-sola-prule-praznuje-110-let-svojega-delovanja/> 4. 1. 2022
 OŠ Prule (2021): *Prulska zgodba – včeraj, danes, jutri*. Dostopno na: <http://www.osprule.si/2021/10/29/prulska-zgodba-vceraj-danes-jutri/> 4. 1. 2022
 OŠ Prule (2021): *100 let OŠ Prule*. Dostopno na: <http://www.osprule.si/2021/09/24/100-let-os-prule/> 6. 4. 2022
 Wikipedia (2022): *Tone Seliškar*. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Tone_Seli%C5%A1kar 5. 4. 2022

Neizvrševanje odločb o usmeritvi¹

mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

V stalnem tematskem sklopu Šolstvo in pravo vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede zelenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

Postopek odločanja o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami v ustrezen program vzgoje in izobraževanja sodi med upravne postopke, zato se vodi postopek v skladu z določbami Zakona o splošnem upravnem postopku (v nadaljevanju: ZUP), nekaj bistvenih procesnih in postopkovnih posebnosti pa določa tudi Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: ZUOPP-1).

Zavod RS za šolstvo kot organ prve stopnje na podlagi strokovnega mnenja komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami izda odločbo o usmeritvi, s katero odloči o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami v ustrezen program vzgoje in izobraževanja. Starši kot otrokovi zakoniti zastopniki se lahko zoper odločbo pritožijo, o tem pa na drugi stopnji odloča Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ). V izredno redkih primerih, kadar se starši ne strinjajo niti z odločbo MIZŠ, lahko vložijo tožbo na Upravno sodišče RS in z odločitvijo Upravnega sodišča RS, da se tožba zavrne, postane odločba Zavoda RS za šolstvo pravnomočna. V kolikor pa se tožbi ugodi, Upravno sodišče odpravi odločbo Zavoda RS za šolstvo in vrne postopek ponovno v odločanje na prvo stopnjo.

Pri vseh primerih ne vključitve otroka s posebnimi potrebami v (z odločbo o usmeritvi določen) zavod in program, v katerega je bil usmerjen, se pomembno krši otrokova ustavna pravica do (ustreznega) osnovnošolskega izobraževanja, zato se je zakonodajalec pravilno odločil, da je to pravico otroka dodatno zaščitil z ukrepi in pristojnostmi vzgojno-izobraževalnih zavodov, Zavoda RS za šolstvo in Inšpektorata RS za šolstvo in šport.

Obveznosti staršev

Starši imajo v okviru starševske skrbi (prej roditeljska pravica) glavno in enako odgovornost za varstvo in vzgojo otroka ter njegov razvoj. Koristi

otroka so njihova poglobljena skrb. Starši morajo svojim otrokom omogočiti zdravo rast, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo. Starši morajo po svojih močeh skrbeti za šolanje in strokovno izobrazbo svojih otrok glede na njihove sposobnosti, nagnjenja in želje.

Odgovornost staršev v primerih ne vključitve otroka s posebnimi potrebami v (z odločbo o usmeritvi določen) zavod in program, v katerega je bil usmerjen, pravno ureja 34. člen ZUOPP-1, s katerim je določeno, da so starši kot otrokovi zakoniti zastopniki dolžni vključiti otroka s posebnimi potrebami v šolo ali zavod (v nadaljevanju: vzgojno-izobraževalni zavod) v skladu z dokončno odločbo o usmeritvi v roku 15 dni od njene dokončnosti, razen če ni z odločbo o usmeritvi glede izvršljivosti določeno drugače (npr. da je v izreku odločbe o usmeritvi določeno, da se otrok vključi v vzgojno-izobraževalni zavod X in usmeri v program Y s 1. 9. 202X – v teh primerih namreč postane odločba dokončna že pred njeno izvršljivostjo, vendar je bolj kot dokončnost odločbe pomembna njena izvršljivost, saj odločba prinaša pravne posledice in učinke šele z izvršljivostjo odločbe o usmeritvi, zato bi morali ob naslednji noveli ZUOPP-1 vezati na izvršljivost odločbe o usmeritvi).

Obveznosti vzgojno-izobraževalnih zavodov

Taisti člen v drugem odstavku hkrati tudi določa, da mora vzgojno-izobraževalni zavod, v katerega mora biti otrok s posebnimi potrebami v skladu z dokončno odločbo o usmeritvi vključen, otroka s posebnimi potrebami vključiti.

Vzgojno izobraževalni zavod v primeru dokončnosti odločbe nima pravnega vzvoda, da bi oporekal vključitvi otroka s posebnimi potrebami v njihov zavod, še posebej, ker je moral Zavod RS za šolstvo pred izdajo odločbe o usmeritvi v skladu s prvim odstavkom 29. člena ZUOPP-1 ugotoviti, ali vzgojno-izobraževalni zavod, v katerega je ozi-

¹ Prispevek avtorja je bil prvotno objavljen v strokovnem e-priročniku Založbe Forum Media: *Delo z otroki s posebnimi potrebami*.

roma bo otrok s posebnimi potrebami vključen, izpolnjuje pogoje za sprejem otroka oziroma za izvajanje ukrepov, povezanih s posebnimi potrebami otroka.

V kolikor se otrok s posebnimi potrebami v predpisanem roku ne vključi v vzgojno-izobraževalni zavod in v program, v katerega je bil usmerjen, mora vzgojno-izobraževalni zavod nemudoma obvestiti Zavod RS za šolstvo in Inšpektorat RS za šolstvo in šport. Poudariti je potrebno, da gre za dolžnost vzgojno-izobraževalnega zavoda, v katerega bi moral biti otrok s posebnimi potrebami vključen.

V primeru, da bi se moral otrok s posebnimi potrebami vključiti v vzgojni zavod ali v socialnovarstveni zavod, mora vzgojni zavod ali socialnovarstveni zavod o ne vključitvi otroka s posebnimi potrebami obvestiti Zavod RS za šolstvo, Inšpektorat RS za šolstvo in šport ter tudi pristojni center za socialno delo².

V kolikor se otrok s posebnimi potrebami v predpisanem roku ne vključi v vzgojno-izobraževalni zavod in v program, v katerega je bil usmerjen, gre za sum nasilja v družini, in sicer za zanemarjanje otroka, saj starš opušča dolžno skrb za otroka, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin (sedmi odstavek 3. člena Zakona o preprečevanju nasilja v družini; v nadaljevanju: ZPND).

Pri tem velja opozoriti na drugi odstavek 6. člena ZPND, v katerem je določeno, da mora vsakdo, zlasti pa strokovni delavci vzgojno-izobraževalnih zavodov, ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar se sumi, da je žrtev nasilja otrok ali oseba, ki zaradi osebnih okoliščin ni sposobna skrbeti zase.

Morda je najbolje o tem najprej obvestiti pristojni center za socialno delo, pri čemer obveznost obveščanja morda celo bolj velja za vzgojno-izobraževalni zavod, ki ga otrok še obiskuje, čeprav bi moral biti vključen v vzgojno-izobraževalni ali socialnovarstveni zavod, kot je določeno z odločbo o usmeritvi.

Pred tem pa se je seveda potrebno pogovoriti s starši in jim pomagati ob morebitnih stiskah pri vključitvi njihovih otrok v drug zavod in drug program, saj včasih potrebujejo odkrit pogovor, toplotno, tolažilno in spodbudno besedo, včasih pa le še malo časa, da se soočijo in spoprimejo s svojimi strahovi in stiskami.

Pristojnost in ukrepi Inšpektorata RS za šolstvo in šport

Inšpektorat RS za šolstvo in šport lahko v skladu z določbo 48. člena ZUOPP-1 z globo 1.000 evrov kaznuje za prekršek starše, ki v skladu z odločbo o usmeritvi ne vključijo otroka s posebnimi potrebami v vzgojno-izobraževalni zavod³.

Ni odveč vedeti, da se z globo 2.000 evrov kaznuje za prekršek vzgojno-izobraževalni zavod, ki v skladu z odločbo o usmeritvi ne vključi otroka s posebnimi potrebami, odgovorna oseba pravne osebe (ravnatelj) pa z globo 500 evrov.

Prav tako lahko Inšpektorat RS za šolstvo izda globo 1.000 evrov za prekršek vzgojno-izobraževalnemu zavodu, ki ni sporočil Zavodu RS za šolstvo in Inšpektoratu RS za šolstvo in šport, da se dokončna odločba ni izvršila, ravnatelju kot odgovorni osebi pa se lahko izreče tudi globa v višini 200 evrov.

Pristojnost in ukrepi Zavoda RS za šolstvo

Zavod RS za šolstvo po izdani odločbi o usmeritvi praviloma nima nadzora nad izvrševanjem odločb o usmeritvi, saj je za tovrsten nadzor pristojen Inšpektorat RS za šolstvo in šport.

Edino izjemo predstavlja, če odštejemo postopke usmerjanja na podlagi zahtev za spremembo odločbe o usmeritvi (33. člen ZUOPP-1) in postopke preverjanja ustreznosti usmeritve po uradni dolžnosti (39. člen ZUOPP-1), pristojnost Zavoda RS za šolstvo, da lahko ob seznanitvi vzgojno-izobraževalnega ali socialnovarstvenega zavoda o ne vključitvi otroka s posebnimi potrebami v njihov zavod uvede izvršilni postopek v skladu z določbami ZUP.

Na podlagi prvega odstavka 293. člena ZUP Zavod RS za šolstvo izda sklep o dovolitvi izvršbe, s katerim starša opozori, da bo, v kolikor v roku, določenem v tem sklepu, ne vključita otroka v program in zavod v skladu z izvršljivo odločbo o usmeritvi, zoper njiju izdan sklep o izvršbi, s katerim bo kot prisilno sredstvo zoper vsakega od staršev uporabljena denarna kazen v višini, kot jo določi Zavod RS za šolstvo v tem sklepu, vendar največ 1.000,00 EUR.

Po roku, določenem v sklepu o dovolitvi izvršbe, Zavod RS za šolstvo pri vzgojno-izobraževalnem ali socialnovarstvenem zavodu preveri, ali so starši otroka le vključili v njihov zavod in ustrezen program vzgoje in izobraževanja. V kolikor je odgovor negativen, lahko Zavod RS za šolstvo izda

² Pred morebitnim obveščanjem Zavoda RS za šolstvo, Inšpektorata RS za šolstvo in šport ter tudi pristojnega centra za socialno delo, naj vzgojno-izobraževalni zavod pri Zavodu RS za šolstvo preveri, ali je izdana odločba o usmeritvi res že postala dokončna, saj v primeru vloženega pravnega sredstva (pritožbe) zoper odločbo o usmeritvi Zavoda RS za šolstvo v skladu z določbami ZUP odloča MIZŠ kot upravni organ druge stopnje, kar pomeni, da odločba, izdana na prvi stopnji, še ni pravno veljavna in je kot taka (še) neizvršljiva in nezavezujoča.

³ V letih 2016–2020 je Inšpektorat RS za šolstvo in šport staršem izdal 14 glob in 11 opominov.

sklep o izvršbi in staršema določi, da morata denarno kazni zaradi neizvršitve odločbe o usmeritvi plačati, sicer bo izterjana prisilno. Za razliko od prekrškovnega postopka, ki ga vodi Inšpektorat RS za šolstvo in šport (globa za prekršek se namreč izreče le enkrat), lahko Zavod RS za šolstvo v izdanem sklepu o izvršbi starša ponovno opozori, da bo, v kolikor v roku, določenem v sklepu o izvršbi, ne vključita otroka v program in zavod v skladu z izvršljivo odločbo o usmeritvi, zoper njiju izdan nov sklep o izvršbi, s katerim bo kot prisilno sredstvo zoper vsakega od staršev uporabljena denarna kazni še v višji višini, vendar največ 1.000,00 EUR.

Število tako izdanih sklepov o izvršbi ni omejeno navzgor, omejena je le višina denarne kazni na 1.000 EUR, pri čemer skupna vsota izrečenih kazni lahko preseže 1.000 EUR. Plačanih denarnih kazni se ne vrača, četudi se otroka kasneje vključi v zavod, ki je določen z odločbo o usmeritvi.

Kako ravnati, če se odločba o usmeritvi kljub vsem ukrepom še vedno ne izvrši

V izredno redkih primerih pa se zgodi, da se navkljub uvedenemu prekrškovnemu postopku (Inšpektorat RS za šolstvo in šport) in izvršilnemu postopku (Zavod RS za šolstvo), izrečenih globah in denarnih kaznih otroka s posebnimi potrebami še vedno ne vključi v program in zavod v skladu z izvršljivo odločbo o usmeritvi. V večini tovrstnih primerov je razlog v tem, da globe in kazni niso plačane, saj se jih ne more prisilno izterjati, ker gre v večini primerov za prejemnike denarne socialne pomoči.

Po 299. členu ZUP bi se formalno teoretično izvršba lahko opravila tudi z neposredno fizično prisilitvijo, vendar otrok nikakor ni objekt, ki bi ga na tovrsten način prisilili in prisilno privedli v nek drug vzgojno-izobraževalni zavod, ampak gre za subjekt z vsemi pravicami, ki izhajajo iz mednarodnih (Konvencija o otrokovih pravicah) in nacionalnih predpisov.

Prav tako se v nezavidljivem položaju znajde vzgojno-izobraževalni zavod, ki ga otrok še naprej obiskuje, čeprav bi moral biti glede na izvršljivo odločbo vključen v drug vzgojno-izobraževalni zavod. Vzgojno-izobraževalni zavod, ki ga otrok še naprej obiskuje, težko otroku kar prepove vstop v šolo, ki jo je do zdaj obiskoval, čeprav bi tudi to bila ena od rešitev, ki pa se v praksi ne izvršuje, saj šola upe polaga v ukrepe Zavoda RS za šolstvo, Inšpektorata RS za šolstvo in šport in pristojnega centra za socialno delo. Poleg tega pa so v tovrstnih primerih praviloma prisotne tudi grožnje in ustrahovanja v stilu, da naj šola prevzame odgovornost za otroka, če se mu bo kaj zgodilo, ker mu šola ne dovoli vstopa vanjo.

Kot ena od možnih rešitev ob neuspešnih formalnih ukrepih Zavoda RS za šolstvo, Inšpektorata RS za šolstvo in šport in pristojnega centra za socialno delo ter ob neformalnih ukrepih obeh vzgojno-izobraževalnih zavodov (pogovorih s starši) se morda kaže sklic multidisciplinarnega sestanka, ki naj se ga udeležijo starši, predstavniki vseh zgoraj navedenih institucij, predstavniki MIZŠ, lahko pa tudi policije.

V enem od primerov izpred let se je kot učinkovit ukrep izkazal ukrep šole, ki jo je otrok obiskoval, čeprav bi moral biti vključen v drugo šolo, da se otroka ni ocenjevalo, ni dobil spričevala in ni bil deležen obrokov šolske prehrane, saj je bil z izdano izvršljivo odločbo o usmeritvi formalno vključen v drugo šolo.

Kot pravna država bi morali poskrbeti, da do tovrstnih pat pozicij ne prihaja. Eden od bolj učinkovitih načinov bi bila lahko pravna ureditev, da bi bila pravica do denarnih socialnih pomoči vezana na upoštevanje in izvrševanje vseh odločb pristojnih upravnih in sodnih organov, torej konkretno tudi odločb o usmeritvi. Morda to ni najbolj optimalna rešitev, vendar bi tudi tako lahko stopili iz začaranega kroga neizvrševanja odločb o usmeritvi, pa tudi drugih odločitev državnih in drugih organov.

KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.

V kolikor še nimate imenovane strokovne pooblaščen osebe za varstvo osebnih podatkov (po GDPR), se obrnite na KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.. Nedvomno najbolj ugodna in strokovna rešitev za posodobitev in uskladitev dokumentov s področja varstva osebnih podatkov.

Zaupaj nam že veliko število vrtcev, osnovnih šol in glasbenih šol. Prepričajte se še vi!

Kontakt: info@kurikulum.si

www.kurikulum.si

¹ Več o tem v Petelin Domen, ZUOPPIZMI, Didakta, št. 200, 2018.

Pustolovski park Betnava

H-1, Ljubljanska ulica 128

Preizkusite svoje sposobnosti in doživite pravo mero adrenalina na šestih različnih progah med drevesnimi krošnjami. Park tako predstavlja pravo doživetje za vso družino.

Spletna stran: www.pustolovski-park.si

Gmail: betnava@pustolovski-park.si

Telefon: +386 (0)40 181 372 (Valentina)

belokranjski-muzej.si

**Vljudno vabljeni
na ogled razstave
od 27. septembra 2022!**

festival

**LUTKE
2022**

23.-27. september 2022

16. mednarodni bienalni
festival sodobne
lutkovne umetnosti

16th international
biennial festival
of contemporary
puppetry art

ljubljana | slovenia

Revija Didakta, št. 219
september, oktober 2022

Izšlo 31. avgusta 2022

Za založbo
Rudi Zaman

Urednik
dr. Martin Uranič

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik

Časopisni svet
mag. Domen Petelin,
Rudi Zaman,
Metka Zorec

Jezikovni pregled
dr. Martin Uranič

Fotografije
avtorice in avtorji člankov,
foto dokumentacija uredništva

Slika na naslovnici
Matej Sternen, *Rdeči parazol*
(olje na platnu, 1904, detajl)

Oblikovanje
Grga Jokić

Tisk
Grafika Soča d. o. o.

Naslov uredništva
Revija Didakta,
Železniška ulica 5,
4248 Lesce
tel.: 04 53 20 209
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo poravnajte
na račun št. 02 068-0016734826

Letna naročnina na revijo *Didakta*
znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil.
Posamezna dvojna številka stane
18,99 EUR.

Revija *Didakta* sofinancira Javna
agencija za raziskovalno dejavnost
Republike Slovenije.

Navodila avtoricam in avtorjem

Članki za objavo v reviji *Didakta* naj praviloma obsegajo okrog 16.500 znakov s presledki ali okrog 2.500 besed. Krajše ali daljše članke bo uredništvo vzelo v presojo. Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si.

Zaželeno je, da besedilu priložite ustrezno slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe in podobno. Elektronske fotografije ali skeni fotografij morajo biti ustrezne kakovosti (10 cm, 300 dpi). Po potrebi slikovno gradivo opremite s podnapisi. Avtorica ali avtor mora sam poskrbeti za **upoštevanje avtorskih pravic** oziroma pridobiti ustrezno dovoljenje za enkratno objavo slikovnega gradiva v reviji *Didakta* pri nosilcih avtorskih pravic. Prav tako je avtorica ali avtor sam dolžan poskrbeti za spoštovanje zasebnosti pri morebitnih prizadetih osebah objavljenih na fotografijah. Podatki o avtorici ali avtorju naj vsebujejo naslednje elemente: ime in priimek, morebitni akademski naziv in položaj, naslov ustanove, domači naslov, telefonsko številko in elektronski naslov.

Članek mora imeti kratek poveden naslov in morebitni podnaslov. Članek naj ima povzetek v obsegu okrog 100 besed in seznam petih ključnih pojmov, če gre za raziskovalni oziroma znanstveni članek. Pri pisanju upoštevajte strokovna (in znanstvena) načela pisanja. Članek naj bo smiselno razdeljen na poglavja z ustreznimi podnaslovi.

V kolikor ste pri pisanju članka uporabili literaturo ali vire, naj bodo le ti navedeni na koncu članka v abecednem vrstnem redu v naslednji obliki:

Članek v reviji

Vovk Korže, A. (2014): Slovenija - učna regija za izkustveno izobraževanje. *Vzgoja in izobraževanje*, let. 45 (št. 1/2): str. 106-112.

Članek v zborniku

Rus, V. (2004): Izobraževanje kot privatna in javna dobrina. V: Macura Dušan (ur.), Babšek Jana (ur.) *Kakšna bo šola prihodnosti?*, str. 71-77. Radovljica: Didakta.

Zbornik

Enever, J. (ur.), Moon, J. (ur.) in Raman, U. (ur.) (2009): *Young Learner English Language Policy and Implementation: International Perspectives*. Reading: Garnet Education.

Knjiga

Globovnik, N. (2010): *Vloga človeških virov za razvoj ekološkega kmetijstva v Podravske regije*. Maribor: Filozofska fakulteta, UM - magistrsko delo.

Elektronski vir z avtorjem ali urednikom

Lipovec Oštir, A. (2010): Organizacija in okoliščine izvajanja zgodnjega učenja tujih jezikov na osnovnih šolah. V: Lipovec Oštir, A. (ur.) in Saša, J. (ur.): *Pot v večjezičnost - zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole*, str. 16-30. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS. Dostopno na <http://www.zrss.si/pdf/vecjezicnost.pdf>, 31. 7. 2014.

Elektronski vir brez avtorja ali urednika

Vir 1: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (2013): *Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014-2018*. Dostopno na http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/2013/Resolucija_sprejeto_besedilo_15.7.2013_.pdf, 10. 5. 2014.

Uporabljen literaturo naj bo v članku navedena na naslednji način:

Članek, monografija, vir: (Globovnik 2010)

Posamezen del članka, monografije ali vira: (Globovnik 2010, 132-139)

Dva deli istega avtorja objavljena istega leta: (Globovnik 2010a; Globovnik 2010b)

Dva avtorja istega dela: (Horvatin in Matoh 2011)

Večje število avtorjev/urednikov istega dela: (Enever in drugi 2009)

Elektronski vir brez avtorja/urednika: (Vir 1)

Že objavljenih prispevkov ali prispevkov, ki so v postopku presoje pri drugi reviji, ne sprejemamo v objavo. Pridružujemo si pravico do manjših sprememb.

Naročite se na revijo Didakta

Naročila sprejemamo po telefonu (04) 53 20 210, preko elektronske pošte zaloza@didakta.si ali preko običajne pošte, ki jo lahko pošljete na naslov založbe Didakta d.o.o., Železniška ulica 5, 4248 Lesce.

Ob naročilu preko elektronske ali klasične pošte naročilu dodajte tudi svoje podatke, kot so ime ustanove/ime in priimek naročnika, naslov, pošta, e-pošta, telefon in SI/davčna številka. Letna naročnina na revijo *Didakta* znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil. Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR.

Naročnina se obnavlja in velja do pisnega preklica.

MUZEJ
NARODNE
OSVOBODITVE
MARIBOR

MUZEJ NARODNE OSVOBODITVE MARIBOR
ULICA HEROJA TOMŠIČA 5, MARIBOR
Kontakti: 02 235 26 00, 02 235 26 05, 040 780 052
E mail: osebje@mnom.si; silva.volf@mnom.si

Naloge muzejev so evidentiranje, dokumentiranje, zbiranje, vrednotenje, interpretiranje in raziskovanje ter predstavljanje predmetov premične kulturne dediščine javnosti. V Muzeju narodne osvoboditve Maribor se trudimo, da s stalno in številnimi občasnimi razstavami zbrano gradivo za obdobje 20. in 21. stoletja čim bolj približamo obiskovalcem. Paradni konj Muzeja narodne osvoboditve Maribor so pedagoški programi, ki jih pripravljamo za predšolske in šolske otroke ter dijake in študente. Izvajamo številne delavnice, učne ure, vodstva, programe priprav za maturo, tematska vodstva po mestu, kvize, zborovanja mladih zgodovinarjev in program preživimo noč v muzeju. Posebej izpostavljamo program Muzej za mir, ki ga vsako leto dopolnjujemo z novimi temami in idejami.

Več o nas najdete na: www.mnom.si

Pomen zdrave in uravnotežene prehrane za šolarje

Sovita.

Vodilni na področju prehranskih storitev v Sloveniji

Prehranske storitve:

- zajtrki, malice, kosila za vaše učence in zaposlene,
- pogostitve ob šolskih dogodkih,
- avtomati z napitki.

Podporne storitve:

- čiščenje šolskih prostorov,
- urejanje okolice šole,
- hišniške storitve,
- vzdrževanje, ...

27

let tradicije na slovenskem trgu

40.000

dnevno pripravljenih obrokov

580

zaposlenih

130

naročnikov

po vsej Sloveniji

Zdravi in siti učenci se v šoli bolje učijo

Hranljiva in uravnotežena prehrana vpliva na počutje, kognitivne sposobnosti in koncentracijo otrok, večje zadovoljstvo in zdravje.

Kakovost na prvem mestu

Skrbno izbiramo, kaj postrežemo. Okusno hrano učenci radi jedo in je ne puščajo. Jedilnike sestavljamo v skladu z željami učencev in načeli zdravega prehranjevanja.

Izbiramo zanesljive, kakovostne, v največji meri lokalne dobavitelje.

Skrbimo za naše zaposlene

Kot **družbeno odgovoren delodajalec** skrbimo za zadovoljstvo naših zaposlenih, gostov, varstvo okolja ... Redno se izobražujemo in usposabljam.

Družbeno odgovoren delodajalec

Outsourcing prehranskih storitev kot rešitev za vas

- Enostavnejši pregled nad kakovostjo storitev.
- Dolgoročni finančni in časovni prihranki, boljši pregled nad stroški in poslovanjem.
- Hitrejša koordinacija in komunikacija.
- Zmanjšanje števila dobaviteljev olajša delo.
- Z izmenjavo dobrih praks domačega okolja in tujih trgov vam nenehno nudimo izboljšane storitve.

Prevzamemo tudi vaše skrbi

Namesto vas spremljamo in upajamo nove regulative (HACCAP, alergeni, Urad za varno hrano), urejamo postopkovno zapletene javne razpise nabave živil, kadrovske in organizacijske izzive v kuhinji, se ukvarjamo z inšpekcijskimi službami, ...

Sovita Prehrana in storitve d.o.o.

Tehnološki park 22a, 1000 Ljubljana
T 01 420 58 00 E info@sovita.si W sovita.si/

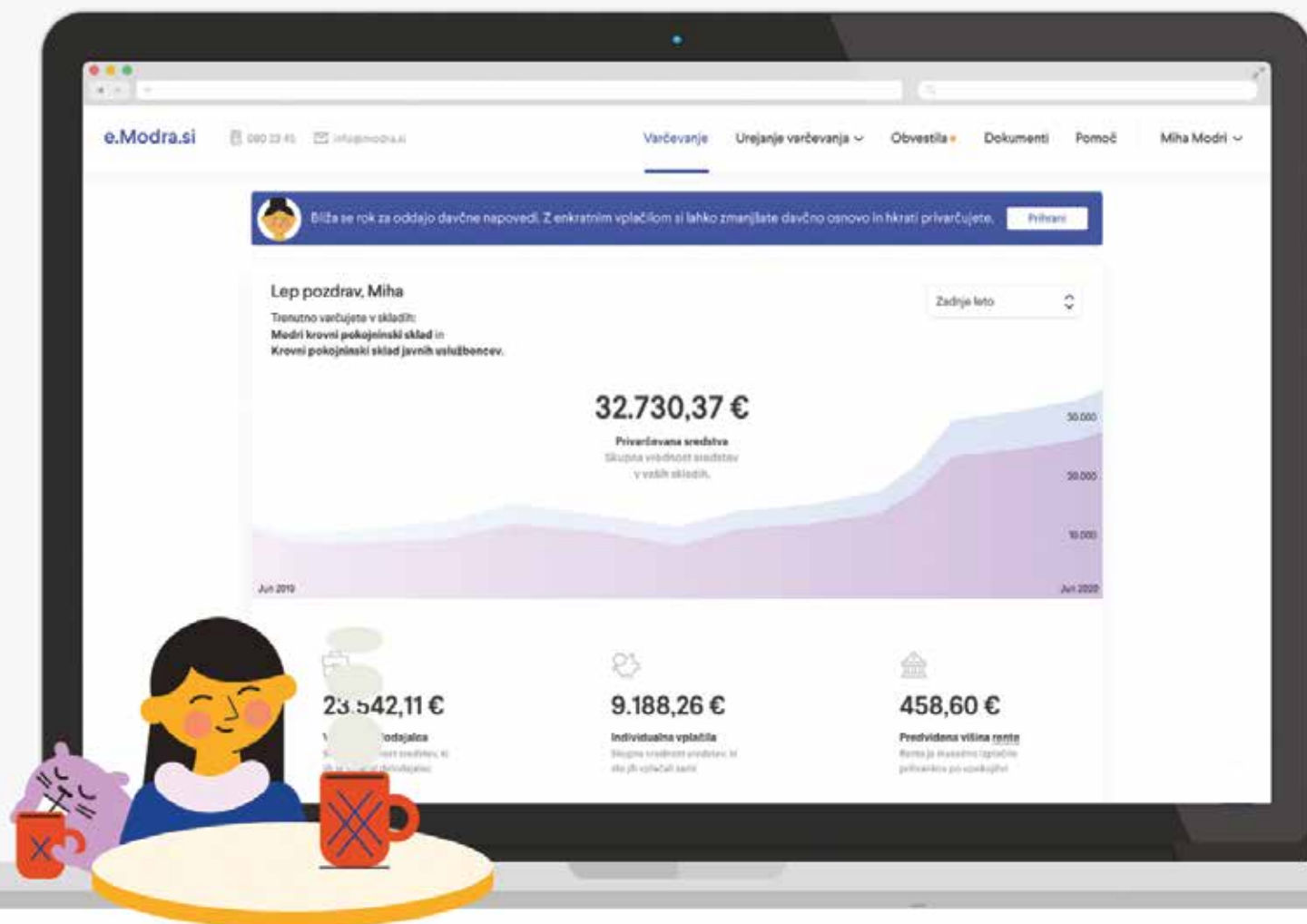

SovitaSlovenija

@sovita.si

Preverite svoje prihranke na e.Modra.si

Na varčevalnem računu pri Modri zavarovalnici se zbirajo in plemenitijo prihranki več kot **300.000 varčevalcev**.
So med njimi tudi vaši?

Vstop v e.Modra.si

V brskalnik vpišite **e.Modra.si**.

Registracijo lahko opravite z **digitalnim potrdilom** ali na **e.Modra.si** zahtevate **prvo identifikacijsko kodo**, ki jo boste prejeli po pošti.